

ב"ה, שבט תשפ"ג • גיליון מס' 40

נשמה

ירחון לכל נשמה יהודית

שנת 'הקהל'

עולם חדש

החדשנות הטכנולוגית:
איום או ברכה?
תחקיר מרתק לאור הגישה
של הרבי מליובאוויטש

נשמה

גיליון מיוחד לרגל **י' בשבט** 73 שנה לנשיאות הרבי

010101010101010101010101010101010101

לימוד מאיר ומלא באופטימיות

ביום, יוסי קורצברג
רודף אחרי עבריינים
בלילה הוא צולל
לתורת החסידות
ראיון מיוחד

"חזה את מהפכת המוח היהודי"

כלכלנים בכירים
חושפים את תרומת
הרבי לכלכלת ישראל

בפתח

כ"ב בשבט מציינים 73 שנה ליום שבו הרבי מליובאוויטש התמנה לאדמו"ר של תנועת חב"ד.

הרבי מילים נכתבו על מנהיגותו, החזון וההשראה שהעניק להמונים. הנה סיפור קטן, מלילה ניריורקי חורפי שגרתו למדי, שממחיש יותר מכל מהי מנהיגות.

זה היה בשנת תשל"ה (1975). שרגא זלמנוב בן ה-13 מישאל המתין בהתרגשות לפגישה האישית עם הרבי, לרגל ברה"מ מצווה שלו.

הגיע הרגע. שרגא פסע פנימה. עיניו המאירות של הרבי פגשו אותו.

פתאום נתקל מבטו של שרגא בחפץ שהיה מונח על מדף ארון הספרים שמאחורי הרבי. הוא נדהם. זה היה דגם של טנק צבאי, שקושט בטקסטים מן המקורות.

את הטנק הזה שלח שרגא לרבי שנה קודם לכן, בלוויית מכתב אישי. והנה, המודל מוצב בחדרו של הרבי.

למחרת ניגש אל המזכיר של הרבי והתעניין לפשר הדבר. המזכיר ניאות לגלות לו, שאתמול בבוקר, כאשר הרבי סקר את רשימת המבקרים היומית הבחין בשמו וביקש להביא את הדגם לחדרו...

סדר יומו של הרבי היה עמוס בצורה בלתי נתפסת. הוא הנהיג רבבות חסידים, ניהל מאות סניפי בתי"חב"ד ומוסדות חינוך, למד ולימד תורה, והשיב על מכתבים מכל העולם בכל הנושאים.

ובתוך כל זה הרבי זוכר דגם של טנק בגודל קופסת נעליים ששלח לו במתנה ילד מארץ ישראל.

מי י"תן, וביום הזה נספוג מאורו של הרבי, ומשהו מהאהבה שהעניק לכל יהודי ידבק גם בנו.

קריאה מהנה!

נשמה

ירחון לכל נשמה יהודית

עורך: לוי שייקיביץ
גרפיקה: אליעזר מרגליות

מוציא לאור

צעירי אגודת חב"ד
הבית החדש

צעירי אגודת חב"ד בארץ הקודש
י"ר: הרב יוסף יצחק אהרונס

שבועון **כפר חב"ד**

עורך ראשי: אהרן דב הלפרין
עורך: מנחם כהן

לפניות והארות: neshama@kcm.co.il

24

המשפט העליון הפרקליט שגילה את תורת הרבי מדבר

06

מדעי היהדות האם החדשנות מאיימת על היהדות המסורתית?

18

הלוואות או מענקים? מה חיפשו בכ"ר הכלכליים בחדר הרבי

32

סוד החליל מיצר חלילים וחולם על בית המקדש

42

רחל בולטון
על בעיה שלא סובלת דיחוי

42

חני שפולביץ
משוחחת עם ד"ר חנה קטן

43

קטי גל
על נס בחדר יולדות

04

הרב שניאור אשכנזי
פנסה לתקן את העולם

17

הרב משה גרוזמן
מחפש ניצוצות קדושה במזון

37

הרב עמי ברעם
פייעץ למאותגר צומות

מהי היהתבוננות? לפי חב"ד? פודקאסט

חג לאילנות | שולחן העבודה חגיגי לט"ו בשבט

רוצים לעשות מינוי? 03-9608770 • שרות לקוחות למנויים קיימים: 051-5415770

שעות פעילות: א'-ה' מהשעה 09:00-14:00, ו' 09:00-11:30
ניתן לשלוח מייל, או להשאיר הודעה בכל שעות היממה ונחזור אליכם בשעות הפעילות

טורים אישיים

איגרות מהרבי

היופי האמיתי של ארץ ישראל

ארץ ישראל
נהדרת,
אבל היופי
הגשמי אינו
בר השוואה
לערך המהותי
שלה, שהיא
ארץ קדושה •
מכתב מרתק,
מוגש לרגל ט"ו
בשבט

(תרגום מאנגלית)

ב"ה
תשכ"ט
הנערה מרת...
ניו-יורק,
ברכה ושלוש:

במענה למכתבך, בו את שואלת האם ישנה משמעות כלשהי לעובדה שסדרת שקופיות שלקחת מארץ ישראל ומירושלים אבדה.

לאמיתו של דבר, כל דבר שקורה בעולם, ובחיי האישיים של האדם, הנו בעל משמעות ומכיל הרבה דברים שאפשר ללמוד מזה. זה נכון במיוחד בהתאם להוראתו של הבעל שם טוב, במשמעות זו שכל דבר שיהודי שומע ורואה צריך לשמש הוראה כיצד לשפר את עבודתו לבוראו.

מה שאפשר ללמוד מזה: יהודים רבים, כולל יהודים דתיים, נוטים באופן טבעי לראות את הסגולות הטובות של ארץ-ישראל, שהיא אמנם "ארץ טובה ורחבה" (סידור, ברכת המזון). עם זאת, לפעמים אדם לא שם לב לדבר המהותי שיש בארץ ישראל, והוא, שכל היופי הגשמי שלה אינו בעל-ערך כלל בהשוואה לתכונה המהותית שלה - היותה ארץ הקודש, ארץ שעליה אומרת התורה ש"עיני ה' אלקיך בה, מרשית השנה ועד אחרית שנה" (דברים יא/יב).

התכונה המהותית הזו של ארץ ישראל צריכה להשרות על כל אחד מידה עצומה של יראת כבוד, אשר צריכה להתבטא במאמצים גדלים והולכים להביא את התנהגותו היומיומית לידי התאמה עם הקדושה של ארץ ישראל.

השפעתה מוכרחת להיות הזקה דייה כדי שיהיה לה אופי מתמשך, כך שלביקור בארץ הקודש יהיה אפקט תמידי על כל ההשקפה של האדם וההתנהגות היומיומית כתוצאה מכך. עם זאת, אם ביקור בארץ ישראל מוגבל לצפייה באתרים ולצילום תמונות ושקופיות של המקומות היפים והנופים, וכך, אזי ארץ ישראל הופכת להיות לא יותר מאטרקציה תיירותית, ארץ אחת מני רבות. ביקור כזה תורם מעט לעתידה האמיתי ולגורלה של ארץ ישראל, שעליה אנחנו אומרים בתפילותינו, "זמפני חטאינו גלינו מארצנו" (סידור, מוסף ליום טוב).

לכן, המסקנה המיידית צריכה להיות, לסלק את כל אותם גורמים אשר שללו אותנו מארץ ישראל, ולחזק את כל אותם גורמים אשר יחזירו לנו את ארץ ישראל באופן יציב ותמידי. השורות האמורות אינן מכוונות להדגיש אפשרויות שאבדו, אלא דווקא להתמקד באפשרויות העתיד. שכן, את בוודאי נזכרת מזמן לזמן בזיכרונות מהביקור שלך בארץ ישראל, אשר שווה לביקור ב'ארמונו' האישי של הקב"ה (ספרי עקב יא/כד). ולכן, יש לקוות שזיכרונות אלה יביאו במקביל להתעלות בהתנהגות היומיומית וביראת שמים - משם שהאדם נמצא תמיד בנוכחותו של הקב"ה.

בברכה,

רבי ישראל 'בעל שם טוב' הוא מייסד תנועת החסידות, שממנה הסתעפו כל החצרות החסידיות. נולד בשנת ה'תל"ח (1698) ונפטר בשנת ה'תק"כ (1760).

בארץ ישראל שורה קדושה ויכר בה שהקב"ה משגיח עליה במיוחד, מתחילת השנה ועד סופה.

הסיבה שעם ישראל נרש מארץ ישראל ונתנו מאז בגלות, היא מפני מצבו הרוחני הטעון תיקון.

הרב שניאור אשכנזי

אני ואחי נתקן את העולם

שמתם לב
שספר בראשית
רצוף בסנסוכים
משפחתיים
וביחסים מסובכים
בין אחים? קין
והבל, ישמעאל
ויצחק, עשו ויעקב
ויוסף ואחיו • אל
מול אינסטינקט
הקנאה האלים,
מלמדת אותנו
התורה את
סוד השליטה
העצמית • כך
נתקן את העולם

סטודיום. אבל האמת היא שהמשחק היה מאכזב. הקבוצה שיחקה חלש, נפלה לפיגור רציני מול היריבה ואבא ואני נטשנו מאוכזבים באמצע המשחק.
"רגע", המשיך הרבי ושאל: "וכשאתם עזבתם את האצטדיון, גם השחקנים נטשו?".
"מה פתאום", ענה הילד. "אנחנו איננו חלק מהמשחק. אנו רק צופים מהצד ויכולים לברוח מתי שרוצים. השחקנים הם נושאים באחריות למשחק וחייבים להיאבק עד הרגע האחרון כדי לשנות את המגמה ולנצח".
לרגע הזו חיכה הרבי ואמר: "אתה מתחיל את החיים בעת כנער בוגר, זכור את המסר שהצגת: ביהדות אין צופים מהצד, לא יושבים ומחכים שמהו טוב יקרה. כל אחד הוא שחקן שנדרש בעצמו להדוף את ה'כדור' למקומו הנכון".

הסיפור החביב הוא הרבה יותר ממסר חמוד לנער בר מצווה, הוא משקף את המהפכה התפיסתית שהנחיל הרבי מליובאוויטש לכולנו. אנו עומדים בערב י' שבט, היום בו קיבל הרבי את כס נשיאות חב"ד והוביל את התנועה הקטנה שהתקבצה בשכונה בברוקלין, לקבוצה המשגשגת והמשפיעה ביותר על העולם היהודי. הגישה המהפכנית של הרבי, מתומצתת היטב במסר האמור:

"אל תהיה אוהד, היה שחקן!". כלומר, אל תחכה שניסים יירדו מהשמיים, אלא לך ותחולל אותם. אם משהו מאוד חשוב לך בעולם - קח אחריות ותפעל להביא אותו לידי ביצוע.

אחים ויחסים מסובכים

הדברים אמורים בראש ובראשונה במובן הרוחני. כל אחד חולם לחיות בעולם מושלם, בו הקדושה מובנת יותר מהחולין, האמת האלוקית משכנעת יותר מהשקר האנוכי, והחוויה הרוחנית יקרה יותר מהסיפוק החומרי. אבל משום מה, אנו נוטים לגישה

של הימנעות וצפייה מהצד. לכל היותר, אנו מרשים לעצמנו מידי פעם לקטר על המצב המדורדר של האנושות.

אולם הרבי סבור להיפך: ניסים יורדים מלמעלה אבל הם שורים כברכה בתוך מעשי האדם. לא ירדנו לכאן כדי לחכות שדברים יקרו, לתת להם להוביל אותנו, אלא להיות אלו שנעשים שותפים בבריאה ומקדמים אותה באופן פעיל לעבר הגאולה.

מקור חזק לגישה הזו אפשר למצוא בעובדה המרתקת הבאה: מהו הציר המוליך את ספר 'בראשית' ותחילת ספר 'שמות'? מהו הגורם שמניע את השתלשלות הדורות מבריאת העולם עד יציאת מצרים? התשובה אינה נעימה: מאבקים במשפחה. 15 הפרשיות הראשונות בתורה מתארות

נ ער בר מצווה התייצב בחדרו של הרבי מליובאוויטש, בכדי לקבל ברכה ליומו הגדול. הרבי הפתיע את הנער בשאלה לא צפויה: "אתה חובב בייסבול?". "ברור", ענה הנער ונקב בשמה של ה'אנקיז', אימפריית הבייסבול האמריקאית, כקבוצה המועדפת עליו.

"האם אבא לוקח אותך לצפות במשחקים של הקבוצה?", המשיך ושאל הרבי, והנער המופתע השיב: "כן. בדיוק לפני חודש הלכנו לאצטדיון הענק של הקבוצה, ה'אנקיז

שישה סבבים של קיפוח האח הבכור על ידי אחיו הצעיר, והזעם שנוצר בכבוד כתוצאה מכך מתגלגל לרמות שונות של מתח, עד כדי אלימות קיצונית בחלק מהמקרים: קין והבל, ישמעאל ויצחק, עשו ויעקב, אחי יוסף, מנשה ואפרים, ומשה ואהרן.

וכל אחד אמור לתהות: מה המסר של הספר? מדוע התורה מציינת מערכות יחסים כה מסובכות וקודרות? בתור ספר חינוך והדרכה לחיים, מה מבקשת חכמת ישראל להשיג בכך שמתארת צורות חיים מורכבות ופוגעניות?

הבה נתעמק בששת הסיפורים ונגלה בהם מסר כביר. האמת היא, שלא מדובר על שישה סבבים של מלחמה, אלא על שישה שלבים בדרך ליצירת שלום. רצף הסיפורים מעביר, בצורה מרתקת, את המהלך ההתפתחותי של ההיסטוריה: אנו לא נולדים טובים, ממש לא; אבל אנו יוצרים את הטוב. מסבב לסבב אנו מתבגרים ובוחרים לקבל החלטות נכונות יותר.

האצילות של מנשה

נתבונן היטב בששת הסיפורים ונראה כי כל סבב נגמר יותר טוב מזה שקדם לו. מהתנסות להתנסות, בני האדם מפנימים את האחריות שלהם ומשפרים את הבחירה המוטלת עליהם. הסבב הראשון - בין קין והבל - נגמר ברצח. גרוע יותר מזה לא יכול להיות. קין מתפוצץ מקנאה באחיו הצעיר ומחליט לסלק אותו מהשטח לצמיתות. כך לא יצטרך להתחרות בו ולהכיר בקיומו.

הסבב הבא - בין יצחק לישמעאל - נגמר יותר טוב: בהתנתקות. ישמעאל הולך אל אמא שלו בבאר לחי רואי ויצחק נשאר אצל אבא שלו בחברון. למרות שישמעאל רותח מקנאה באחיו הצעיר שחדר פתאום לחייו, הוא חושק את השפתיים בעוצמה, מתעלה על מידותיו ויודע שהפתרון הקודם אינו רלוונטי. הוא משפר את הבחירה המוסרית שלו ובוחר בהתנתקות.

הסבב השלישי - בין עשו ליעקב - צועד עוד פסיעה קדימה: אחרי ההתנתקות הארוכה, הגיע שלב החיבוק והנשיקה. עשו בולם את הזעם על אחיו הצעיר והאהבה

אנו לא חיים בעולם מחוקק, גם לא בעולם שמתקדם אל הטוב בכוחות עצמו, אלא בבית חרושת ליצירת הטוב. בפס ייצור נהדר, שבו כל אחד שם אצבע קטנה כדי להפוך את חלקת האלוקים הקטנה שלו לטובה יותר.

מנצחת את הקנאה.

הסבב הרביעי - בין אחי יוסף ליוסף - שמתחיל בהכרזות מזועזעות של "לכו ונהרגו, לכו ונשליכוהו, ולכו ונמכרהו", זה מתהפך בסוף הדרך ונגמר בצורה מדהימה: פיוס ומחילה. לראשונה מאז בריאת העולם, אח מניח את העבר מאחוריו ושוכח את הפגיעה בו. יוסף אינו רק מחבק ומנשק את אחיו, אלא אוסף אותם תחת חסותו ומכלכל ומפרנס אותם עד סוף ימיהם.

והנה אנו מגיעים למנשה ואפרים. בעוד שמנשה הבכור רואה מול עיניו איך סבא מקדים את אחיו הצעיר לברכה, בעוד שהוא נדהם לראות את אבא יוסף מנסה להציל את המצב ולגונן על בנו בכורו, סבא מתעקש לטעון כי "אחיו הקטן יגדל ממנו".

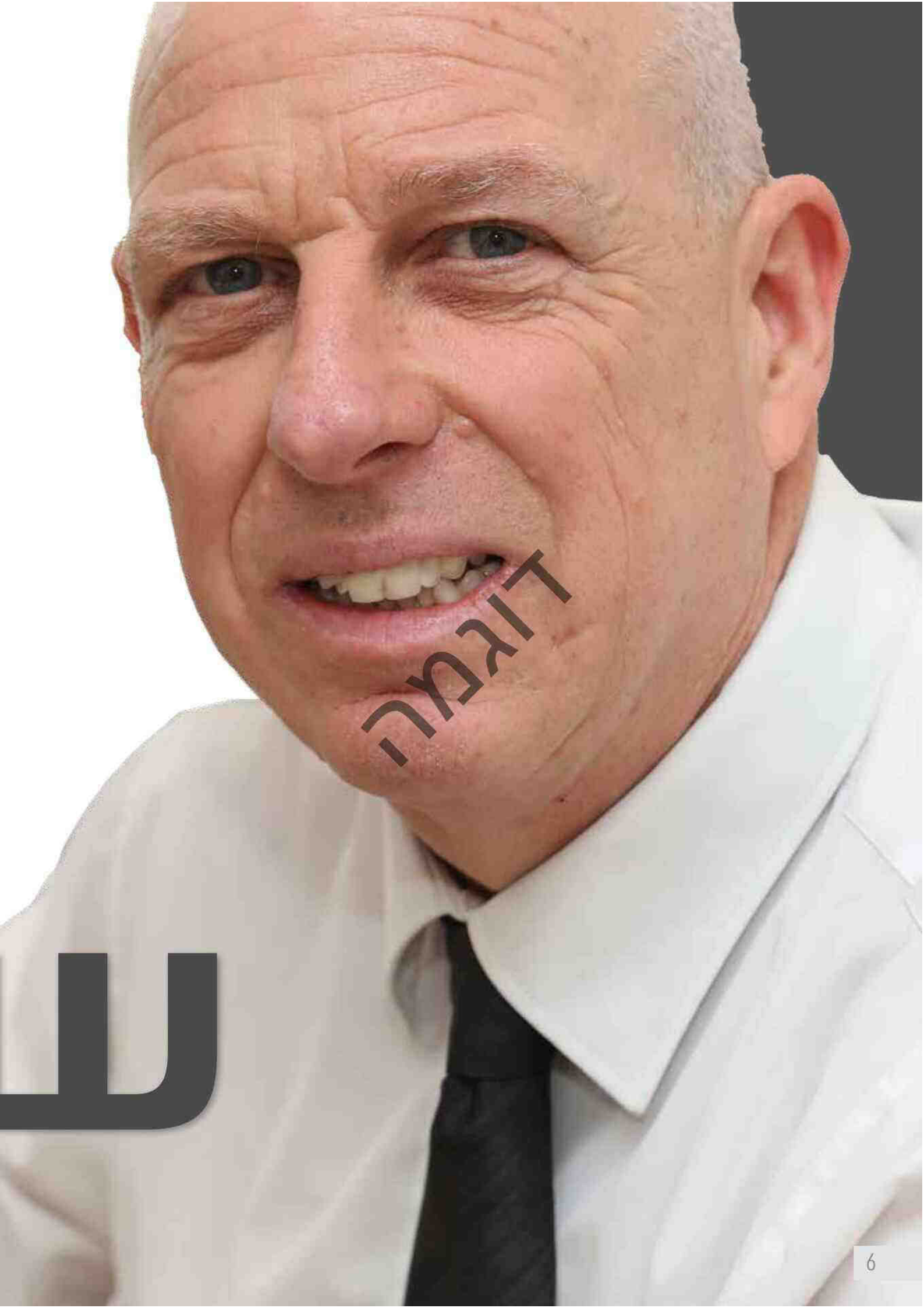
והסיפור המדהים הוא שאין סיפור! אין המשך לדרמה. מנשה מסובב את הראש ברוגע ומקבל את המציאות: הוא אומר "יהיה לאחי אשר לו ויהיה לי אשר לי". מנשה האציל מכיר בכך שהערך שלו נמדד בזכות עצמו ולא ביחס לאחיו ולכן אינו רואה סיבה להתעניין במה שאחיו קיבל אחרת ממנו.

הפירגון של אהרן

ואולם גם השיא הזה, עדיין אינו הפסגה המוסרית שאנו מחונכים אליה. אנו מתקדמים אל ספר שמות וקוראים את הפנייה האלוהית למשה רבינו, לקבל עליו את הנהגת ישראל. משה מזדעזע מהפנייה אליו ומפציר בקב"ה לבחור באחיו הגדול ולא בו: "שלח נא ביד תשלח - ביד אהרן שאתה רגיל לשלוח". ואולם הקב"ה עונה את המילים המדהימות: "אהרן אחיך הלוי, ידעתי כי דבר ידבר הוא, וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבו". לא רק שאהרן לא ישלוף חרב, לא רק שלא יבחר בהימנעות, לא רק שלא ינקוט במחילה ופיוס או אפילו בהכלה וקבלת המציאות, אלא "וראך ושמח בלבו". אהרן הוא מסוג הטיפוסים הנהדרים הללו, ששומעים שחבר התמנה למשרת חזיו - והתגובה הספונטנית שלהם היא חיבוק, זר פרחים וארגון קידוש חגיגי בבית הכנסת לכבוד ההתקדמות בחיים. אהרן הכהן אינו רק מכיל את ההכתרה של אחיו הצעיר על פניו, אלא במשך שנה שלמה משמש כנושא כליו! כעוזרו ומתורגמנו של אחיו הצעיר.

זה, אם כן סיפור חיינו: אנו לא חיים בעולם שנברא מתוקן, גם לא בעולם שמתקדם אל הטוב בכוחות עצמו, אלא בבית חרושת ליצירת הטוב. בפס ייצור נהדר כזה, בו כל אחד שם את האצבע הקטנה שלו, כדי להפוך את חלקת האלוקים סביבו ליותר ויותר טובה. פרוטה לפרוטה מצטרפת לחשבון גדול וסך כל מעשינו ועבודתנו מכה בחומות הגלות ופותח שער לגאולה שלמה בקרוב ממש. ●

ליקוו

ש

כשהוא לא עסוק בלהביא צדק באולם בית־
המשפט, הפרקליט הבכיר עו"ד יוסי קורצברג
צולל להגות של הרבי מליובאוויטש, שבה גילה
אור חדש • בראיון מרתק ל'נשמה' הוא משתף
בתחושות ובתובנות שלו מ־8 שנות לימוד
ב'ליקוטי שיחות' – סדרת הספרים ובה דרשות
הרבי על פרשת השבוע • "התורה של הרבי
מלאה באור", הוא אומר, ומספר על ההשפעה
שלה על חייו, הפרטיים והמקצועיים

מענדי ברונפמן

צילום: ניתאי אבל

הקדיאה של
הרבי מלאה באור
ובאופטימיות:

היה
ונליות

ההתגוששות בין ה'נפש הבהמית' לבין ה'נפש האלוקית' ששתייהן מצויות באדם, מובהר בצורה מאוד חזקה בתורת החסידות וב'שיחות' של הרבי. דוגמה נוספת: הרעיון של יציאת מצרים, כפי שהוא מוסבר בחסידות ובתורת הרבי. הלוא חז"ל אומרים, שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. כלומר, מצרים מסמלים מיצרים, גבולות, חסימות. והאדם מצוה בכל יום לצאת ממצרים, להתעלות מעל המחסומים האישיים ולייצר לעצמו גאולה.

"אבל זה לא פשוט; זו דרך. זה תהליך, ויש בו עליות וירידות. ועובדה היא, שגם המסע של אבותינו ממצרים לארץ ישראל לא הייתה זבנג וגמרנו, אלא 40 שנה רצופות מסעות וטלטלות. אכן, זו דרך שעוברים, אבל הרעיון הוא לא להיבהל מהקושי; הוא חלק מהעניין. יש בתובנה הזו משהו מאוד מרגיע, כשאתה מבין שהקשיים והמהמורות הם חלק אינהרנטי מהמסע".

• בעצם, מה שהחסידות עושה פה זה לדבר על המושג ברמת הפשטה גבוהה יותר. יציאת מצרים במונח הקונקרטי הפשוט זו היציאה של בני ישראל מארץ מצרים לפני שלושת אלפים ושלוש מאות שנה. אבל ברמת הפשטה גבוהה יותר, המהות של יציאת מצרים היא משהו שקורה כאן ועכשיו.

"זה מה שיפה בשיחות של הרבי. הרבי תמיד מחלץ מדברי התורה והעיונים בתורה מסר עכשווי ורלוונטי שפוגע בדיוק בנקודה משמעותית בחיים. נקודות שהן משמעותיות בהחלט לרגע זה ממש. כל שיחה של הרבי, שתעסוק בנושאים העמוקים והמפולפלים ביותר, מסתיימת במהלך המביא הוראה למעשה, הנובעת בצורה מושלמת מהרעיון המוסבר".

אתגר השכל

עו"ד קורצברג מוכר כאדם אנליטי, שכלתן חריף וחד. דווקא על רקע זה הוא מוצא בשיחות של הרבי אור מיוחד, בהבנת המגבלה של השכל. "השכל הוא כלי עבודה חשוב ביותר",

מאת הרבי מליובאוויטש ושהוגהה עלי'דו. ביקשתי מקורצברג לשוחח על המשמעויות של תורת הרבי עבורו, ועל הרלוונטיות שלה לכל אדם. "מזה שמונה שנים אני לומד עם הרב שמוליק וקבוצת חברים", אומר עו"ד קורצברג. "זה לא מעט. זה מאפשר פרספקטיבה. אט-אט, בחלוף השנים והצטברות הידע שנלמד, הבחנתי יותר ויותר כי בעקבות הלימוד אני מגלה שביכולתי לתת מילים והסבר לתופעות שחשתי בהן, אך לא ידעתי לתת להן פשר במילים, כמו אותה התעוררות של הנשמה. "אני מניח, שאדם שנולד לתוך חיי תורה ומצוות, הרבה דברים כמו מובנים מאליהם. הם הגיעו לתודעתו מגיל צעיר, ואין לו כל תימה וכל קושי בקיומם. לא כך הם פני הדברים לגבי מי שלא נולד לתוך כל זה. הקושי והאתגר לעיתים מאוד משמעותיים, והנה, עלידי הלימוד בשיחות של הרבי, ובתורת החסידות בכלל, פתאום אני מבין שהקושי והאתגר מלווים לא רק אותי בלבד. הם מובנים בתוכנו ככוונת מכוון, והם חלק ממשימתנו כאן. "כך, למשל, כל הקונספט של

עו"ד יוסי קורצברג הוא ראש התחום הפלילי בפרקליטות מחוז תל-אביב. משפטן מבריק, פרקליט בכיר ומוביל בתחומו, מהפליליסטים הבולטים בישראל. מטאור משפטי ולוחם צדק. אבל השיחה עמו איננה על משפטים אלא על תחום עיסוק נוסף בחייו שהחל לפני שמונה שנים ועם הזמן הלך ותפס מקום גדול יותר ויותר בחייו: העיון בהגותו של הרבי מליובאוויטש. לרגל התאריך ' בשבט, שמציין 73 שנים ל'קבלת הנשיאות' של הרבי מליובאוויטש, קיימנו עימו שיחה מרתקת ומעמיקה.

בהירות פנימית

קורצברג גדל במשפחה שאיננה מרקע דתי, אבל לקראת בריהמצועה נשלח ללימוד פרשת השבוע והחל להתעניין מאוד בזהותו היהודית. "היהודי שהכין אותי לקראת בר-המצווה הרחיב את האופקים ואת מוטת הכנפיים של הלימוד מעבר ללימוד ההכרחי, וזה גרם לי להתעניינות רבה. "לימים, כאשר התחלתי לשמור כשרות וכדומה, וחברים שאלו אותי: 'למה?', לא הייתה לי ממש תשובה מנומקת במילים. ואולם כאשר התחלתי ללמוד בשיחות של הרבי על המושג 'נשמה', ועל השורש של הנשמה שקשורה תמיד למעלה - על ה'נקודה היהודית' היוקדת בקרבן של כל יהודי, החלה לחלחל בי התודעה שיש משהו כזה. אני לא יודע להסביר אותו, אני לא יודע מדוע קרה הדבר, אבל הנה, הוא ישנו".

ההיכרות שלו עם תורת הרבי החלה לאחר שהלך לבית הכנסת בהנהלת שליח חב"ד הרב מנחם הכט, לומר 'קדיש' לאחר פטירת אימו. בעקבות הביקור פגש את הרב שמוליק רוזנשיין, שליח חב"ד בשכונת הצפון הישן בתל-אביב, ונעשה שותף קבוע בשיעור שבועי ב'לקוטי שיחות' - סדרת הספרים המפורסמת שבה רעיונות לפרשת השבוע

"כאשר התחלתי ללמוד ב'שיחות' של הרבי על הנשמה, על השורש שלה שקשור תמיד לבורא, ועל ה'נקודה היהודית' היוקדת בקרבן של כל יהודי, החלה לחלחל בי התודעה שיש משהו כזה..."

מסורת לימוד של שמונה שנים. קורצבו, שני משמאל, משתתף בשיעור בתורת הרבי

"השכל חשוב,
אבל הוא כלי!
לפעמים, דווקא
כאשר אדם
מתגבר על עצמו
ונוהג בענווה
למרות רצונו,
זה 'ביטול'
איכותי לבורא"

צורה ואופן.

המושג 'יישות' בחסידות עשוי להזכיר את המינוח גאוה, אך למעשה הוא שונה ממנו. לאמיתו של דבר, 'ביטול' הוא רעיון רחב הרבה יותר. ה'יישות' היא הרגשת הקיום העצמי, כיצור עצמאי ובלתי-תלוי. הגאוה היא התפרצות של ה'יישות'. אך יכול אדם להיות צנוע ועניו, ויחד עם זאת יש לפניו עבודה רבה בתחום זה של 'ביטול היש'.

הצורך ב'ביטול היש' הוא בפשטות - משום שזו האמת. תחושת הקיום העצמאי נובעת מכך שאיננו רואים את האמת, שכל הווייתנו וקיומנו נובעים מהכוח האלוקי שבורא ומחיה אותנו. אם אנו קיימים, נושמים, חושבים, מרגישים, הרי זה בגלל שהבורא מקיים ומחיה אותנו בכל רגע מחדש. כאשר אדם מרגיש את ה'אני' שלו כדבר שקיים בזכות עצמו - הוא מרגיש תחושה שעומדת בסתירה גמורה לאמת האלוקית.

הפעשה הוא העיקר

• איך תופס אדם כמוך את הרעיון הזה של 'ביטול'?

"כמובן, זהו אידיאל נשגב, שקשה מאוד ליישם אותו. אבל אתה יודע, יש ביטול ב'כמות' - כלומר בכמה תחומים אתה מצליח להתקרב, ויש 'איכות' של ביטול. למשל, אדם שחווה הארה וקרבה גדולה לאלוקים עשוי לחוש רצון להתבטל לבורא, את כל צדדי האישיות שלו לרצון הבורא. אבל באופן פרדוקסלי, זה איננו ביטול איכותי, משום שהוא בא ביוזמתו של האדם ומתוך ה'אני'

הוא אומר, "אתה משתמש בו כדי לנסות להבין דברים. אבל אחרי ככלות הכול, זהו כלי בלבד, ולא חזות הכל. יש משהו שהוא מעל השכל. זה אמנם קונספט מופשט, אבל הוא מאוד מהותי."

"לדוגמה, טול את הסוגייה של 'לא תרצח'. זו אולי פסגת המוסכמה השכלית. אבל בשיחות של הרבי אתה מבין שהערך של 'לא תרצח' המבוסס רק על המסקנה השכלית הוא טוב עד גבול מסוים, ובשלב כלשהו הערך הזה עלול להימצא רעוע מאוד. "כן, בתרבות אחרת, חלילה וחס, יכול להיות מצב שלרצוח יהודים זה טוב כי הם כמו 'פרעושים' - וכך היה במדינה שהייתה מאוד מתורבתת ושכלתנית. יכול להיות מצב שהאופנה מתחלפת, ופתאום רצח במצבים מסויימים הוא כבר לא משהו שאסור לעשותו. אבל אם זה אסור כי זה אסור, כלומר למעלה מהשכל, אז זה אסור גם אם פתאום לשכל נראה שלא."

• קל מאוד 'לשחד' את השכל.

"בדיוק. לכן, העיקרון הזה הוא עוצמתי באופן כללי. רצח זוהי דוגמה קיצונית, אבל זה נכון בעוד הרבה דברים. וזה מוביל לרעיון של ה'ביטול' האיש, שהוא רעיון מרכזי מאוד בחסידות ובתורה של הרבי."

כאן המקום להרחיב: אחד המושגים היסודיים ביותר בחסידות בכלל, ובחסידות חב"ד בפרט, הוא המושג 'ביטול היש' - לסלק את הרגשת ה'יישות' העצמית. ה'יישות' נתפסת כשורש כל רע וכאם כל חטאת, כאשר תפקידו של האדם בעולם הוא לבטל את ה'יישות' ולא להניח לה להתקיים בשום

**"מתוך הלימוד
בשיחות של
הרבני, הבנתי
את העוצמה
שברעיון הזה:
תעשה. קודם כל
תעשה משהו"**

לראות את האדם.
זה לא אומר שלא
אחתור ואפעל
לכך שהוא יבוא
על עונשו המלא
על מעשיו
הרעים, אבל
עדיין לראות בו
את האדם שבו.
"בד בבד,
ובאותה מידה,
אני לוקח מהרבי
לחיי ולעבודה
עוד נקודה
הפוכה - נקודה
שהרבי מאוד
מדגיש: 'מי
יודע אם לעת
כזאת הגעת
למלכות'. לדעת
שבכל תיק, ובכל
משימה, אולי
לשמה הגעתי עד
הנה? מי יודע?
יכול להיות
שזה תיק לא
מרכזי מבחינת
מסוימות, אבל
אולי דווקא
בשביל להביא
צדק בתיק הזה
הגעתי לכאן.
יש לי בתפקידי
ס מ כ ו י ת
מסוימות, ואני
יכול להכריע
תיקים לכאן או
לכאן. בעקבות
דברי הרבי אני
שואל את עצמי
שוב ושוב: 'מי

יודע אם לא הגעת אלא בשביל התיק
הזה?...'. זו תחושה חזקה מאוד בעבודה שלי,
מצד הגנה על הקורבנות, דווקא בתיקים
ה'פשוטים' יותר.

"זה משהו שמאיר בך כשאתה לומד את
השיחות של הרבי. הלוא הרבי מצטט המון
את דברי הרמב"ם: 'לפיכך צריך כל אדם
שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו
זכאי וחציו חייב. וכן כל העולם חציו זכאי
וחציו חייב. חטא חטא אחד - הרי הכריע
את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה
וגרם לו השחתה. עשה מצווה אחת - הרי
הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף
זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה". וזה
מוטו משמעותי מאוד.

"הנה כי כן, באמצעות הלימוד של הרבי
אתה מקבל תובנות, כלים וערכים, שמשלימים
זה את זה ומעניקים לך יכולת להיות טוב

הפעיל שלו.

"לעומת זאת, אדם שעובד את הבורא
בבחינת 'עבד', מרגיש כמי שנכפה עליו
לציית לו, ומבחינה תודעתית הוא איננו
בטל כלל. מבחינה כמותית, רק כוח המעשה
שלו בטל. אך מבחינה איכותית - זה 'ביטול'
אמיתי. כך שלפעמים, דווקא התחושה הזו
שהאדם מתגבר על עצמו ומכניע את עצמו
בענווה, למרות שהוא עצמו רוצה לנהוג
אחרת, היא הביטול המועדף יותר.

"הכמו שאמרת', בשיחות של הרבי יש
משהו שמאוד 'מנחם' ומעצים אנשים כמונו.
נכון, אולי אני לא מושלם ולא נעשיתי 'חרדי',
אבל התוודות הקטנות הללו הן הרבה. הרבי
מראה כמה הדבר הזה יקר ורב חשיבות.
"יש עוד נקודה מאוד חשובה בתורה של
הרבי, שתפסה אותי: קודם כל - תעשה. זו
נקודה מאוד חשובה, והיא, אגב, רלוונטית
בכל תחומי החיים. הדרך להצלחה,
להתקדמות, היא לקפוץ מעל המחשבות,
ההיסוסים, ההמתנה - ופשוט לעשות. אחרי
שעושים זה גם נהיה מוכן וקל, ואפשר בקלות
לעלות קדימה במדרגות.

"אני זוכר שבעבר הייתי תמה על
החב"דניקים שמניחים תפילין ברחוב
ליהודים. לא הבנתי מה התועלת בזה. אז
האישה הניח לרגע תפילין על היד ועל הראש,
נו, מה יצא מזה? אחר כך, מתוך הלימוד
בשיחות של הרבי, הבנתי את העוצמה
שברעיון הזה: תעשה.

קודם כל תעשה משהו. זה תמיד יכול
לקדם אותך לעוד דברים טובים. ואז, כאשר
כבר מתקדמים, בא נדבך נוסף: הדרישה
לפנימיות. וכמו שהרבי תמיד אומר: "חב"ד
דורשת פנימיות". שהקדוש ברוך הוא יהיה
חלק ממך. בהצלחות, בכישלונות, בכל
תהלוכות החיים, שהוא יהיה חדור בך. וזה
מה שאני אומר לעצמי: 'מה שאתה מקיים,
שיהיה חדור בך, שיהיה מונח בתוכך'. לא
שאני מצליח כל הזמן, אבל לפחות זה
בראש שלי..."

"הלימוד מאיר אותך"

• היכן התובנות האלה פוגשות אותך בהיבט
המקצועי של חייך, במפגש עם הצדדים
הפחות חיוביים של החברה - בעבריינים
ובאנשים שעשו פשעים חמורים?

"אני לא יכול שלא לציין את ההשפעה
הזו בהקשר של העבודה שלי. אני פרקליט
במקצועי. מתוקף תפקידי, אני פוגש את
הרוע הכי קשה. אני פוגש עבריינים שביצעו
עבירות קשות, אני פוגש את נפגעי ונפגעות
העבירות. מטבע הדברים, אני פוגש את
העבריינים בגזרה מאוד מסוימת של חייהם,
גזרה מאוד שחורה ואכזרית.

"תורת החסידות ודבריו של הרבי על
הנפש האלוקית, על הצלם האלוקי שיש
בכל אדם, עוזרים לי אחרי ככלות הכל

"באמצעות הלימוד של הרבי אתה מקבל תובנות, כלים וערכים, שמשלימים זה את זה ומעניקים יכולת להיות טוב יותר ושלם יותר, גם בחיים הרגילים"

באתי לגנך

ליאת זמיר

בְּקֶצֶה שְׁבִיל נְדוּדֵי

בְּאֶתִי לְגִנְךָ.

שְׁלִיחֶיךָ פְּתָחוּ לִי אֶת הַשַּׁעַר.

כְּפָחוֹת, כְּכֶלֶה,

קִבְּלֵת אֶת פְּנֵי.

בְּמַלִּים שֶׁל אֲמַת

נִעְרַת אֶת אֲבֶק הַדְּרָכִים מֵעָלַי.

וְלֹא יִדְעֵתִי

אִם הִגַּעְתִּי אֵלֶיךָ,

אוֹ שֶׁהִגַּעְתָּ אֵלַי.

וְיִדְעֵתִי

שֶׁהִגַּעְתִּי הַבֵּיתָה.

* "באתי לגני אחותי כלה"
הוא פסוק מתוך מגילת שיר השירים, והוא כותמת את 'מאמר החסידות' הראשון של הרבי מליובאוויטש, שנאמר בו 'בשבט תשי"א הרחמנית להנכיח את אור הגורא בעולם.

בארץ עניי". אלו שתי תנועות, כך מסביר הרבי, שכל אדם חייב להיות אותן. מצד אחד אי אפשר להתנתק מהעבר. אתה חייב להתגעגע, להיות קשור, מחובר, לדעת מה היה ולזכור; מצד שני אתה לא יכול להיות רק תקוע בעבר - אתה חייב להסתכל על הכאן ועכשיו, לפעול נכון במומנט הזה בהיסטוריה - ולהביט קדימה. אתה מבין שצריך את שני הדברים, אי אפשר להיות רק עם אחד מהם, כי אז החיים יהיו מאוד חסרים. אז זו דוגמה לאיך שהרבי לוקח רעיון ושואב ממנו מסר רלוונטי, מניע לפעולה, באופן שמחמם ומאיר את הנפש.

"תמיד ההוראות של הרבי מהשיחות, אחרי כל העיון והלמדנות - זה משהו עם אור. מאיר. אופטימי. והאופטימיות הזאת נותנת כוח. אתה יודע, אני לא חב"דניק, אבל הקריאה של הרבי לכל אחד היא: לך תהיה שליח! כל אחד במה שהוא יכול. זו קריאה מלאה אופטימיות. מלאה באור!"

"יש סיפור מרגש שסיפר הרב יונתן זקס, שהיה הרב הראשי לבריטניה והוגה דעות בולט ורב תהילה. כאשר היה סטודנט הוא נפגש עם הרבי. הוא שאל שאלות אינטלקטואליות ופילוסופיות, וקיבל תשובות בהתאם. אבל אז הרבי החל להתעניין כמה יהודים לומדים באוניברסיטת קיימברידג, ומה הוא - יונתן - עושה כדי לקרב יהודים נוספים?"

"זקס נבוך. הוא לא תכנן להיות 'שליח', ופתאום הרבי ממטיר עליו שאלות. מתוך מבוכה הוא החל לאלתר תשובה: 'במצב בו אני מוצא את עצמי...' אבל הרבי עשה משהו לא רגיל מבחינתו - קטע אותו באמצע המשפט ואמר לו 'אף אחד לא מוצא את עצמו במצב כזה או אחר. אתה הכנסת את עצמך למצב הזה, ואם יכולת לעשות זאת, פירוש הדבר שביכולתך גם להכניס את עצמך למצב אחר."

"זקס אמר שהרגע הזה שינה את חייו. אחד המנהיגים היהודיים הגדולים בעולם פנה אליו ישירות ואתגר אותו לא לקבל את המצב כנתון אלא לשנות אותו. ברגע הזה הבין שהעולם טעה בהגדרת ייחודו של הרבי בכך שהיו לו רבבות חסידים. השקפה זו החמיצה את העיקר: הרבי יצר מנהיגים! וזה ממש מבטא את הרבי כפי שאני פוגש אותו בתורה ובהגות שלו". ■

יותר ושלם יותר - גם בחיים הרגילים."

• הרי אצל הרבי אין הפרדה בין 'חיים רגילים' ל'חיים של בית כנסת'. אלו ואלו הם חיים בעולמו של אלוקים.

"אתה בטח מכיר את הסיפור החסידי על אחד שהגיע לרבו ואמר לו: אני מרגיש מאוד 'פייק' כשאני מגיע לבית הכנסת, משום שאני מגיע לבוש בבגדים ההולמים בית כנסת, ואילו כשאני הולך לעבודה אני לובש בגדים אחרים, שפחות מתאימים לבית הכנסת.... הרבי השיב לו בשאלה: מי אמר לך שה'פייק' הוא בלבוש שאתה מגיע עמו לבית הכנסת? אולי האמת היא הפוכה, וה'פייק' הוא דווקא בלבוש שעמו אתה הולך לעבודה?..."

• איך היית מתאר את המפגש שלך עם התורה של הרבי לקורא שקורא כעת את השורות הללו.

"תראה, בהתחלה זה היה לא קל, אבל עם הזמן נשאבתי אל הלימוד יותר ויותר. בכל שבוע אנו לומדים 'שיחה' על הפרשה. אבל בסוף, בחוויה שלי, קודם כל הלימוד הזה פשוט מאיר את הפרשה; אבל מעבר להסבר בפרשה - אנו יוצאים עם רעיון לחיים.

"אתן לך דוגמה. למדנו על השמות שנתן יוסף לבניו: אפרים ומנשה. הפסוקים מתארים זאת: 'וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה - כִּי נִשְׁנֵי אֱלֹקִים אֶת כָּל עֲמָלִי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי, וְאֵילּוּ לִבְנֵי הַשָּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי הִפְרִנִי אֱלֹקִים בְּאֶרֶץ עֲנִי'. הרבי מסביר שיש פה בעצם ביטוי לשתי תנועות בנפש. מצד אחד, מנשה מבטא תנועה של געגוע לעבר, של חיבור לשורשים - "נשני אלקים את כל עמי ואת כל בית אבי". יוסף מתרפק על העבר, זוכר אותו, הומה אליו. מנשה זה סמל לטיפוס של רטרו, שמסתכל כל הזמן לבית אבא.

"מצד שני, ליוסף יש גם את הרגשות של העכשיו, של המבט קדימה - "הפרני אלוקים

והחודש: חקלאות

פולחן העבודה

*חקלאות

המילה חקלאות מגיעה מן המילה הארמית 'חקל' שפירושה 'שדה'.

חקלאות הוא עיסוק מקצועי בגידולי קרקע ובבעלי חיים הניזונים מהם. זהו הענף הכלכלי החשוב ביותר בעולם ומענפי הייצור הקדומים ביותר. הוא מספק לאדם מזון, לבוש, מגורים, צבעים ותרופות.

מה מגדלים?

כ-28% מכוח העבודה בעולם עוסק בחקלאות. כמחצית מכלל האדמה המעובדת בעולם מוקדשת לגידול דגן ואורז. במקום השני תפוחי-אדמה, בטטה וקסווה (מניהוט), ובמקום השלישי צמחי שמן, אגוזים, קפה, תה וקקאו. החלק הקטן ביותר מוקדש לגידול גומי, טבק, פרחים וסיבים כמו פשתן, כותנה וקנבוס.

מועדים

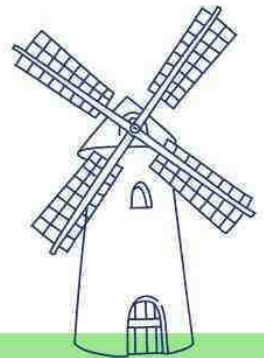
מועדי ישראל הוזכרו בתורה בהקשר לתקופות עבודת האדמה: פסח - בו הוקרבה מנחת העומר מקציר השעורים החדש, שבועות - ימי ביכורי הפירות והתבואות, סוכות - ימי גמר אסיף תבואת השנה.

הלכות בשדה

מצוות רבות עוסקות בעבודת האדמה, לדוגמה: האיסור לחסום את פה השור בעת החרישה, האיסור לחרוש בשור וחמור יחד, איסור כלאיים. כמו כן, יש מצוות הומניטריות הקשורות בחלוקת היבול עם העניים, כמו 'לקט', 'שכחה', 'פאה' ושאר מתנות עניים.

מצוות 'שמיטה' ו'יובל' אוסרות את עבודת האדמה בשנים השביעית והחמישים בכל מחזור, ויש להפקיר את השדות. התורה מצווה על הפרשת תרומות ומעשרות לכוהן וללוי, ועוד.

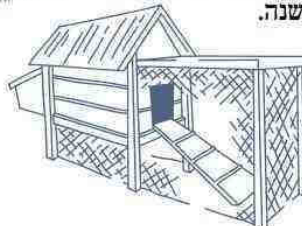
כמה מייצאים?

ישראל היא אחת מהיצרניות והמייצאות המובילות בעולם בפירות הדר שעמד בשנת 2019 על 682 מיליוני דולר. הענפים המובילים בייצוא: פירות בהם אבוקדו, תמרים, מנגו ורימונים, הדרים בהם קלמנטינות אשכוליות ופומלית. ענף הירקות במקום השני ואחריו הם זרעים ותבלינים.

למעשה, האקלים בישראל צחיח ויבש ומחצית משטחה של ישראל במדבר. רק 20% משטחי הקרקע ראויים לעיבוד באופן טבעי. מתוך 215,000 דונם של קרקע, 156,000 דונם מהם הם גידולי חורף. יותר מארבעים סוגים של פירות גדלים בישראל.

מלבד הדרים, בארץ גדלים אבוקדו, בננות, תפוחים, דובדבנים, שזיפים, נקטרינות, ענבים, תמרים, מיני קקטוסים, אפרסמונים ורימונים. ישראל היא היצרנית המובילה של השסק לאחר יפן.

בתקופת המקרא גידלה ארץ ישראל מיני דגן, נטיעות וירקות. בסוף המאה ה-19 נרכשו קרקעות רבות בישראל על ידי הברון רוטשילד, ובהמשך על ידי יהדות העולם.

טפטפות

בישראל פותחה שיטת השקיה בטפטוף, המשחררת מים בטפטוף איטי לשורשי הצמחים. השיטה אומצה על ידי חברות רבות בעולם, כאשר ישראל נוטלת חלק מרכזי בפיתוח ובייצור. ההמצאה גרמה למהפכה עולמית בשיטות ההשקיה והדישון בחקלאות, והובילה לחיסכון במים ולהגדלת היבול.

ט"ו בשבט

יום ט"ו בחודש שבט מכונה 'ראש השנה לאילנות'. ביום הזה מציינים את תחילת מחזור השנה החקלאית ביחס למצוות התלויות בארץ, כמו 'מעשרות' לפירות העץ.

נוהגים לחגוג את היום, לו יש משמעות רבה עבורנו. זו גם הזדמנות להכיר תורה לאלוקים על השפע של הפירות שהוא מעניק לנו. יהודים תמיד הקדישו את היום הזה לעיסוק בחביבותה של ארץ ישראל.

נוהגים לציין את היום באי אמירת 'תחנון' בתפילה, באכילת פירות, ובמיוחד אלו שנמנו על שבעת המינים בהם השתבחה ארץ-ישראל: חיטה, שעורה, ענבים, תאנה, רימון, זית ותמר.

חקלאי יהודי חורש שדה במושב כפר חסידים, 1937. צילום: אוסף התצלומים הלאומי

האדם הוא העץ

התורה אומרת "כי האדם עץ השדה" (דברים כ"ט). האדם דומה לעץ בכמה מאפיינים. גזע חסון, בעל ענפים רבים התחיל מגרעין אחד קטן. ילד הוא כמו גרעין. השקעה נכונה תשתלם כשיגדל לאדם בוגר ויציב בעל ערכים טובים.

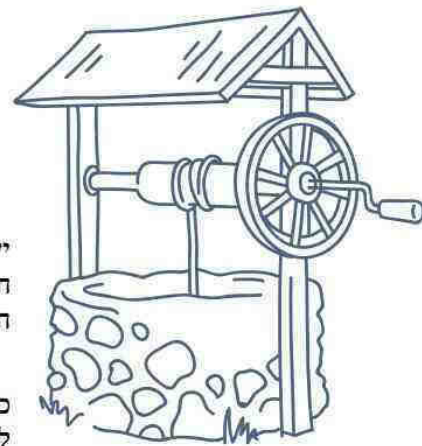
לעץ שורשים. בלעדיהם הוא לא יחזיק מעמד, גם אל מול רוח קלה. האמונה היא השורש. היא נותנת לאדם יציבות, חוסן פנימי בעתות משבר.

הישיבה החלקאית הקדומה

רבי ינאי היה אמורא מהדור הראשון של אמוראי ארץ-ישראל. רבי ינאי היה תלמידם של רבי יהודה הנשיא ורבי חייא. הוא הקים בית מדרש בצפון הארץ, ובין תלמידיו היו רבי יוחנן וריש לקיש.

בספר 'דורות ראשונים' (לר' יצחק אייזיק הלוי) מסופר כי תלמידי בית המדרש התפרנסו מעבודה חקלאית לצד לימוד התורה.

צומח מריקבון

תהליך הנבטה של שתיל מתוך גרעין זרע שנשתל באדמה נורקב לגמרי, ממחיש את הרעיון של 'צירת יש' מ'אין' - התיאור של תורת החסידות אודות התהוות העולם המוחשי מהבורא האינסופי.

כמו כן, הריקבון של הגרעין טרם הצמיחה מעניק מבט אופטימי על אתגרי החיים ועל הניסיונות שהאדם מתמודד עמם. כל קושי יכול להפוך למקפצה שתזניק את האדם קדימה.

תקשיבו איזה סיפור

הרב אליהו שוויינה

זו לא טעות!

הוא היה פחנך חשוך-ילדים, ומהרבי הוא ביקש ברכה שיצליח לשפור על איפוק ולא להכות את תלמידיו • "ידוע שעל ידי דרכי נועם מצליחים יותר", השיב לו הרבי, "וזה יהיה גם ברכה עבורך לילדים" • למה אסור לספר בדיחה על טיפשים? או על עדות מישראל? • על שיעור לילי אגדי ועל דמותו המיוחדת של רב אלחנן יעקובוביץ נכדו של הצדיק הירושלמי הרב אריה לוי

עשה זאת בענווה ובנינוחות. כשיצאנו לטיול, היה טבעי שרב אלחנן יצטרף לטיול עימנו כמלווה.

אני זוכר שנסענו למוזיאון בית התפוצות בתל אביב. כדרכם של ילדים, היינו מעבירים את זמן הנסיעה בצורה חווייתית. ילדים היו ניגשים למערכת הכריזה של האוטובוס ומספרים בדיחות או חידות להנאת כולם. אך הפעם זה היה שונה.

ילד אחד ניגש למיקרופון והתחיל לדלקם בדיחה עדתית. רב אלחנן מיד עצר אותו: 'אסור לצחוק על עדות קדושות בישראל'.

השני החל בדיחה על חכם וטיפש. רב אלחנן מיד עצר אותו: 'אסור לצחוק על אדם פחות חכם. במה הוא אשם?'

אמנם בדיחות רבות לא סופרו באותו הטיול, אך מסר גדול למדנו אז לחיים.

החיים לוקוס

השכונה בה גדלתי, שכונת 'נחלת הר חב"ד' בקריית מלאכי היא שכונה מיוחדת מאוד, הממוקמת בשיפוליה הדרומיים של העיר. בשכונה מתגוררים מעל 1000 משפחות חסידי חב"ד והיא נוסדה בידי הרבי מליובאוויטש בעצמו, בכדי לתת מענה לעליה הגדולה מרוסיה.

השכונה נבנתה עוד לפני שנודע על העלייה שתבוא. הרבי ביקש לבנות בתים ולהמתין לעולים. 10 משפחות השתכנו בשכונה בכדי להכין אותה, אחת מהן הייתה משפחתו של הרב אלחנן יעקובוביץ.

משפחה נוספת ממיסדי השכונה הייתה של ר' ברוך וברכה אייזנברג. ברוך וברכה היו אנשים יקרים וחביבים, מאירי פנים

רב אלחנן הוא צדיק, אבי היה אומר לי כשהייתי ילד. ואכן, פעם-אחר-פעם זכיתי להיפגש עם דמותו המיוחדת.

בתלמוד התורה בו למדתי היו נהוגים מבצעי לימוד מיוחדים. על התלמידים הוטל ללמוד משניות, דפי גמרא ופרקים מספר התניא בעל-פה. כתגמול היינו מקבלים סכומי כסף לקניית ספרי קודש בחנות השכונתית. מפעם לפעם היה טיול למצטיינים.

ה'בוхан' היה רב אלחנן יעקובוביץ.

רב אלחנן היה נכדו חביבו של הצדיק הירושלמי הרב אריה לוי. לרב לוי היו ארבעה חתנים גדולי תורה מפורסמים, ביניהם נודע במיוחד הפוסק הרב אלישיב, שבא מרקע ליטאי. חתן נוסף היה הגאון החב"ד'י הרב אהרן יעקובוביץ, שהיה ראש מערכת 'אוצר הפוסקים' - מכון מחקר תורני נודע. רב אלחנן היה בנו הצעיר.

הרב אריה לוי אהב מאוד את נכדו אלחנן והפקיד בידיו את כתביו התורניים, באומרו שהוא ידע כבר מה לעשות עם זה. לימים, הרבי מליובאוויטש הדריך את רב אלחנן להדפיס את הכתבים האלו.

רב אלחנן היה יושב בחדר מזכירות של תלמוד התורה, ואנו, הילדים, היינו ניגשים להיבחן אצלו בהפסקות על גמרא או משניות בעל פה.

הוא היה תלמיד חכם גדול, גאון ובקיא, וכל רגע פנוי ניצל ללימוד. עם זאת, כאשר היה משוחח עם הילדים תמיד עשה זאת בגובה העיניים, משיב לכל שואל על שאלותיו התורניות ונותן תחושה שווה לכל התלמידים. גם כשהיה בוחן את הילדים

ציור המתאר חיילים רוסים חוצים את נהר הדניבה במלחמת רוסיה-טורקיה, מאת ניקולאי אורנבורגסקי

בתקופת מלחמת העולם השנייה, אשתו שפרה הייתה הרופאה השכונתית. הוא ישב לצד בן דודו שנקרא אף הוא בשם ר' זלמן לוי, אבותיהם שימשו כרבנים ברוסיה ו'חוזרים' של רבי שלום דובער שניאורסון מליובאוויטש. ישבו שם עוד ועוד אנשים עם זקנים לבנים היורדים על מידותיהם, שמרו על הגחלת וקיימו תורה ומצוות במסירות נפש ברוסיה הסובייטית. הם עלו לארץ בשנות הארבעים לחייהם עם משפחות שלימות שומרות תורה ומצוות, ובכל ערב באו לשיעור של רב אלחנן בחיות רבה.

בתפילת ערבית שלאחר השיעור היה רב ברוך אייזנברג קורא את קריאת השמע בקול ערב בטעמי המקרא, ומסלסל בקולו במילים "ולא תתורו". מפיו זה היה נשמע כאזהרה נעימה שלא לתור ולסור מהתורה, שהרי כה נעימה היא.

בבוקר, הייתי מתפלל שחרית באותו המניין של רב אלחנן. תפילתו הייתה מיוחדת. היה עומד בתפילה מכונס בעצמו, ללא הבעת מחוות חיצוניות. כולו שקוע בתפילה, מתפלל ומונה את תיבותיו כמונה מעות.

מכיוון ששתי ידי היו שוות בכוחן היה נוהג להניח תפילין אף בידו הימנית כאיטר. וכך לאחר התפילה הוא היה חולץ מידו את התפילין של רש"י ולובש תפילין בידו השנייה, ולאחר מכן היה שוב כופל בתפילין של רבינו תם. כל אותו הזמן היה מעיין בתנ"ך ובספרי הלכה כמנהג החסידים הראשונים.

במהלך העיון היו ניגשים אליו קבוצת אנשים והוא היה מלמד אותם הלכות בכל יום. שהרי כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן העולם הבא. והיה מסדר את תפיליו בתוך שקית

לכל אדם ואדם. משפחתנו גרה בשכנות אליהם, באותו הבניין, ואילו רב אלחנן היה גר בבניין הסמוך. ברוך היה עובד בבסיס חיל האוויר חצור, הסמוך לקריית מלאכי, וברכה הייתה מטפלת בפעושות מהשכונה בביתה. אני ואחיי זכינו להתחנך בביתם.

מדי ערב, רב אלחנן היה מרצה שיעור תורה בקומה העליונה של בית הכנסת המרכזי של השכונה. לשיעור היו מגיעים ותיקי השכונה, בהם ר' ברוך, שהיה משתתף קבוע וותיק. מדי ערב הייתי מגיע לתפילת הערבית שבסיום השיעור, והיה מרתק לראות אותם מתענגים על לימוד התורה.

ישב שם ר' זלמן קליין, איש בעל מאור פנים לא רגיל, שהיה מקבל כל נכנס לבית הכנסת בברכת 'שלום עליכם' כאילו הוא ידדו הוותיק שלא פגשו עשרות שנים. כנראה שכך הוא חש. מספרים עליו, שבתקופת ייסוד השכונה היו קשיים כה רבים, שכל מי שנסע אל הרבי מליובאוויטש והרבי שאלו ביחידות "איך בשכונה החדשה?" היה מתלונן.

אבל כאשר הרבי שאל את ר' זלמן קליין את השאלה הזו אורו עיניו של ר' זלמן. הוא החל לתאר בחיך כיצד השכונה היא 'לוקסוס'. "יוצאים מהבית, יורדים קומה אחת, ויש בית ספר לבנים. בדירה ממול בית ספר לבנות. בחצר שמעבר לכביש יש בית כנסת. היש יותר 'לוקסוס' מזה?" הרבי השיב לו בחיך רחב.

החיילים קפצו לנהר

בשיעור ישב גם שכן נוסף מהבניין שלנו, היה זה ר' זלמן לוי שהיה חסיד ותיק שאף היה חייל בצבא האדום

**ילד אחד החל לדקלם
בדיחה עדתית. רב
אלחנן עצר אותו מיד
ואמר: 'אסור לצחוק
על עדות קדושות
בישראל'. גם הבדיחה
השנייה, על חכם
וטיפש, נחסמה עליידי
המורה: "מה אשמתו
שהוא אינו חכם?"**

בדרכי נועם

לאחר פטירתו של רב אלחנן שמעתי סיפור 'מופת' שמיימי שהיה לו עם הרבי מליובאוויטש (שביום י' שבט מציניים 73 שנים לתחילת הנהגתו):

במשך שנים הוא ורעייתו לא זכו לפרי בטן. הם כתבו בקשת ברכה אל הרבי מליובאוויטש והרבי ענה להם שיזכו לזרעא חייא וקיימא, אבל הברכה עדיין לא התממשה.

רב אלחנן שזכה להיות מה'קבוצה' הראשונה של תלמידים שנסעו ללמוד אצל הרבי בשלהי שנת תשכ"ג (1953), נסע שוב אל הרבי ונכנס לפגישה אישית, המכונה 'חידות', וביקש ברכה מהרבי לעבודתו כמורה בתלמוד תורה וכן ברכה מיוחדת שלא יצטרך להכות תלמידים חלילה, כמו שהיה נהוג באותן שנים במערכות הלימוד. הרבי השיב לו, "ידוע שעל ידי דרכי נועם מצליחים יותר מאשר על ידי תקיפות, וזה גם יהיה כלי לברכה עבורך לזרעא חייא וקיימא" (ילדים חיים וקיימים).

הוא יישם את ההוראה אבל עדיין לא זכו לפרי בטן. בחודש תשרי תשל"ה (1974), בחלוף כמעט עשר שנים

מחתונתם, נסעו בני הזוג אל הרבי. במוצאי ראש השנה ושמתחילת תורה הרבי היה מבדיל על הכוס בצייבור, ולאחר מכן מוזג לכל המשתתפים מעט מכוס היין, "כוס של ברכה". רב אלחנן הרגיש שזו הזדמנות פז. הוא עבר לפני הרבי וביקש שוב ברכה לזרעא חייא וקיימא. הרבי ענה: "ה' ימלא כל משאלות לבבכם לטובה", והסתובב לעבר התור המקביל.

רב אלחנן נשאר לעמוד. לאחר כל כך הרבה שנים של ציפיה הוא חיכה להבטחה מפורשת. לאחר שהרבי פנה שוב אל התור הראשון ביקש רב אלחנן שוב: "ברכה לזרעא חייא וקיימא". הרבי ענה לו: "מה אתה מתווכח איתי?".

שנה לאחר מכן נולדה להם בת. אחריה נולד בן.

שנה לאחר לידת הבן נסעו הזוג המאושר אל הרבי עם הילדים, וזכו להיכנס שוב אל הרבי לפגישה אישית. במהלכה, שאל הרבי את הילדה האם היא כבר מדליקה

נרות שבת וחג, והאם היא תורמת צדקה לפני ההדלקה. הרב אלחנן בספונטניות הגיב: "רבי, זו הילדה שלך!".

הרבי חיך ואמר: "כל היהודים הם ילדים של הקב"ה". לקראת סיום ה'חידות' הרבי הגיש לאשתו של הרב אלחנן חמישה שטרות של דולר. היא ספרה וראתה שיש חמישה והם רק ארבעה במשפחה. בתמימותה, החזירה שטר אחד לרבי מתוך מחשבה שאולי יש כאן טעות. אבל הרבי לא לקח את הדולר מידה.

"זו לא טעות" אמר הרבי, וחיך.

היא הייתה אז בתחילת הריון. עדיין לא ראו דבר ואיש לא ידע על כך. אבל מסתבר שהרבי כבר ידע, ונתן דולר גם עבור

בן הזקונים שנולד כמה חודשים לאחר מכן... •

בד ישנה עליה כתוב "מוזכרת ירושלים".

בלילות שבת קודש היה מוסר שיעור במקומו בבית הכנסת ב'פרשה החסידית' של השבוע - מאמרי החסידות של אדמו"ר הזקן לפרשיות השבוע, ונדפסו בספרים 'תורה אור' ו'לקוטי תורה'.

כשהתחלתי ללמוד בשיבת חב"ד הקטנה שבתוך השכונה, פגשתי את רב אלחנן שוב, והפעם בימי שבת.

שעות הערב של יום השבת מכונות 'רעווא דרעוויך', רצון הרצונות. זה הזמן הנעלה והקדוש ביותר בשבת. בזמן הזה נהוג בחב"ד לנגן יחד ניגונים חסידיים בעלי עומק, ובסיומם לחזור מאמר חסידות.

געגוע יש לי לאותם 'סדרי ניגונים', בהם ישכנו כל התלמידים יחד ומרימים את קולנו בשירה חסידית עמוקה, איטית ומשובבת נפש. ללא מילים. ניגון רודף ניגון. עיניים עצומות ופקחות לעיתים והנשמה מתרוממת ומדברת. רב אלחנן היה בא לישיבה בכל שבת ומלמד את הבחורים הצעירים ניגונים עתיקים שעברו מדור לדור. והוא, בדיוקנות רבה, עוצם את עיניו ומלמד את הניגון ברצינות ובקפידות, כשכל הבחורים מצטרפים אליו אט אט לניגון הנלמד.

"דונאי דו, דונאי דו", הוא אחד הניגונים הזכורים לי שהוא לימד בקפידות. זה שיר רועים עתיק המספר על הצאר הרוסי שבזמן מלחמה הגיע לשפת הנהר הדנובה, שנקרא ברוסית דונאי, ולא היה באפשרותו לחצות את הנהר. מיד קפצו חיילים למים במטרה ליצור גשר אנושי עבור הצאר וצבאו. הניגון הולך ומתאר את מה שחלף בראשם של החיילים, שידעו כי בוודאי יטבעו בנהר, ובכל זאת הם מסרו את נפשם למרות שאף לא יזכו בהכרה על הקרבנות. הניגון מסתיים בנעימת שיר לכת של ניצחון, המבטא את ההרגשה העילאית של החיילים שבזכות מסירות נפשם ניצח המלך במלחמה.

החסידים הפכו את הניגון לשיר המבטא מסירות נפש לתורת השם ומצוותיו. רב אלחנן היה מלמד את

הניגון בקפידות וזה היה פן נוסף באישיותו המיוחדת.

כל זאת, מלבד מעשי החסד הרבים שעשה בזכות קרן הגמ"ח שהוא ניהל, בה נתן הלוואות לזקקים במקצועיות, ומתוך תחושה שלא הוא הנותן.

פעם אף התפרסם מעשה שרב אלחנן ואשתו שתחיה אירחו בביתם לסעודת ליל הסדר זוג אנשים מסכנים וקשיי יום שאנשים התרחקו מהם. אותו אורח גמל להם רעה תחת טובה, אך בזכות זה נודע לכולם על מעשה חסד נוסף של רב אלחנן ואשתו. בשנותיו האחרונות נחלש רב אלחנן, ועם זאת לא הפסיק משיעורי לימודיו, לאחר מחלה קשה הוא נפטר ביום רביעי ט"ז בתמוז תש"פ. למחרת, ביום חמישי, נפטר ה'חברותא' שלו ללימודי ערב שנים כה רבות, שכננו היקר, ר' ברוך אייזנברג.

רב אלחנן ביקש ברכה,
הרבי בירך, אבל רב
אלחנן נשאר לעמוד
במקום. אחרי שנים
רבות של ציפיה
לילדים, הוא חיכה
להבטחה מפורשת.
"מה אתה מתווכח
איתי?", גער
בו הרבי...

מלצר, אני רוצה לברך משהו...

אותם עם הכוח האלוקי. עבודת הבירורים הוטלה על כתפנו מאז מתן תורה (ואף קודם לכן) והיא תסתיים עם ביאת המשיח. זה הזמן בו נוכל לומר שהעלנו את כל הניצוצות, שכוסו בקליפות שהן שם קוד קבלי לאתגרים וניסיונות ברמות שונות. הניצוצות נמצאים לא רק באוכל. גם הספה בסלון והשולחן במטבח עולים לקדושה כאשר הבית פתוח לאורחים ומעניק אהבה וחינוך טוב לילדים. בהכוונת התורה אנו לומדים כיצד לעשות את הדברים בצורה הנכונה כדי להעלות אותם לרמתם הגבוהה.

עוד פעט זה יגמר

עכשיו תגידו 'שלום' יפה, משום שכל העבודה הזאת הולכת להסתיים בימות המשיח. אל דאגה, העולם ימשיך להתקיים, ועדיין יהיו אוכל, בגדים וכדומה. מה שיקרה זה, שכלל האנושות בעולם תתמלא בדעה את השם, ואנשים יבינו שהם לא סתם אוכלים ויוצרים, אלא השאיפה של כולם תהיה לבצע את התכלית האלוקית. אנשים באופן טבעי ישתמשו בכל דבר בצורה אנושית וחכמה בכוונה אלוקית, לשם שמיים לשם המטרה שנברא האדם.

ומה יהיה התפקיד של עם ישראל? כשם שכיום ביום רגיל קיימת באכילה עבודת הבירורים - כדי לקבל כוח לעבוד את השם - הרי שבשבת האכילה עצמה היא המצווה ולא נועדה לשם בירור. כך בעתיד, את עבודת הבירור של עם ישראל תעשה האנושות כולה, ואילו על היהודים יהיה מוטל להעלות את האלמנטים שבהם אנו באים במגע לרמות גבוהות יותר ויותר באלוקות.

אנחנו מדברים על מצב שבו הדברים כבר נחשבים לקדושים בחיצוניות, והעבודה היא להגביה אותם אף יותר. לא רק נשחרר את דברי החולין לקדושה, אלא בתוך עולם הקדושה עצמו נפעל להנכיח את האור של הקב"ה יותר ויותר בעולם. •

מה מסתתר במנה שלי?

בתורת הקבלה והחסידות הרעיון הזה מכונה 'עבודת הבירורים'. כאן המטרה היא לברור ולנפות את הטוב מתוך הרע ולהעלות אותו למעלה. האדם רואה את העיסוק באוכל כאמצעי בלבד להשגת מטרת נעלות יותר, שהם צרכים אנושיים חשובים כמו למידה ופיתוח.

בתוך חומרי הגלם שמהם מכינים מאכלים מצויים 'ניצוצות', כלומר כוח אלוקי שאמור לחזור ולהתחבר לאלוקות שמחיה את הכול. כאשר אנחנו עושים מעשים טובים ולומדים תורה באמצעות המאכל, או אפילו מברכים עליו, אנו מוציאים את הניצוצות ומאחדים

הם נמצאים
בכל מקום,
בלתי נראים,
ממלאים את
הבית, את מדפי
הסופר ואפילו
חוגגים בצלחת
שלנו. הכירו
את הניצוצות
- הרכיבים
שאתם חייבים
למצוא

ל מי שנקלע להתוועדות חסידית בבית חב"ד בוודאי נתקל במושג שנקרא 'אתכפיא', כפיייה מארמית. זו דרישה לאדם לאכול בעדינות, לא להפריז, ולגבור על הרצון הטבעי להתנפל על המקרר. מדוע אנחנו אוכלים? אדם הגון ישיב שבמאכלים יש אנרגיה לבצע דברים חיוביים: לעבוד ולהתפרנס, לעשות חסד, ללמוד, ועוד. אין כל איסור לחוש בטעם טוב באוכל. אנו מודים לה' על האוכל הטעים, וההלכה אוסרת לברך 'ברכה אחרונה' על מאכל שאין בו טעם. אבל האדם צריך להיות מרוכז ומכוון מטרה למה שהוא מוציא מתוך האוכל.

כלכלן ואדמו"ר

משוחחים על אינפלציה

מוטת המנהיגות של הרבי מליובאוויטש ידועה בפרישתה הנרחבת, והשפעותיו על ביטחון ישראל נחשפו עם השנים • אולם פן כחות ידוע הוא תרומתו הנרחבת לכלכלת ישראל, שנעשתה באמצעות ייעוץ והכוונה של בחירי הכלכלנים בישראל • מפעל המכוניות שנבנה בעידודו, העצה לעידוד השקעות זרות, וכיצד להתמודד עם האינפלציה הגואה? שר האוצר שביקש לשמוע את חוות הדעת של הרבי, וחזונו לגבי פיתוח המוח היהודי • מוגש לרגל יום תחילת נשיאותו של הרבי

מנחם חבר

מ

שה מנדלבאום נולד בירושלים. הוא החל ללמוד באוניברסיטה העברית כסטודנט לכלכלה, והגיע עד לשורה הראשונה של קובעי המדיניות הכלכלית של ישראל, עת שימש כנשיא בנק ישראל בשנות השמונים, כשיאה של תקופת משבר בכלכלה הישראלית.

פרופסור מנדלבאום היה שותף בגיבוש תוכנית הייצוב בשנת 1985 אשר היוותה נקודת מפנה במדיניות הכלכלית של מדינת ישראל, שכללה צעדים דרסטיים על מנת להפחית את הגירעון בתקציב וריסון האינפלציה המשתוללת. בריאיון שהעניק לפני מספר שנים (לחברת JEM), סיפר מנדלבאום לראשונה על פגישה לילית עם הרבי מליובאוויטש, במהלכה התייחס הרבי לעבודת הדוקטורט שכתב, והעניק לו מספר עצות ותובנות כלכליות שלדבריו שינו את פני הכלכלה הישראלית.

מירושלים לטנסי

משה יעקב מנדלבאום נולד בירושלים בשנת 1933 ליחיאל, שהיה בנו של הרב שמחה מנדלבאום - איש ציבור ועסקן ירושלמי מוכר - ולדבורה, בתו של טוביה סולומון ונכדתו של יואל משה סולומון, שהיה ממייסדי העיר פתח־תקווה.

את בית המשפחה מכיר כמעט כל תייר המבקר בירושלים. במהלך מלחמת השחרור בשנת תש"ח (1948) נחרב המבנה ובמקומו הוקם שער. לאורך תשע עשרה השנים שבהן הייתה ירושלים מחולקת, נאלץ כל מי שביקש לעבור מצדה הישראלי של העיר לצדה השני, שהיה תחת שליטה ירדנית, לעבור מבעד למה שכוונה 'שער מנדלבאום'. לאחר מלחמת ששת הימים אונתה ירושלים מחדש, השער פורק, אולם האתר נשאר חלק מההיסטוריה של העיר, וכמעט כל תייר המסייר בירושלים פוקד את המקום. בצעירותו למד משה בישיבה, שירת בצה"ל ונישא לשרה, קרובת משפחתו. כאשר ביקש להירשם לאוניברסיטה בחר בלימודי כלכלה. הוא ראה מקרוב כיצד התדרדר מצבה הכלכלי של משפחתו, שלפני הקמת המדינה נחשבה לאחת המשפחות האמידות בירושלים, ובמהלך המלחמה איבדה כמעט את כל רכושה ובניה הפכו לפליטים.

הוא השלים את לימודי התואר הראשון והשני באוניברסיטה העברית, אולם לאחר נישואיו לא היו בידיו האמצעים להמשיך את לימודי הדוקטורט. הוא קרא על תוכנית חלוקת מלגות שיזמה מחלקת המדינה האמריקאית, שיועדה לעזור לסטודנטים לכלכלה ממדינות מתפתחות, הגיש את מועמדותו, ונבחר מבין כמאתיים מועמדים. 'נאמר לי שכל שאר המועמדים ניסו להרשים את ועדת הבחירה בידע שלהם, ורק אני היחיד שאמרתי בכנות שאינני יודע, וכי אני מבקש ללמוד ולדעת', סיפר לימים. תוכנית הלימודים התקיימה באוניברסיטת ואנדרבילט בנאשוויל, טנסי. זו הייתה תוכנית יוקרתית, עם מועמדים שנבחרו בקפידה על ידי מחלקת המדינה. בין חברי כיתתו נמנו זוכי פרס נובל לעתיד, סגן נשיא ארצות-הברית לעתיד כמו גם נגידים לעתיד של בנקים בינלאומיים.

הלוואות או מענקים?

במהלך שהותו במקום פגש משה מנדלבאום את הרב זלמן פונזר, שליח חב"ד בעיר. כיהודי שומר מצוות הגיע לבית הכנסת ובתוך זמן קצר התערה בקהילה.

לאחר שלימודיו הסתיימו הוא שב ארצה, השתלב במשרד התעשייה והמסחר, ובשנת תשכ"ח (1968) נדרש לשוב לוונדרבילט כדי להציג תימוכין לעבודת הגמר שכתב, בפני ועדה המונה שישה פרופסורים, על

מנת לזכות בתואר.

למרבית האבסורד, פרופסור יהודי שהיה חבר בוועדה היה אנטי ישראלי מובהק והיה היחיד שסרב להגיע לישיבת הוועדה בפניה היה אמור להופיע, בשל זהותו כישראלי. כתוצאה מכך נדחו הישיבות פעם אחר פעם, וזאת לאחר שהגיע במיוחד מיראאל, עזב את משפחתו ועבודתו, והמתין בתסכול מבלי יכולת לעשות דבר.

"בשלב מסוים", סיפר מנדלבאום, "חשבתי לעצמי כי אפילו אם אותו פרופסור היה מופיע לישיבת הוועדה, הוא ככל הנראה היה מצביע כנגדי, וכתוצאה מכך לא הייתי זוכה לקבל את התואר שדורש את הסכמת כלל החברים, וכל עבודתי הייתה לשווא. החלטתי כי דרושה כאן התערבות ממקור גבוה יותר. ביקשתי מהרב פוזנר לסדר עבורי פגישה אצל הרבי כדי לקבל את ברכתו להתגברות על המכשול הזה".

עם הופעתו בחדרו של הרבי, העניק לו הרבי מברכותיו. מנדלבאום זוכר כיצד רעד בהתרגשות תוך כדי שדיבר. באופן מפתיע, החל הרבי לתחקר את מנדלבאום בהרחבה על עבודת הדוקטורט שלו בנושא 'מה מדינת ישראאל צריכה לעשות כדי למשוך משקיעים וחברות בינלאומיות זרות'.

"התחלתי להסביר לרבי כי שיעור הריבית בישראאל גבוה מאוד, ועבודת המחקר שלי קוראת להורדת הריבית ולקביעת הטבות מס במטרה לעודד חברות בינלאומיות להשקיע בתעשייה המקומית". מנדלבאום יצר חישוב מסוים, לפיו אם מדינת ישראאל תיתן הלוואות בריבית נמוכה למשקיעים ותגבה מס נמוך על רווחים, זה ימשוך את החברות הללו לבוא ולהשתקע בישראאל.

"בנקודה זו חלק עלי הרבי", ממשיך מנדלבאום ומשחזר את השיחה המפתיעה. "הרבי אמר לי שמשקיעים רציניים אינם מחפשים הלוואות זולות. יש להם קשרים טובים מול הבנקים, והם יכולים לקבל אשראי בריבית נמוכה בכל עת שירצו, מבלי להזדקק לעזרת הממשלה.

"הצעתו של הרבי הייתה אחרת. כך הוא אמר לי: 'אם תיתן הלוואות בריבית נמוכה ומס נמוך על פי החישובים האלה, יגיעו החברות הבינוניות ולא הגדולות והחזקות, מכיוון שהטבות כאלה הן מקבלות גם במדינות המוצא שלהם'. תמורת זאת הציע הרבי כי על אף שהלוואות זולות אינן מהוות תמריץ עבורם, הרי מענקים של ממש בהחלט עשויים לשמש כתמריץ. לכן יש לתת לחברות בינלאומיות מענקים ולא הלוואות". הרעיון המקורי שהציג הרבי הסעיר את מוחו של מנדלבאום, והוא עשה את דרכו במהירות לתוך עבודת הדוקטורט עליה עמל. "זה אכן היה רעיון אדיר", אמר מנדלבאום בהתפעלות. מנדלבאום,

שבמהלך השנים טיפס במדרגות הפקידות הממשלתית עד שהגיע לתפקיד נגיד בנק ישראאל, פעל לקדם בחוק את נושא המענקים לחברות הבינלאומיות הגדולות, ברוח המלצתו של הרבי.

המוח היהודי

"צעד זה הביא תועלת מרובה לכלכלה הישראלי", הוא הסביר. "בעקבותי פתחו כמה חברות גדולות כמו אינטל, IBM ומייקרוסופט את מרכזן בישראאל, ויחד איתם כל שאר חברות ההיי-טק הגדולות, בעקבות קבלת מענקים נדיבים מהממשלה בישראאל. 'הרבי נתן לי עצה נוספת, שהתבררה כקולעת אל השערה. מתוך יכולת מדהימה של ראיית הנולד, הוא המליץ לי שהכלכלה הישראלי תהיה מושתתת על המוח היהודי. 'ככלל', אמר הרבי, 'היהודים טובים יותר בעבודה עם הראש. לכן, במקום לפתח את תעשיית החרושת והייצור, נסו לעודד תעשייה המבוססת על 'כוח המוח'. הרבי צדק לחלוטין! כידוע לכולם עד כמה הפכה ישראאל למעצמת היי-טק וחדשנות טכנולוגית בזכות המוח היהודי.

"הרבי אמר דבר נוסף שאותו לא אשכח לעולם. הזכרתי לו את הדילמה שמעסיקה את הממשלה בישראאל, בנוגע למידת המעורבות הממשלתית בכלכלה - שכן, אם יהיה סיוע ממשלתי מופרז, עלולים אנשים למהר לפתח תעשיות בלתי מתאימות, שלא יסייעו לבסס את התשתית הכלכלית. בתגובה אמר הרבי: 'אל תשכח שעיני ה' פקוחות תמיד על ארץ ישראאל. הקדוש ברוך הוא משגיח מלמעלה, ובסופו של דבר, פעולות הממשלה בהקשר זה יביאו לידי תוצאות

טובות בלבד".

רק בסיומה של הפגישה עלה נושא עבודת הדוקטורט שהתעכבה ושלשמה הגיע מנדלבאום אל הרבי. מספר דקות לפני שעזב את החדר אמר לו הרבי כי הפתרון לבעיה יבוא "מלמעלה". מנדלבאום פירש את הדברים שהישועה תבוא מהיושב במרומים, וכי עליו להתפלל לכך שיזכה למענה חיובי בנוגע לעבודת המחקר שלו.

מנדלבאום יצא מחדר הרבי נרגש. הוא שב לגאשוויל והמתין להתכנסות הוועדה. לאחר שהדבר לא התקדם, הציע לו אחיו שיפנה לדיקן האוניברסיטה ויידע אותו במתרחש. "היססתי מאוד לנקוט בצעד הזה", משתף מנדלבאום את חששותיו. "באקדמיה לא רואים בעין יפה עקיפת סמכות של פרופסור, וצעד כזה בפנייה אל ההנהלה מאחורי גבו, עלול היה להתנקם בי בעתיד. אלא שאז קלטתי לפתע כי אולי לכך התכוון הרבי כשאמר שהפתרון יבוא 'מלמעלה'".

מעודד מדבריו של הרבי, פנה מנדלבאום "למעלה". כאשר שמע הדיקן על העיכוב המתמשך, הוא הורה על כינוסה של הוועדה, ופסק כי אם יתמיד הפרופסור האנטי-ישראלי בסירובו להשתתף בישיבה, יש לסלקו מהחברות בוועדה.

"זה בדיוק מה שקרה", ממשיך מנדלבאום. "הוועדה בחנה אותי במשך כרבע שעה והודיעה כי עבודת המחקר שלי מצוינת. מיד אחר כך מיהרתי לסניף הדואר כדי לשלוח מברק לאשתי ולהודיע לה כי מעתה אני הוא 'דוקטור משה מנדלבאום'.

"עד היום אני זוקף את התוצאה הזו, שהשפיעה על כל עתיד המקצועי, לזכות ברכתו של הרבי, ואני אסיר תודה לו על עצותיו, אותן השתדלתי ליישם במהלך

מנדלבאום בראיון לחברת JEM

הרבי אמר: "משקיעים אינם מחפשים הלוואות אלוות, אלא מענקים". בצילום: הרבי נשא דברים בפני תומכים של מוסדות תנועת חב"ד

כזו, לא מסוגל להבין את משמעות הדבר. אדם מתעורר בבוקר עם אלף שקל בארנק, ועד הצהריים הוא זקוק לאלף ושלוש מאות שקל כדי שיהיה לו סכום שווה ערך. זה היה פשוט כאוס מוחלט.

"הבעיה השנייה הייתה מחסור חמור במטבע חוץ באוצר הישראלי, בעיקר בדולר האמריקני. ללא מטבע חוץ המדינה לא יכולה לרכוש סחורות חיוניות לאזרחיה, כמו נפט. היה זה זמן קצר לאחר המהפכה האירנית ומחיר הנפט זינק מעשרים דולר, לכמעט ארבעים דולר לחבית. אולם, לישראל, המייבאת את כל הנפט שלה מחו"ל, לא היו דולרים. אם אין דולרים אין נפט, וללא נפט אין תעשייה, אין מזון... כלום!

"הבעיה השלישית הייתה הסבסוד. מדינת ישראל סבסדה מוצרי מזון בסיסיים כמו לחם, חלב, בשר וסוכר, כדי שכולם יוכלו להרשות לעצמם לרכוש אותם וכדי שאיש לא יסבול מרעב. אבל, היו מי שניצלו זאת לרעה. מאחר שהלחם היה זול כל כך - זול יותר אפילו ממחיר התבואה שממנו היה עשוי - חקלאים בירדן היו קונים לחם במקום תבואה, כדי להאכיל בו את בעלי החיים שלהם.

"המצב יצא מכלל שליטה והמדינה לא יכלה יותר לשאת בעלויות הסבסוד. לכן רצה יגאל הורביץ לבטל אותן, אך השרים האחרים לא הסכימו. כך גם סבר ראש הממשלה. הסברתי את כל זה לרבי, אבל היה ברור שהוא כבר היה מודע לכל זאת. כיצד ידע, זאת לא אוכל להסביר. אבל איך שהוא, היה לו כבר את כל המידע. השאלות ששאל העידו על ידע נרחב והבנה מעמיקה בכלכלה, והיו שאלות שאפילו אני לא ידעתי לענות עליהן.

"למשל, עוד לפני שבכלל הזכרתי את המשבר במטבע חוץ, שאל אותי הרבי שאלה שממנה השתמע שהוא מודע לכך שבאוצר אין דולרים אמריקנים, למרות שזו הייתה

"הגעתי למרכז חב"ד והמתנתי, וכל אותו הזמן המחשבות מתרוצצות להן במוחי. אולם, ברגע שנפתחה הדלת והרבי לחץ את ידי, כל המתח והלחץ התפוגגו באחת, כאשר ראיתי את פניו של הרבי והבטתי בעיניו, חשתי - כמו רבים אחרים - שהפכתי לאדם אחר לחלוטין. דקות ספורות קודם לכן הייתי כה מתוח, אבל ברגע שהסתכלתי עליו, חזרתי לעשתונותיי. שוב הרגשתי רגוע לחלוטין."

בתחילת פגישה התעניין הרבי בחכם ועל מטרת שהותו בניו-יורק. הוא פירט את תפקידיו במשרד האוצר ואז שאל אותו הרבי האם יש לו תפקיד נוסף. "הופתעתי שהרבי כבר ידע על כך שרק לאחרונה מוניתי - בידי ראש הממשלה מנחם בגין ישירות - כמתאם פעולות הממשלה בגליל", מגלה חכם.

"הרבי גילה עניין רב בנושא הזה של הפעילות הממשלתית בגליל, והיה ברור שיש לו ידע נרחב למדי על האזור הזה. למשל - העובדה שמתגוררים בו מעט מדי יהודים. הרבי אמר: 'חשוב לוודא שיהיה בגליל רוב יהודי'. הסתבר שהוא צדק. כיום אנו נוכחים לדעת שלא התאמצנו מספיק, שלא השקענו מספיק משאבים בעיבוי האוכלוסייה היהודית שם, וכתוצאה מכך יש בעיות רבות באותו אזור שולוא זאת, לא היו קיימות כלל. הרבי חזה זאת מראש שלושים שנה קודם לכן, ובאמת חבל שלא שמענו בקולו."

"הדולרים יגיעו"

"בשלב הזה הגענו לסיבה האמיתית שלשמה ביקש הרבי לפגוש אותי - המצב הכלכלי בישראל. התחלתי להסביר את האתגרים שנצבו בפנינו. הבעיה הראשונה הייתה האינפלציה המשתוללת. בשעתו, הייתה בישראל אינפלציה של ארבע מאות אחוז בשנה! מי שמעולם לא חווה אינפלציה

הקריירה שלי ככלכלן ישראלי."

יישוב הגליל

"חיים, אנחנו הולכים לנהל מלחמה כלכלית", את הדברים אמר שר האוצר מר יגאל הורביץ למר חיים ביאליק חכם. באותם ימים (1979) האינפלציה בישראל דהרה בעוצמה כלפי מעלה, ושר האוצר החל בפעולות אגרסיביות לעצירתה ולצמצום הגירעון התקציבי.

חכם נולד באירופה. במהלך השואה הצליחה המשפחה לשרוד בדרך נס את הנאצים. בשנת תש"י (1950) עזבה המשפחה את רומניה לארץ-ישראל. חיים למד כלכלה בטכניון והתגורר בדימונה.

בעקבות היכרותו המוקדמת עם יגאל הורביץ הוא הציע לו לשמש כעוזרו במשרד האוצר, וחכם קיבל את ההצעה. רק בהמשך הבין חכם את משמעות דבריו של השר. "התברר, שהשר התכוון להתמודד חזיתית עם כל הבעיות והתחלואים שמהם סבלה כלכלת ישראל והוא התכוון לעשות זאת בכל התוקף", הסביר חכם בראיון שהעניק אף הוא ל-JEM. "הוא אמר לי שבמלחמה הזאת יהיו מי שייפגעו, ואחרים שיהיו מאוד לא מרוצים. אך הוא האמין שאין מנוס מהצעדים הכואבים הללו כדי לרסן את האינפלציה וכדי לפתור כמה מהמצוקות האחרות של ישראל."

במהלך תשל"ט (1979) נשלח חכם לניו-יורק מטעם משרד האוצר למשימה מיוחדת. ערב אחד הוא קיבל שיחת טלפון מהמוזכרות של הרבי מליובאוויטש, ובה הודיעו לו שהרבי מבקש לפגוש אותו. חכם הופתע מההצעה. "ברגע הראשון כשקיבלתי את אותה שיחת טלפון הייתי המום. לא ידעתי מה לחשוב. למה הרבי רוצה לפגוש אותי פתאום? מדוע מגיע לי הכבוד הזה - מי אני בסך הכול?"

הכירה של אוקראינה. אביו התעשר מתחנת קמח שהוחכרה לו על-ידי הקומוניסטים, שרצו להחיות את הכלכלה הגוועת בקרב האזרחים. כששמע שהממשל הקומוניסטי מאפשר טפטוף של הגירה מיהר לעלות לארץ תוך שהוא מפקיר את כל נכסיו מאחור. "הוא לא בא בחוסר כל", הסתייג אפרים אילין, "הוא הצליח להבריח 1500 לירות סטרלינג, שזה הוערך אז בשווי רב, דרך השגרירות הבריטית".

בארץ, האב הגשים חלום, רכש פרדס והפך לחקלאי המעבד את אדמת ארץ ישראל. אפרים אילין נשלח לגימנסיה, שם הכיר את מורו זאב ז'בוטינסקי והפך לתלמיד מושבע שלו. הוא לא הסתפק באהדה אידיאולוגית אלא נמנה עם מקימי הגרעינים הראשונים של כוחות הגנה יהודיים בארץ, שמנו עשרים-שלושים חברים לכל היותר, שהיוו את הבסיס להקמת ארגון האצ"ל בהמשך.

אביו של אפרים הבין לאן סוחפת רוח הנעורים את בנו ונקט בצעד חכם: אחרי שסיים אפרים את לימודי תעודת הבגרות הוא נשלח לבלגיה, בה למד תואר שני לכלכלה ומסחר. כישוריו ומנהיגותו סחפו אחריו סטודנטים לא מעטים, והוא נבחר לעמוד בראש ארגוני סטודנטים שונים. אחר כך גויס לאצ"ל ועסק, בין השאר, במשימות העפלה.

כששב לארץ כבר פרצה מלחמת השחרור. אפרים מיהר כדי להתייצב לגיוס, וכך נקלע לתאונת דרכים שפגעה ברגליו ומנעה ממנו את היכולת להשתתף בקרבות. כאן התגלו כישוריו המסחריים. הוא החל לעסוק בחייטות וזכה בלקוח משמעותי מאוד - הצבא האוסטרלי. בימיה הטובים, פרנסה המתפרה שלו כ-400 חייטים. אחר כך ניהל עסקי טקסטיל פורחים באיטליה, והרוויח בתוך כשנתיים מיליוני לירות סטרלינג ולמעשה שיקם את תעשיית הטקסטיל באיטליה לאחר מלחמת העולם השנייה.

מנויות מתוצרת הארץ. פס הייצור של מפעל קיזר אילין

עובדה סודית ביותר! אילו היה נודע שלישראל אין דולרים, שום מדינה לא הייתה מסכימה למכור לנו מוצרים או לסחור איתנו. לא היינו מסוגלים לעשות כלום!

"אחרי שסיימתי לענות כמיטב יכולתי, הרבי שתק במשך כמה רגעים, ואחר כך פנה אלי ואמר: 'עליכם להתמסר למלחמה באינפלציה, ולהורדת שיעורה, שכן המשך אינפלציה שכזו תשתק את המדינה. אך אינכם יכולים לקצץ באופן דרסטי את הסבסוד, משום שזה יפגע בנזקקים ובילדים. אינכם יכולים לרדת אל מעבר לגבול מסוים'. ניכר שהרבי היה רגיש כלפי אנשים. הוא הבין היטב מה עתיד לקרות, אך גם הוא הסכים שאין מנוס מלעשות קיצוצים כלשהם.

"אחר כך הכריז הרבי: 'אל תדאגו בקשר לדולרים. הדולרים יגיעו'. לא הצלחתי להבין איך ייתכן שלא נדאגו בקשר לדולרים!? אבל הרבי התעקש כי הדולרים יגיעו".

"איך הוא יודע הכול?"

"לאחר שחזרתי לחדרי במלון, התקשרתי לשר האוצר. 'גאל', אמרתי לו, 'עכשיו חזרתי מפגישה עם הרבי מליובאוויטש', ושיתפתי אותו בפרטי השיחה. תגובתו הייתה, 'זה לא ייתכן. איך הוא יודע את כל זה? מי היה שם לפניך? מי הכין אותו?'. אמרתי לו שאין לי תשובה לשאלתו, אך אני לא חושב שהיה מישוה לפניי.

"הוא המשיך ואמר: 'אז הרבי אמר לך לא לקצץ את הסבסוד מעבר לנקודה מסוימת. מהי אותה נקודה?'. באותו רגע קלטתי שיגאל שוקל משהו שלא נתן עליו את הדעת קודם לכן - שאסוד לנו לקצץ מעבר לנקודה מסוימת. מהי בדיוק אותה נקודה? זאת היה עלינו לקבוע בעצמנו".

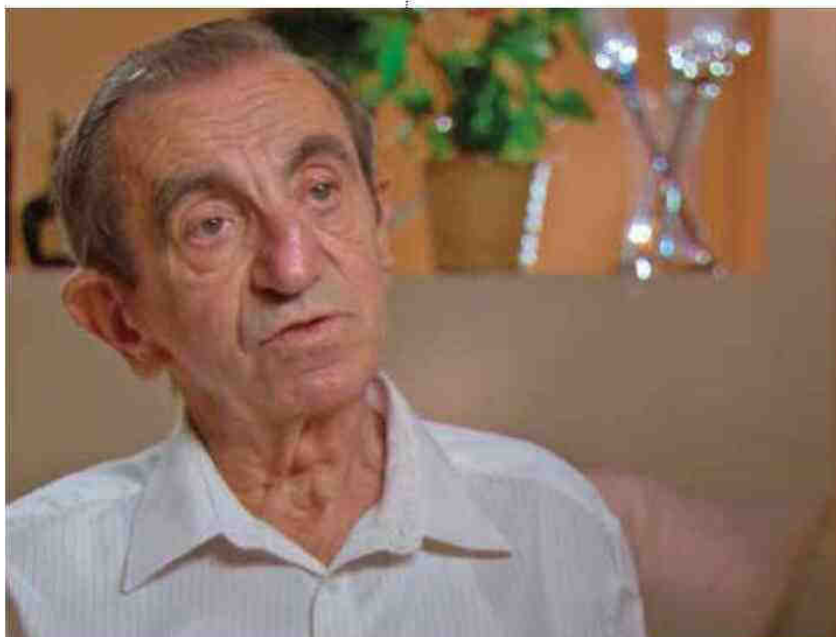
כששב ארצה שוחח שוב עם שר האוצר על פגישתו עם הרבי. "סיפרתי לו עד כמה נדהמתי מחוכמתו וידענותו של הרבי, כמו גם האכפתיות הכנה והעמוקה שגילה בכל המתרחש בארץ ישראל, עד לפרטי הפרטים של הכלכלה, המסחר והביטחון. "לא פחות נדהמתי כי זמן קצר לאחר מכן החלו לזרום דולרים לישראל. זמן לא רב לאחר מכן התעשייה הישראלית הלכה והתפתחה, וכאשר התעשייה הולכת ומתפתחת יש יותר ייצוא וברגע שיש יותר ייצוא נכנסים יותר דולרים. בנוסף, התחילה אז ההתפתחות הגדולה של חברות ההיי-טק והטכנולוגיה, ולאט לאט ישראל התקדמה להיות מעצמה עולמית בתחום. "הדבר הזה הכניס המון דולרים למדינה. ככל שהגוף העסקי מתפתח, הבנקים נוהגים בו ברוחב-לב ונותנים לו יותר אשראי כי הם מאמינים ביכולתו ובעתידו. לצד יהודים רבים שבאים לארץ וקונים תוצרת ישראל, יחד עם ההקצבות שהגיעו מהממשל האמריקאי, התמלא אוצר הדולרים במדינה והבעיה הלכה ונפתרה.

"זה הגיע למצב שכיום (2010 - מועד הריאיון) יש לנו רזרבות של בין שבעים לשמונים מיליארד דולרים (נכון לשנת 2022 יתרות המט"ח עומדות על קרוב למאתיים מיליארד דולר - מ.ח.), לעומת המצב לפני שלושים שנה (1980) - אז לא היה לנו אפילו דולר אחד! אי לי מושג כיצד הרבי ידע שהדולרים יגיעו, אבל בשורה התחתונה: הוא צדק".

מר חיים ביאליק חכם שימש עוזר בכיר לשר האוצר בישראל בין השנים תשל"ט ועד תשמ"א (1979 - 1981). הוא נפטר בשנת תשפ"ב (2022).

פגישה בתוך יומיים

אפרים אילין היה תעשיין ועסקן בולט בארץ ישראל במשך עשרות שנים. הוא נולד בחרקוב ב-1912 כשעוד הייתה עיר

חיים ביאליק חכם בראיון לחברת JEM

אתה עומד בפני ענק! ובאותו הזמן אתה רואה: אדם כליכך נהדר, כליכך טוב, כליכך חכם. לו הייתה לי אפשרות, לפני כל החלטה שהייתי הולך לעשות הייתי רץ לשאול אותו 'רבי, לעשות כך או לא?'..."

החברה של אילין יצאה לדרך. כשהציוד להקמת המפעל הגיע לנמל, באו כל קברניטי המדינה כדי להצטלם בחגיגות לכבוד המאורע ההיסטורי. בימיו הראשונים העסיק המפעל כ-500 איש, שלאחר מכן הפכו ל-650 פועלים - רבים מהם ניצולי שואה שלא היה בידם מקצוע. "שמונים ותשעה אחוזים מהם היו עם מספרים על הידיים ממחנות הריכוז. אפילו לא הייתה שפה משותפת", אמר אילין ברטט. "כתוצאה מהמפעל התפתחו ענפי תעשייה רבים: צמיגים, רדיאטורים, סוללות, ריפוד ועוד. הקפצתי את הטכנולוגיה של ישראל בדור שלם."

בעשר השנים הראשונות, השתלט המפעל על 28 אחוזים מהייצוא התעשייתי של ישראל. הוא ייצא סחורה למדינות כמו ארגנטינה, ברזיל וקולומביה - וגם קרוב יותר לבית: טורקיה, צרפת, סקנדינביה, פינלנד ושבדיה. מפעל 'קייזר אילין' פעל במשך שמונה-עשרה שנה וייצר למעלה מ-100,000 מכוניות, רובן לייצוא. זה היה המפעל הראשון בישראל שייצא מוצרי טכנולוגיה מתקדמת, שכן עד אז כלל הייצוא טקסטיל, מוצרי חקלאות ומוצרי תעשייה בסיסיים.

אף שתעשיית המכוניות הישראליות דעכה, אילין הוסיף להוביל מיזמים ענקיים בתעשייה הישראלית. הוא הקים את חברת עשות אשקלון, המייצרת מערכות מבוססות גלגלי שיניים, ועוד. אפרים אילין נפטר בשנת תש"ע (2010), בגיל 98. ■

"הרבי בעצמו היה מהנדס, אבל הידע שלו על המכוניות היה רב משלי. הוא אמר שמפעל המכוניות עשוי לשמש כתשתית לכל התעשייה בארץ. נדמה לי שהוא התבטא שמכונית מזרזת משלושים אלף רכיבים. זה לא אומר שלושים אלף תחומי תעשייה שונים, אבל זה כן אומר שלושת אלפים! וכך המפעל יכול לסייע רבות בקליטת העלייה. צריך להבין - מפעל להרכבת מכוניות הוא כמו בית ספר מקצועי לחמישים מקצועות ומלאכות שונות לפחות: פחות, צביעה, נגרות, רפדות ועוד.

"הרבי שמע אותי ונתן את ברכתו להקמת מפעל המכוניות, ואז, בקשר לחששותיי, אמר לי 'שמע בני, אני נוכח שבכל הדרך עברת מכשולים רבים. הקדוש ברוך הוא היה תמיד מאחוריך. ואם חס וחלילה - מה שלא יקרה - הרי תהיה בין יהודים, תמיד תמצא את הדרך להתקיים'.

"כך אמר הרבי. קשה לי לזכור היטב את המילים המדויקות, אבל התוכן, השקט, החכמה וטוב הלב קרנו ממנו וכבשו אותי. הרבי עודד אותי מאוד. אחרי השיחה הזו - כבר לא שאלתי שאלות. כשיצאתי משם - אבן נגולה מעל ליבי. הרבי אמר שזו עסקה טובה לי, טובה למשך.

"רבי, כיצד לנהוג?"

פגישת אילין עם הרבי התקיימה חודשים ספורים לאחר הסתלקות קודמו של הרבי, אדמו"ר הר"צ (רבי יוסף יצחק שניאורסון זצ"ל). "הרבי עדיין לא קיבל את הכתרתו, אבל בעיני החסידים נחשב לרבי. ידעתי שהוא יהיה הרבי הבא, משום שהיה נשוי לבתו של הרבי הקודם. אבל, אתה יודע?

מאוחר יותר נעזרו השלטונות הצעירים בארץ בקשריו של אילין כדי להבריח נשק מצ'כיה לארץ במסווה של אוניית מסחר. 'נתתי מיליון דולר וחצי מכיסי כדי לרכוש בצ'כיה מסרשמידטים, שהיו מטוסי הקרב הראשונים בחיל האוויר, כי לממשלה לא היה כסף', סיפר בראיון אחר. ממקום מושבו באירופה, הרבה התעשיין היהודי לסייע לביטחון היישוב היהודי בארץ ישראל.

עם הקמת המדינה בשנת תש"ח (1948) ביקש הנרי פורד, בעל חברת הרכב האמריקנית 'פורד', להקים מפעל הרכבה גדול למכוניות בארץ. הוא הבין שהמדינה החדשה תזדקק למספר עצום של רכבים עבור הצבא והממשלה והודיע על כוונתו להקים את המפעל בישראל. רצונו נתקל בהתנגדות ובאיומים ערביים, ובסופו של דבר נסוג משאיפותיו.

"באותם ימים התקשר אלי ידיד שלי מאנגליה", סיפר אילין, "ואמר לי ששמע על חברה מארה"ב שמעוניינים לפתוח בית חרושת לרכבים ביוון. יצרתי קשר, והחל משא ומתן. הסכום הדרוש אז היה שווה למאתיים וחמישים מיליון דולר כיום, אם לא יותר. תכנתי שחלק גדול מהסכום יבוא מקרן מיוחדת לעידוד התעשייה. למעשה, ברגע החתימה על החוזה, התברר שהעברה הכספית לא בוצעה.

"לא ישנתי באותו הלילה. ואז, כשאני מתהפך על מיטתי בחוסר מנוחה, נזכרתי באבא המנוח שכאשר לא ידע כיצד להחליט - היה פונה לרב ושואל בעצתו. הייתי בניו יורק, ופתאום הבנתי: יש לי רבי פה! הרמתי טלפון לפני אלטהויז, עסקן חסיד חב"ד. בכל פעם שהייתי בא לארץ הייתי פוגש את פיני: הוא היה זקוק לתרומות, וחץ מזה - אני אהבתי את היהודי הזה, יהודי בלתי רגיל הוא היה.

"ביקשתי מאנשיי שיקשרו אותי עם פיני - לא היה לו טלפון - ותוך יומיים פיני סידר לי פגישה אצל הרבי. קיבלתי הודעה, על כתובת זו וזו, בשעה אחת עשרה בבוקר נדמה לי, בקומת קרקע בברוקלין. פגישה עם הרבי."

"תמיד תהיה בין יהודים"

בשלב הזה של הריאיון גאו רגשותיו של אילין. הוא פרץ בככי. "באתי לשם - מה אומר לך - אני מאוד התרגשתי, מכיוון שזו הייתה הזדמנות לראות את הרבי. דיברנו בשלוש שפות לסירוגין. הוא דיבר צרפתית מצוינת ועברית. בסך הכול, ארכה הפגישה כארבעים דקות.

"הרבי שאל אותי שאלות רבות. עלי לציין שהרבי התעניין מאוד - ואני מדגיש מאוד - בנעשה באצ"ל. בבתי הסוהר, במלחמה. התעניין איך הגעתי לאן שהגעתי, ואמר 'אם הגעת למעמדך, זה סימן שהקב"ה מאחוריך'.

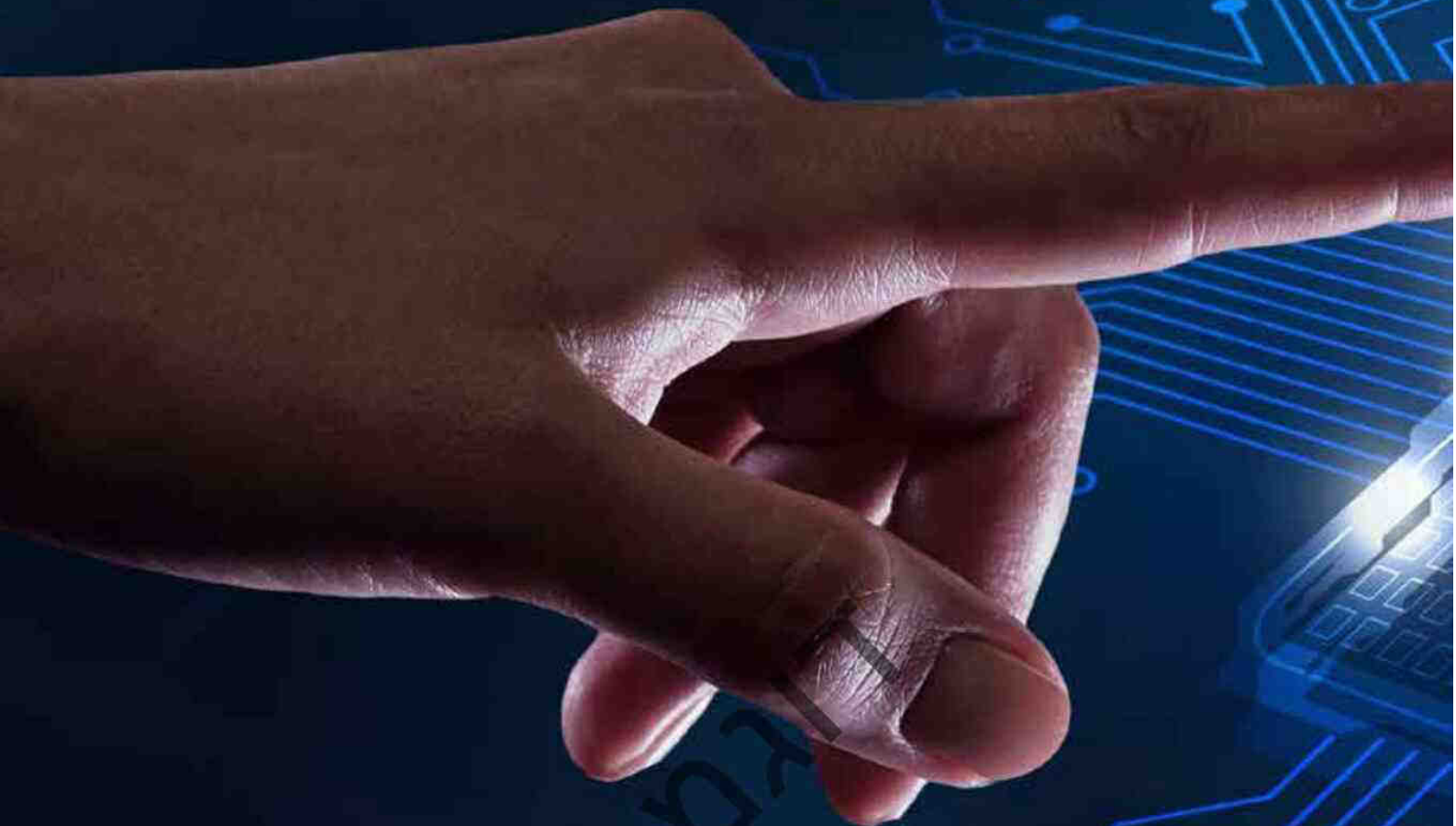
הכמה בינה מלאכותית דעת

דעת

המתח בין החדשנות המדעית לבין העולם השמרני הולך ומתקרב לנקודת אל-חזור • האם הטכנולוגיה המתקדמת מהווה איום על האמונה ועל אורח-החיים הדתי? • איך אפשר להישאר יהודי בעולם של רשתות חברתיות ותרבות גלובלית? • מסע מרתק בעקבות המבט הייחודי של הרבי מליובאוויטש על יחסי אמונה-מדע • על החללית שהדהימה את העולם, הרדיו שהוחרם, הדו"חות מנאס"א שזרמו לבית '770', ומה יש ליהדות לומר על פצצת האטום?

הרב שמואל רסקין

מ

מרחק הזמן קשה לנו לקלוט את עוצמת המתח, הריגוש, החוויה והדריכות של תושבי ארצות הברית והעולם המערבי בשבוע האחרון של שנת 1968. כולם עקבו יחד, בלבבות פועמים, אחרי גוף קטנטן שנע הרחק הרחק מכדור הארץ, הכי רחוק שאפשר היה באותו הזמן. פרנק בורמן, ג'יימס לוול הבן, וויליאם אנדרס היו בני האדם הראשונים שהצליחו לצאת באמצעות החללית 'אפולו 8' לסיבוב בחלל. הם התנתקו לחלוטין מכוח הכבידה של כדור הארץ, התחברו לכוח הכבידה של הירח, השתחררו ממנו ושבו הנה בשלום, בתום שישה ימים, שלוש שעות וארבעים ושתיים שניות. תוכנית 'אפולו 8' סיפקה את כל מה שנדרש ליצירת עניין ומתח אצל בני אדם. היה שם הכול: מדע, חלל, גיאופוליטיקה, סיפור אנושי, וגם סכנה. הרבה מאוד סכנה. הכניסה למסלול סביב הירח אילצה אותם להתנתק מהקשר עם כדור הארץ, הפעלת מנועים עצמאית, ו'החלקה' אל תוך המסלול החדש. סיפור שארך כולו בסך הכול ארבע דקות ושבע שניות, אולם

כל השלושה הסכימו שאלה היו ארבע הדקות הארוכות ביותר בחייהם. אם המנועים היו בוערים כמה שניות פחות מדי הם היו עפים לחלל. אם המנועים היו בוערים כמה שניות יותר מדי, הם היו נתקעים על הירח. הקשר חודש עם כדור הארץ, והחללית החלה להקיף את הירח. בהקפה הרביעית ראו שלושת האסטרונאוטים את המחזה המפליא ביותר שנצפה עד אז בידי בן אנוש: זריחת כדור הארץ. וויליאם אנדרס לא יכול היה להתאפק, ואמר את המילים הבאות "לכל האנשים על כדור הארץ": "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים, אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ וְבָהוּ, וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם, וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם. וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי אוֹר, וַיְהי אוֹר." זה היה המסר שהועבר ממקום שהיה מעבר לדמיון האנושי - אל מקלטי הרדיו הדולקים בכל רחבי הכדור, הישר לאוזני מיליוני אנשים מהופנטים לסיפור הגדול בהיסטוריה. כיום שישו אחר הצהריים, 27 בדצמבר 1968, ערב שבת קודש פרשת ויגש, ו' טבת תשכ"ט, נחתה החללית בהצלחה באוקיינוס השקט.

התוועדות לא מתוכננת

'התוועדות', הלוא הן ההתכנסויות המפורסמות של הרבי והחסידים שבהן היה נושא דברי תורה וחסידות, היו צריכות סיבה מיוחדת כדי להתקיים. בשבת מברכים, שלפני ראש חודש, נהג הרבי 'להתוועד' באופן תדיר. זה היה ציווי מפורש של חמיו, רבי יוסף-יצחק שניאורסון, אדמו"ר הרי"צ. בתאריכי חב"ד המפורסמים כמוכן שהתוועד, ולעתים גם בשבת הקודמת או זו שאחרי. אבל בכל השבתות האחרות לא נהג הרבי לשבת עם החסידים בהתוועדות (עד השנים המאוחרות יותר).

אם כן, הפתעה מוחלטת השתררה בין החסידים כאשר הודיע הרבי שבשונה מהסדר המקובל הוא ישתתף בהתוועדות עם החסידים בשבת פרשת ויגש, השבת שלמחרת נחיתת החללית בכדור הארץ. קשה להאמין שמישהו יכול היה לקשר בדרך כלשהי בין רצונו של הרבי לדבר בפני הקהל ובין הנחיתה של החללית באוקיינוס. המרחק בין ה'חדשות החמות' של ארצות הברית, ובין דברי תורה ועיונים מעמיקים ברש"י ובכתבי החסידות, גדול עד מאוד. בדרך כלל, האקטואליה נהדפה מחוץ לבניין הלבנים האדומות '770'.

הרבי נכנס לאולם ההתכנסות, ובלו להתמהמה החל להסביר מדוע מתקיימת ההתוועדות החריגה הזו: "ישנו מאורע חדש שאירע בשבוע זה, אירוע מפתיע ובלתי רגיל כלל - שהצליחו לטוס למרחק גדול ביותר, ולהגיע עד קרוב ללבנה, והקיפו אותה, הן מהצד האפל והן מהצד המואר, וצילמו תמונות, ואחר כך הצליחו לחזור לארץ, ולנחות בזמן ובמקום המדויק כפי שתכננו מראש".

והאירוע הזה, מסתבר, 'שווה' התוועדות. בעצם ההצהרה הזו בישר הרבי שיש לנו מה ללמוד מהסיפור הזה שמעסיק מיליונים רבים. במהלך התוועדות ארוכה ומרתקת, ישב הרבי וניתח את הסיפור לפרטיו, ולמד ממנו מסרים רבים לחיים שלנו.

לדעת להעריך את השכל

בין הדברים שנאמרו באותה התוועדות, ישנו קטע אחד שכדאי להתעכב עליו, לקרוא אותו היטב ולפתוח עליו שיח: "לאחרי מאורע זה, יכולה להיות ההתבוננות ב'מה רבו מעשיך השם', ו'מה גדלו מעשיך השם' באופן נעלה יותר, ובמילא נעשה על ידי זה חיזוק האמונה", אמר הרבי.

והרבי לימד: "עד עתה, העריכו את שכל האדם במידה פחותה. חשבו שאין ביכולתו להגיע למצב כזה, להתקרב לירח. אדרבה:

היו ראיות מדעיות שזה בלתי אפשרי, שאי אפשר לנסוע במהירות גדולה כל כך, כיוון שכלי הטיס עלול להישבר או להישרף. כעת נוכחו לדעת גודל מעלת שכל האדם, שביכולתו לפעול ענין כזה! וכיוון שכן, הרי נוסף עוד יותר בגדולתו של הקב"ה, שברא אדם בעל שכל גדול כל כך".

השורות הללו מצביעות על קו מחשבה שונה ואחר מזה שאנחנו רגילים אליו. מקובל להביט על היהדות, על האלוקים, על האמונה, כמכלול שעומד בסתירה למדע, לחדשנות ולפיתוח. כאילו יש תחרות בין בני האדם ובין אלוקים, חלילה, מי חזק יותר. תחרות שהחלה אולי בימי 'דור הפלגה' המתואר בספר בראשית, כאשר בני האדם ביקשו לבנות "עיר ומגדל וראשו בשמים". לפי הפרשנויות, בני האדם ניסו להוציא לפועל יוזמה שאפתנית של הינדוס ההויה. המדענים העתיקים ההם ניסו לברר את חומרי הבניין של המציאות. והם גם בפירוש

עלו על כמה המצאות, מהן נשארה בידינו ה'לבנה' המלאכותית, המחקה ומחליפה את האבן הטבעית, כפי שנאמר שם בפסוקים. הלבנה נראית לנו המצאה די פרימיטיבית, אבל זה רק בגלל שקשה לנו להעריך את משמעות המהפכה הזו והנעת הגלגל הראשוני של "בני האדם יכולים לייצר בעצמם". מי שקורא את הפסוקים הללו בפרשת נח, עלול להגיע למסקנה שאלוקים 'נבהל', כביכול, מיכולת היזמות האנושית: "ויאמר ה', הן עם אחד וְשִׁפָּה אַחַת לְכָל־ם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא יִבְצֵר מֵהֶם פֶּלֶא אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת" (בראשית יא, ו).

כאן בא לא פחות מהרבי מליובאוויטש, איש האמונה השלם, ומצביע על הפיתוח המדעי וההתקדמות האנושית כמעלה נוספת בגדולת השם.

כדי לשבר את האוון מוכרחים להזכיר שגדולי תורה ואמונה באותם הימים ראו בכל הפרויקטים של נאס"א סוג של 'ניסיון'

'סטלייט' satellite היה שידור חי לזויני שהופק בחנוכה מאז שנת תש"נ (1989), בהשתתפות הרבי, ושודר למוקדים שונים בעולם

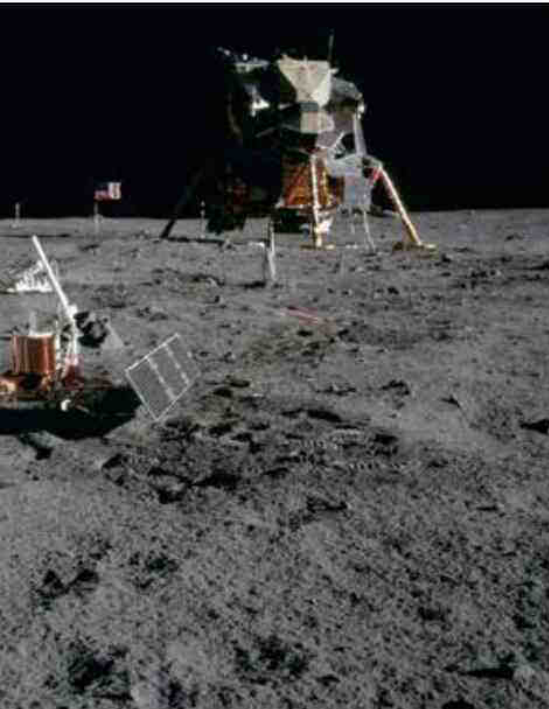

החל משנות השבעים, דברי הרבי ב'התוועדות' מרכזיות שהתקיימו בימי חול שודרו לכל רחבי העולם. השידור נעשה באמצעות קווי טלפון, והמערך הטכני נוהל מחדר קטן בבניין '770'. בתמונה: חדר השידורים.

ו'מעשה שטן', שתפקידו לאתגר את האמונה, ובוודאי שלא לתמוך בה ולהעצים אותה. והרבי לא רק שאיננו רואה סתירה, אלא להיפך - אין ההתקדמות האנושית אלא קטליזטור לאמונה.

אני לא אוהב סתירות

גם ללא קשר להגעת האדם לחלל ולירח, היהדות נמצאת בסוג של מגננה מול המדע, וזאת בשל מה שנתפס כ'סתירות' בין אמונה ומדע. סוגיית גיל העולם, מוצא האדם והחיים, ורק התחלנו. מדענים נתפסים בעינינו כמשהו שמאיים על שלמות האמונה. לאור זה, הסיפור הבא מפתיע מאוד: בהתוועדות שבה פתחנו, חשף הרבי את אחת ההמצאות הגדולות של נאס"א: המיכל הנתיק. שיטה מורכבת שבה מכלי הדלק המתרוקנים מתנתקים מן החללית,

טלטה דתית. באז אולורין עורך ניסויים מדעיים על אדמת הירח

הרבי. אני לא קראתי אותם בעצמי אחרי שחיברתי אותם. אלו דברים זוטרים בדרך כלל... ובמיוחד המחקר הספציפי הזה, שלא נעשה כמובן על המאדים עצמו אלא על-סמך תחזיות שבוצעו מכדור הארץ והתיימרו להעריך אם יש או אין חיידיקים על המאדים. רק בשנים האחרונות ממש שיגרה נאס"א חללית לא מאוישת שסוקרת את פני המאדים במצלמות ומשגרת תצלומים לכדור הארץ".

שאלת היוטיוב

סקרנו עד כה ממש על קצה המזלג את גישת הרבי למדע. דיי בכך כדי להתרשם שהרבי לא ראה בו אויב, אלא להיפך. אך עדיין לא טיפלנו בפיל הגדול שבחדר: כיצד יכולים באמת אמונה ומדע לחיות בכפיפה אחת?

האמת היא, שהיחס הזה של הרבי לא שמור רק למדע, הוא מוענק ברוחב לב לכל ההתפתחות הטכנולוגית. לרדיו, לטלוויזיה ולאיינטרנט. תחזיקו חזק: הרבי ראה בכל אלו ברכה גדולה מאוד. כן, דבר חיובי. ממש לא 'מעשה שטן' ויצור דמוני המאיים על היהודי השורד ואמונתו.

בשורות הבאות ננסה לתת מעט הסבר: יש תפיסה הרואה ביהדות, באמונה ובמצוות, מסורת. משהו שעלינו לקיים לאור מחויבותנו לעבר העשיר והחשוב של עמנו, כחלק משרשרת הדורות שהחלה על גדות נהר פרת לפני ארבעת אלפים שנה בידי אברהם אבינו ושרדה חרף כל הסיפויים את כל המצבים האפשריים, עד שבימינו אנחנו הנציגים שלה. התורה, המצוות, ההלכה - כל אלו הם שרידים שמלווים אותנו כל השנים הללו, ואפשר לומר שהם מסגרת ששומרת עלינו כעם וכחברה מלוכדת. אבל באופן כללי, הם שייכים לפעם. הרצון שלנו לשמר אותם גם היום מעורר הערכה, ואכן אסור לנו 'לקחת ללב' את ההתפתחות העולמית, ועלינו לדבוק בדרך אבותינו.

הרבי האמין אחרת. אלוקים שברא את אברהם, את יצחק ואת יעקב, הוא האלוקים שבורא אותנו כעת. האלוקים שברא את השמש ואת הירח, הוא האלוקים שנותן תבונה בבני האדם לפתח תרופות, להגיע לשמי שמים, לבצע עריכות גנטיות מדהימות, להדפיס לבבות ולקדם את העולם. האלוקים שנותן את התורה ואת המצוות הוא האלוקים שמניע את העולם כל הזמן, ומנהיג אותו בהשגחה פרטית על כל צעד ושעל.

כמובן, יש הבדל בוהק בין התורה ובין העולם. בתורה בא רצונו של השם לידי ביטוי. שם הוא אומר את כל מה שהוא רוצה לומר. ואילו בעולם הוא מסתתר לעתים. לא תמיד אנחנו רואים את הנוכחות הגלויה

מפחיתים ממשקלה וחוסכים באנרגיה הדרושה להנעתה. הרבי למד מכך לקח גדול בחיים (אני ממליץ לעיין בדברים במקורם). מהיכן ידע הרבי על המיכל הנתיק, שבאותו הזמן היה ידוע למעטים בלבד? ייתכן ומקורו באיש קשר בתוך נאס"א, ששלח לרבי את כל המידע הבלתי מסווג שהסתובב שם. הרבי ביקש ממנו שישלח כל נייר, כל פרוטוקול, כל סיכום, כל דף בעל ערך, ובלבד שלא יהיה זה מידע מסווג. לאיש הקשר הזה קראו פרופסור וולוול גרין. מדען ופרופסור לאפידימולוגיה, ששמר על קשר מיוחד עם הרבי (הקשר תועד בספר המדהים 'פרופסור גרין שלום וברכה', ומשם לקחנו את הסיפור הבא).

"שנה חלפה מקבלת מכתב התודה (על משלוח החומרים)", סיפר גרין, "והייתי שוב בפגישה 'חידות' עם הרבי. תמיד הרבי שוחח איתי באידיש, אבל הפעם הייתי עם משפחתי, והרבי מיוזמתו פתח באנגלית כדי שגם רעייתי תבין. 'קראתי את כל החומר ששלחת לי', אמר לי הרבי, 'לא הבנתי הרבה, אבל יש דברים שהבנתי. ויש לי שאלה אחת: יש סתירה בדברים שכתבת. אני לא זוכר בדיוק את המיקום, אבל נדמה לי שזה היה בכרך הראשון של הדיווחים (הרי שלחתי כמה כרכים...) ושם כתבת שחיידיקים יכולים להתקיים על כוכב מאדים. אבל בדו"ח אחר, ארבע שנים מאוחר יותר, הבאת רשימה של חיידיקים וקבעת שהם אינם יכולים להתקיים על המאדים... מה קרה? מדוע יש סתירה?'. כך אומר לי הרבי, ומכה אותי בהלם מוחלט. 'הרי מי זוכר בכלל את הדו"חות הללו? מי בכלל קרא אותם?... גם בנאס"א עצמה הם לא עניינו משהו יתר על המידה. נאלצתי להודות בפני הרבי שאני עצמי אינני זוכר את החומר עליו אני חתום, כדי שאוכל לפתור מיידית את הסתירה שמצא הרבי..."

"כשחזרתי לכיתי כמובן שמיהרתי לעיין במקורות מהם ציטט הרבי את הסתירה ואיתרתי אותם. אכן, להוותי הסתירה הייתה ברורה וזועקת לשמים. לאחר מספר חודשים שבתני לגיו-יורק, וביקשתי להיפגש עם הרבי רק למספר דקות. כשנכנסתי לחדרו הקדוש, אמרתי לרבי שמצאתי את הסתירה, וההסבר שלי הוא... שנפלה טעות! אנחנו בני אדם, וטועים לפעמים..."

"אבל יותר מההודאה שלי בטעותי, מעניינת התגובה של הרבי לדבריי: הרבי אמר, 'אני מאוד מודה לך שהבהרת את הנושא, כי אני דאגתי. מדוע? משום שאני מאוד לא אוהב סתירות... ועל כן, כשאני יודע עכשיו שזו לא סתירה אלא רק טעות שנפלה, אני רגוע'.

"הרי זה משפט מדהים! - האדם היחיד בעולם שקרא את הדו"חות שלי הוא

של אלוקים.

ניקה לדוגמה את יוטיוב, המרחב הווירטואלי האדיר שאליו מתנקזות בכל יום כמיליארד שעות צפייה מכל הגלובוס. האם יוטיוב הוא מקום מוגן וידידותי להלכה? - חד משמעית לא. האם הופעת הפיתוח הזה בחיינו מאתגר אותנו כשומרי מצוות? - בהחלט כן. האם ראוי שנאפשר למוחות הגדולים העומדים מאחוריו להשתלט עלינו ולגרום לנו להיגרר מסרטון לסרטון תוך איבוד זמן נוראי, וחשיפה לתכנים בעיתיים מבחינה דתית? - בוודאי ובוודאי שלא. אבל האם כל זה אומר שיוטיוב הוא יצור אנטי-אלוקים?

מי ברא את הרדיו?

הרבי אומנם לא דיבר על יוטיוב, אבל הוא כן דיבר על הרדיו - שהיה היוטיוב של שנות ה-80. לפחות מבחינה דתית. כיום, כאשר תחנות הרדיו הדתיות מלאות מאזינים, קשה להבין את ההקשר בתוכם נאמרו אז הדברים, בתוך פולמוס ציבורי של ממש, שהובילו גורמים דתיים כנגד שימוש ברדיו לקדושה. הרבי דיבר בהערכה רבה על פרויקט שיעורי תניא ברדיו, מיום שהרבי ראה בו לא רק ברכה גדולה, אלא גם ניצול נכון של הרדיו לתפקידו האמיתי. היו אז אנשים שלא אהבו זאת. הם טענו: הרדיו הוא יצור של 'סטרא אחרא' (טומאה) ואיך אפשר להשתמש בו עבור שיעורי תורה? כך ענה להם הרבי (בהתוועדות שבת תרומה, תשד"מ (1984)):

הרבי אפשר את נכחותם של צלמים וידאו שתיעדו אלפי שעות במחיצתו. פתיחות זו יצרה את הארכיון העצום של חברת נ"מ.

ובחזרה למדע.

הגישה האמונית של הרבי שהבורא יצר את העולם והוא זה שמפתח את המוח האנושי. העיקרון "אין עוד מלבדו". נכון, יש סתירות בין אמונה ומדע שטרם נפתרו. אך זאת משום שהמדע טרם הגיע לתכלית. המדע הוא בסך הכול כלי, שאמור להוביל את התבונה האנושית למסקנות שתואמות את האמונה בבורא. יש דברים שטרם נחקרו עד הסוף. יש הנחות ותפיסות עולם שהיו אמיתות מוחלטות במשך אלפי שנים והתבררו כשגויות. ייתכן וכל מה שידוע לנו היום על פיזיקה הוא רק קצה הקרחון, והתגליות הגדולות עוד לפנינו.

אגב, מפליא לציין שמרבית הפילוסופים היהודים בימי הביניים התמודדו עם שאלת אמונה ומדע אחת משמעותית: קיומו של האלוקים היה דבר שגם הקהילה המדעית דאו הסכימה לו, אבל יחד עם זאת התעקשה שהעולם היה כאן תמיד והוא כלל לא נברא. אלוקים, וגם העולם, הם על זמניים. זה היה האיום המדעי הגדול על האמונה במרבית ההיסטוריה. כיום, אין מדען אחד שחושב שהיקום היה מאז ומתמיד.

גם בעיניים של אמונה, המדע הוא הדבר הכי טוב שקרה לאנושות. הוא כלי הפיתוח של העולם, הוא המשרת הגדול ביותר של "בשביל התורה ובשביל ישראל" - ולכן, הקידום שלו הוא בהחלט חלק מהתוכנית האלוקית. והיא נועדה לשרת אותנו, וממש לא לאיים עלינו. ■

לחמה וללבנה, לכוכבים ולמזלות - יבטל עולמו מפני השוטים!?"
"וכך גם בנושא שלנו: האם בגלל שיש שוטים שמנצלים את הכוח הזה, הרדיו, עבור דברים לא רצויים לכן ה' יאבד עולמו'?"
האם לכן נמנע את השימוש בכוח הזה עבור מטרתו האמיתית!?"

זהירות וניצול

ילדה ביקרה את הרבי עם משפחתה ושאלה: "האם פיתוח האטום הוא דבר טוב? כמה חורבן הוא יכול להמיט על העולם, ובאיזו מהירות?"

הרבי השיב לה בשאלה: "יש לכם סכין בבית?"
"כמובן", השיבה הילדה, "באיזה בית אין סכין?"

"בו, וסכין זה דבר טוב?", הוסיף הרבי לשאול. "אם אשתמש בו לאוכל הוא דבר טוב, אבל אם אדקור בו את אחי הקטן, זה לא טוב."

הרבי שמח למשמע התשובה. "אכן, הסכין הוא דבר טוב, אלא שיש בו סכנה. תלוי איך משתמשים בו. גם האטום הוא פיתוח חשוב מאוד, ולכן גם מסוכן מאוד. הכול תלוי בשימוש שעושים בו."

השיחה של הרבי עם הילדה הקטנה היא המפתח לכל הסיפור: האם יש סכנות ביוטיוב? - בוודאי, לאין שיעור. דווקא בשל כך אפשר להבין איזה כוח עוצמתי זה, וכיצד אפשר לנצל זאת בשביל אינטרסים יהודיים.

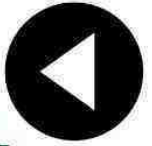
"חס ושלום לומר שסטרא-אחרא יכולה לברוא! רחמנא ליצלן לחשוב כך. הבריאה היא דבר שאותו יכול לעשות אך ורק הבורא! ואם אף אחד מלבד הבורא אינו יכול לברוא ולו יצור הכי קטן, על אחת כמה וכמה בנוגע לרדיו. כוח אדיר שהכניס הקדוש ברוך הוא בטבע, שעל ידי כלי מתאים נשמע קולו של המדבר מסוף העולם ועד סופו, ובאותו הרגע ממש.

"וכיוון שכל העולם ומה שיש בו נברא - כלשון רש"י בתחילת ספר בראשית - 'בשביל התורה ובשביל ישראל', ברור שגם הכוח האדיר הזה לא נברא אלא 'בשביל התורה ובשביל ישראל', כדי לנצל לענייני קדושה, הפצת התורה, וכיוצא בזה.

"אלא, שיש כאן בחירה. כמו שכתוב 'נתתי לפניך... את החיים ואת הטוב, ואת...!', ולכן קיימת האפשרות לנצל את הכוח הזה לענייני העולם ואפילו לעניינים שהם היפך הקדושה. "העובדה שיש כאלו שמנצלים את הכוח הזה להיפך הקדושה, בוודאי שלא צריכה למנוע את השימוש בכוח הזה למטרה האמיתית לשמה נברא - 'בשביל התורה ובשביל ישראל!'"

"ובלשון המשנה (מסכת עבודה זרה פרק ד משנה ז): 'שאלו את הזקנים ברומי: אם אין רצונו בעבודת כוכבים, למה אינו מבטלה?' שה' יבטל את המציאות של העבודה זרה, ובכך יבטל את כל הסיפור... אמרו להם: 'אילו לדבר שאין צורך לעולם בו, היו עובדים - היה מבטלו. הרי הם עובדים

פודקאסט

הרב גמסון: אני רוצה לחלוק עם הקוראים רגע אישי. הרקע ממנו באתי הוא דתי-לאומי. כאשר התחלתי להתקרב לחסידות חב"ד, נושא ה'התבוננות' שבה את ליבי. הוא מופיע בחסידות פעמים רבות, וישנם סיפורים מרתקים על חסידים ששקעו במחשבות עמוקות במשך שעות ארוכות.

הפעם נצלול להתבוננות, שהיא אחת מסוגיות הליבה של החסידות. מהי ה'התבוננות', ומדוע היא מרכיב כה חשוב בעבודת השם?

הרב דברוסקין: ראשית, הבה נסביר מהי התבוננות. התבוננות היא מחשבה מעמיקה על-אודות הקדוש-ברוך-הוא. חשוב לציין, שהיסודות לדבר הזה נמצאים בשולחן-ערוך (אורח-חיים), סימן צ"ח, שבו נכתב שכחלק מההכנה לתפילה האדם צריך להתבונן בגדלות הא"ל ובשפלות האדם.

אדם מורכב מחלקים שונים. הדומיננטי שבהם הוא הראש, ואחריו הלב. חסידות חב"ד שמה את הדגש על עבודת הבורא עם המוח. משום שהלימוד והשימוש במוח משפיעים על מכלול האישיות של האדם, כמו מחשב של מכונית טסלה שמנהל את כולה. בסופו של דבר, המוח מכתוב גם את הרגש וגם את המעשה בצורה הטובה ביותר.

ההתבוננות היא תהליך שאמנם תחילתו בקריאה, עיון ולימוד של תוכן העוסק בגדלות הא"ל. אבל הלימוד כשלעצמו איננו מספיק. כאשר אדם קורא ספר, התוכן עובר אצלו במחשבה, אבל זה עניין של כמה רגעים, דקות או שעות שהוא ישב את מה שקרא. הסיבה היא: הוא לא הפנים את הטקסט לשם לימוד אלא בצורה

שטחית בלבד.

לכן השלב הבא, והקריטי, הוא הפנמה. כאן האדם כבר מתאמץ ומתעמק כדי להבין את הדבר כראוי. כל אדם שמלמד אחרים יודע שיש הבדל בין לימוד ועיון אישי כדי לקנות ידע, לבין לימוד של תוכן עבור לימוד עם אדם אחר. במקרה השני, המלמד צריך לשבת עם עצמו לאחר שלמד את הנושא כמה פעמים, ולחשוב כיצד הוא מעביר אותו לאחרים. זה שלב ההתבוננות. הוא שב ו'לועס' את החומר שוב ושוב, מעבד אותו בשפה האישית שלו ומנסה להבין כיצד יוכל לגרום לאנשים שאינם מצויים בנושא להתקרב ולהתחבר

מהי הבשורה האינטלקטואלית שהלימוד מביא עימו עבורי? מה נוסף לי בהבנת הנושא?

השלב הזה, שהוא שכלי לחלוטין, מנותק לגמרי מכל רגש. האדם שב ומעכל את הנושא היטב ומפצח את החידוש שנתחדש לו. לפעמים צריך ללמוד כמה פעמים כדי לתפוס את החידוש. ואז לפתע החידוש מתגלה.

בשלב הבא, האדם צריך להבין כיצד הוא מביא את הנושא שלמד לתוך חייו האישיים. עליו לשאול את עצמו איזו בשורה הלימוד מביא לחייו האישיים ואיך הוא יכול לשקף אותה בחיי היום יום. אם אלו שורות מספר מתוך

אותה היטב. בשלב השני הוא חושב כיצד הוא יכול לממש את הרעיון ששמע לא מכבר. זה שלב ההתבוננות. הוא שמע על המצאה, או השתתף בקורס, וכעת הוא מתבונן כיצד ליישם את הרעיון.

בכל נושא שאדם שומע יש רגעים של התבוננות. שמעת שפלוני אדם חביב ונחמד; כעת, אחרי שלמדת מיהו האדם, אתה מתבונן כיצד לפנות ולהתחבר אליו. בכל לימוד של מאמר חסידות צריך לעצור לרגע ולחשוב מה הלימוד אומר לנו. ההתבוננות היא יצירת קשר פנימי בין הדברים. כך האדם מפנים את התכנים שלמד והם משפיעים על אישיותו.

הרב גמסון: אני מבין שנושא ההתבוננות מתרחש בעיקר

הרב גמסון

מה ההבדל בין ההתבודדות של ברסלב ל'התבוננות' בחב"ד?

'מאמר חסידות' או הסבר יפה שהאדם מתבונן בו, וכתוצאה מההתבוננות והיישום של העניין בתוך חייו נבנה בתוכו רגש של חיבור פנימי לנושא הנלמד.

הרב גמסון: אפשר דוגמה?

הרב דברוסקין: אבא מנסה להסביר לבנו קטע מהתלמוד. הוא חייב להנגיש לו את הדברים, שהבן יבין. אבן הבוחן אם המהלך הצליח הוא אם הבן באמת הבין. כך גם כאשר אנחנו רוצים לבדוק אם לימוד החסידות היה מוצלח, עלינו לבדוק מה לקחנו מהלימוד? איזו בשורה הלימוד מבשר לנו?

עוד דוגמה. אדם שומע על המצאה טכנולוגית חדשה, שיכולה להכניס כסף רב. הוא למד את פרטי ההמצאה והבין

לנושאים הללו, ושההבנה הזו תגיע אותם לידי מעשה.

בספרי החסידות רווח הביטוי שהלימוד צריך להיות 'אליבא דנפשיה', בהתאמה אישית ומתוך כנות והתבוננות פנימית. התבוננות היא מלשון בניין שבונים, כדי שבסופו של דבר הלימוד יחדור בנו ויביא תוצאות.

הרב גמסון: כיצד באמת 'בונים את ההתבוננות'?

הרב דברוסקין: כאשר למדנו דבר חסידות והפנמנו את הלוגיקה שלו, את המהלך הרעיוני של הדברים, צריך לעצור ולחשוב: מה הדבר הזה אומר לי מבחינה שכלית? מה החידוש,

פודקאסט

לאחר הלימוד וכהכנה לתפילה. האם אני צריך ליישם את זה גם בתוך התפילה? כיצד אני אמור 'לראות' את הלימוד בתפילה?

הרב דוברוסקין: ההתבוננות צריכה להיות לפני התפילה, אך לעיתים מופיע בתפילה קטע שמוזכר למתפלל את הנושא שלמד ואז הוא עוצר ומהרהר אודותיו. המחשבה הזו היא בעצם ערוץ של תקשורת נפשית ופנימית עם העניין האלוקי שהאדם קרא והבין. אדם בדרך כלל לא מדבר, אבל בהחלט חושב על דברים שנוגעים לו. רעיון ההתבוננות הוא לגרום לכך שהעניינים האלוקיים שאנו לומדים יגעו בנו.

ישנם אנשי אמת, יחידי סגולה, שחושבים רק אודות עניינים אלוקיים ורוחניים, משום שהם נמצאים בדרגה הזו. לעומת זאת, אנו אנשי חומר שחושבים על הדברים שאנו זקוקים להם בחיי היום יום. כל אחד מאיתנו יכול

ולכבוש את האדם. הוא שם דגש על נושא ההתבוננות כי ככה כובשים את האדם!

הרב דוברוסקין: אכן. כך הבורא יצר אותנו, כאשר המוח הוא החלק העליון השולט על הרגשות. מאחר והשכל הוא בעל-הבית, שכן המוח שליט על הלב באופן טבעי, ככל שהאדם יותר יעמיק ו'יתבונן' ברעיון השכלי הוא יצליח להחדיר את הדברים לתוך הלב.

אגב, כיצד הנביא מתאר את העולם המתוקן בבוא הגאולה? **כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה' פְּמִים לַיָּם מְכֹסִים**. הכוונה לא רק לחוכמה אלא גם לדעת, שהיא ההפנמה, ההתחברות לדברים והטרנספורמציה שהם עוברים בדרך להפוך לרגשות טובים וכוחות מניעים למעשה. כביאת המשיח כולנו נחווה את זה. אדמו"ר הזקן, כמייסד חסידות חב"ד, הכין אותנו לקראת ביאת המשיח באמצעות תרגול של

לְבַבְךָ. כאשר אדם לומד סוגיה הוא מתייחד עם עניין אלוקי, ועל אחת כמה וכמה כאשר אדם לומד עניין אלוקי 'אליבא דנפשיה', ומתבונן כיצד הדבר משתקף בחייו האישיים, הדבר כבר מגביה ומרומם אותו, וללא כל ספק הדבר יחדור לתוך ליבו וישנה אותו לטובה.

הרב גמסון: ישנן שיטות נוספות שנועדו לרומם את הנפש ולשנות את האדם. מה ההבדל בין ההתבודדות הברסלבית, למשל, להתבוננות החב"דית?

הרב דוברוסקין: כמדומני שרעיון ההתבודדות בברסלב נועד בעיקר כדי שהאדם ישפוך שיח אל קונו. זה מצב בו אדם יושב במקום פתוח, מביט אל השמים ומגלגל שיח לבבי עם בורא עולם, כבן אל אביו. ההתבודדות לא נועדה לבצע התבוננות אינטלקטואלית בעניין אלוקי, שחזור של סוגיה מתוך כתבי החסידות, אלא היא מעין

הידוע בקהילות רבות לקרוא בספר הזוהר. אנו קוראים את תיקון ליל שבועות ואת ספר התהילים בכל שבת מברכים. יש באותיות קדושה רבה. גם בחסידות חב"ד מעודדים מאוד שינון של משניות ותניא בעל-פה. אבל הכיוון בחב"ד הוא יותר פנימי. לא רק להשתמש בקדושת האותיות, שגם זה דבר גדול, פה אנחנו יותר רוצים לעבוד על הבירור של האדם, וזה מתחיל באמצעות השכל.

לכן מאוד חשוב לגוון את ההתבוננות. אפשר לחזור על אותו דבר, אבל חשוב שהדברים יעניינו את השכל. ה'נפש האלוקית', המוקד הרוחני שבאדם, לא זקוקה להתבוננות. היא הרי חבוקה ודבוקה בבורא באופן טבעי. אנחנו רוצים שההתבוננות תעבור דרך ה'נפש השכלית' וממנה לשכל של ה'נפש הבהמית'. כלומר, שהאדם הרגיל יגיד: "אני רוצה את קרבת אלוקים, לשמש את קוני!".

הרב גמסון: אנחנו נמצאים בדור ה'X'. היסח הדעת והקושי להתרכז הופך את עבודת ההתבוננות לקשה מאוד...

הרב דוברוסקין: כאשר אדם צריך להשיג פרנסה הוא כן מצליח להתבונן... כשיש עניין גשמי אנחנו מצליחים לרכז מחשבה כדי להבין ולפתור בעיות. נכון, היום המחשבה יותר קצרה, מהירה וחפוזה. לכן אצל האחד זה יכול לקחת שלוש דקות ואצל השני חמש דקות. אפשר לדבר על כך עם חבר טוב. אפשר לחלק את זה לימים, לנושאים מסויימים, ועוד.

הרבי מליובאוויטש הציע להתבונן בנושאים חדשים שלמדת או בתחום ידע שיש לך בו עניין מיוחד, נושא שתופס אותך, ואותו ללמוד ולהשוב, ולשקף אותו כדיבור לחבר.

הרב גמסון: יהי רצון שבאמת נזכה לעבוד את ה' בדרך החסידות ולהצליח. תודה רבה!

הרב דוברוסקין

התבודדות היא תפילה, עבודת הלב, ואילו 'התבוננות' היא עבודת המוח

חשיבה אלוקית.

הרב גמסון: אם-כן, ההתבוננות אינה מקוטלגת למונחים שכליים אלא היא נועדה להתבטא בסנדוויץ' שלי, בחיי היום יום, מה בפועל זה אומר לי. אם ההתבוננות נותרת כעניין שיכלי גרידא אז אני מפספס את כל הנקודה...

הרב דוברוסקין: ישנה בהחלט מצווה לדעת את השם, 'וידעת היום', להיות מונח בעניין אלוקי. הדבר מרומם את האדם. אבל ההתבוננות מביאה בוודאות את המשך הפסוק **וַיִּשְׁבֹּת אֶל**

להעיד על עצמו שהוא בהחלט מתבונן בדברים גשמיים. עולים לו רעיונות והוא מפתח חשיבה על שלל נושאים שנוגעים לחייו.

באה חסידות ודורשת מאיתנו להקדיש התבוננות בנושאים אלוקיים כדי להתקשר ולהתחבר אליהם. זה יכול להיות דקות ספורות במשך היום או במהלך השבת. ההתבוננות ברעיון החסידי מרוממת ומגביה את האדם.

הרב גמסון: לדברך, אדמו"ר הזקן, בעל-התניא, לקח את השכל כשער להגיע דרכו

תקשורת אינטואיטיבית, אישית, כמין תפילת יחיד, שנובעת מהלב ולא קשורה לעבודת המוח.

הרב גמסון: מה מרוויחים בהתבוננות השכלית, מבחינה השפעה על האדם?

ההתבוננות כובשת את השכל, וגם את השכל של ה'נפש הבהמית', שמטבעה לא מתפעלת מפסוקים קדושים אלא צריכה איזו תובנה שגם היא תבין ותתחבר אליה.

הרב דוברוסקין: דקלום הוא דבר קדוש, ובוודאי שיש בו סגולות מיוחדות. ישנו מנהג

ב ע ק ב ו ת ה ת

דייקנות עד עשירית
המילימטר, עבודת יד
קפדנית ותחושת שליחות
עמוקה: אריאל לואיס
ממעלה אדומים מייצר
חלילי בארוק ויחודיים
• ומקדש עם שמים
מסעות המוזיקה בארצות-
הברית עם אביו, האמן
הדגול • שיחת הטלפון
ששינה את חייה של פקידת
קבלה במלון • והיצירות
שנכתבו לחליל שינגן בבית-
המקדש השלישי

ישראל אלפרוביץ

ליל האבוד

ה

חיים של אריאל לואיס, סופר הסת"ם, עלו סוף סוף, לכאורה, על המסלול השקט והבטוח. הוא ישב בכיתו בביתר-עילית שבהרי יהודה, טבל את הקולמוס בדיו ושרטט אות אחרי אות, בתנועה מונוטונית שנמסכה בה דייקנות רבה.

גם לו היה נראה שסערות חייו שככו. לואיס, שנולד בקריית-גת בתוך קהילת חב"ד, בחר בבגרותו ללמוד בישיבת לייקווד הליטאית בארצות-הברית. הישיבה הזו הייתה התחנה הראשונה של אביו איש האשכולות רבי דוד לואיס זכרו לברכה - רב, בקי בתורת הסוד, אמן ומוזיקאי - במסע התשובה האישי שלו. לטלטלה הזו, בין החממה של הקהילה החסידית שבה גדל לבין המעוז הליטאי, חברו בהמשך עוד כמה תנודות לא אופייניות.

לואיס האב היווה דמות נדירה של אמן שהעניק השראה רבה לבנו, שבעצמו גילה כישרון ציור מפותח. השניים היו מבליים בלימוד משותף של מאמרי חסידות מורכבים, והאב גם האציל על בנו את רוח האומנות. דוד לואיס, שנפטר בשנה שעברה, דומיננטי בחייו של בנו עד היום. "הוא היה מנצח בתזמורת הפילהרמונית של שיקגו. אמריקאי היפי, הוא אפילו היה בלהקת חימום של ג'ניס ג'ופלין".

טלפון מהפקידה

אריאל עשה חייל בלימודיו בישיבת לייקווד שבארה"ב. הוא כונה 'המתמיד', על שם חריצותו המופלגת. עד היום הוא שומר על קשר עם ראשי הישיבה. בהמשך חזר לארץ והחל לעסוק בכתיבת סת"ם. הוא למד את כתב האר"י וגם את הכתב הייחודי של רבי שניאור זלמן מלאדי.

אבל אז, במפתיע, התעוררה בו נפש האמן הסוערת. הוא ניתק עצמו משולחן הסופר ומצא עצמו מקים יחד עם משפחת מלכיאור מרכז להפצת יהדות בלב ירושלים, בשם 'פונדק הבעל שם טוב'. צעירים רבים היו פוקדים את המקום, שפעל במסגרת בימה פתוחה: מי שרצה להופיע היה נרשם ועולה על הבימה.

"גדלתי בבית מוזיקלי, עם אחד המוזיקאים הטובים בעולם", מספר לואיס, בן 40, אב לתשעה המתגורר כיום במעלה אדומים. "אבא השתדל מאוד שלא לחשוף אותנו יותר מדי לעולם הזה, כך שהיכרות שלי עם המוזיקה הייתה דלה". ההדחקה הסתירה צימאון גדול, שהתפרץ עכשיו במלוא עוצמתו. "גיליתי עולם שלם, שפשוט הסתתר מתחת למדרגות שלי", הוא אומר. אריאל רכש ידע מקצועי במהירות ויחד יצאו למסע הופעות משותף בארה"ב. "נסענו

"אני נוצרייה", אמרה הפקידה, "ואולם אמא שלי יהודייה מצד אמא וחשוב לי שהבן שלי יכיר את אותיות הא"ב. היינו צריכים להסביר לה שהיא עצמה יהודייה..."

בין בתי מרזח ובכל ערב ניגנו במקום אחר לאנשים עמלי יום שהתקבצו כדי לנפוש מעט. הוא מספר.

יום אחד הגיעו לבית מלון בשעת ערב. הם עלו לחדר ולפתע קיבלו קריאה מהקבלה שעליהם להחליף חדר. "פקידת הקבלה החלה לשוחח איתנו", מספר אריאל. "התברר, שהיא בכלל לא חשבה להחליף לנו חדר, וזה היה רק סיפור כיסוי כדי לשוחח איתנו.

"היא אמרה: 'אני נוצרייה, אולם אמא שלי הייתה יהודייה, וחשוב לי שהבן שלי יכיר את אותיות הא"ב'. כמוכן, אנחנו הבנו מה שהיא לא הבינה - שגם היא יהודייה. מצאנו את עצמנו בשעת חצות לילה מלמדים ילד יהודי אמריקאי קטן את אותיות הא"ב ומחברים אותו למורשת הסבתא היהודייה..."

יצירות לפקדש

אריאל חזר לארץ ולעיסוקו כסופר סת"ם. הוא אף כתב ספר תורה לשירות הביטחון על פסגת הר המצדה. המפגש עם התיירים הרבים הוביל אותו לפרויקט הבא - הרצאת שיעורי תורה דרך האינטרנט.

"פתחתי קורסים בתשלום, שבהם השתתפו מאות משתתפים. זה העסיק אותי במשרה מלאה, עם הכנסה לא רעה. הרגשתי בגג העולם בגיל 30".

• ומה קרה אז?

"אבא אמר לי: אתה לא עושה את זה בשביל האמת, אלא בגלל שזה מעניין אותך".

• איך קיבלת אמירה כזו?

"היה לי קשה להשלים עם האבחנה הזו, בגלל שבתוכי ידעתי שזו האמת הכואבת. אבא שלי ניחן בעין חדה מאוד, והוא קלט שהעיסוק הזה גדול עליי, כאדם צעיר

ובעל משפחה. הגעתי למצב שבו הייתי מבלה יותר שעות בשיעורים במחשב מאשר עם המשפחה, ואבא שלי זיהה כאן משהו בעייתי.

"אבא עצמו קיבל לא פעם הצעות מפתות, שהיו יכולות לסדר אותו כלכלית לשנים רבות, ופעם אפילו קיבל הצעה מהבימאי היהודי המפורסם סטיבן ספילברג ליצור מוזיקה לסרטים שלו. אבל הוא העדיף לוותר, גם כי ידע שזה יגזול זמן מהמשפחה וגם משום שהאמין שחשיפה מוגזמת שלו עלולה לפגוע בחינוך של ילדיו. לכן, הוא גם רצה להרחיק אותי מהפרסום".

אריאל הגיע למסקנה שאביו צודק והתנתק לחלוטין מעיסוקיו, אבל הנפש עדיין חיפשה אפיק להרוות בו את צימאונה. "כמה שנים לפני כן, הפתעתי את אבא עם גיטרה חדשה שקניתי לו, ES-335 גיבסון. יום אחד אבא החזיר לי את הגיטרה ואמר לי: 'תמכור אותה ותביא לי חליל בארוק'. היו לו חלומות לכתוב יצירות לבית המקדש השלישי. צמד המילים 'חליל בארוק' נשמע לי כמו סיני, אז יצאתי לבדוק מה זה אומר". ואז התגלה בפניו עולם חדש.

מלאכה פורכנת

על קצה המזלג, ההיסטוריה של כלי הנגינה חליל החלה מצינור חלול שאפשר לנשוף בעדו. החליל המקורי היה מוגבל מבחינת מנעד הצלילים שלו, וזה הפריע ליוצרים כמו באך ואחרים. מומחים הצליחו לפתח את חליל הבארוק, שמעניק את אותם צלילים. הבארוק נבנה כחרוט, ולא כצינור, ופרץ את הדרך עבור החליל.

"שמו נקרא בארוק על שם התקופה בה יוצר - בין תקופת הרנסנס לתקופה הקלאסית. הייחודיות של החליל היא בייצור עצמו. זה חליל שמביא את אותן התוצאות כמו החליל המודרני, אבל בלי השכלולים של החליל המודרני ובלי ה'אצבעות', מה שאומר שצריך לדייק מאוד בייצור. לפעמים נדרש דיוק של מילימטרים. ספסוף קטן הורס הכול".

• איך מייצרים את החליל?

"בעבודת יד. החליל המודרני השכיח את הידע על ייצור חליל הבארוק, והתוצאה היא שכמעט אין יצרני בארוק בעולם. בהתחלה חששתי שהמשימה גדולה עליי. ניסיתי לפצח את סוד הייצור בעצמי ונכשלתי. כמעט התייאשתי. אבל הידיעה שאבא שלי סומך עליי ומאמין בי עודדה אותי. חקרתי רבות, ואף נסעתי במיוחד לגרמניה כדי ללמוד את סודות הייצור.

"לא ידעתי מי ירכוש את החלילים. אבא תמיד אמר לי, בהיותי סופר סת"ם, אין דבר כזה תפילין או מזוזה שאין להן כתובת. מה שכתבת - שייך למישהו. תמיד האמנתי

"אבא אמר: 'תעשו
 אמנות וזו עבודת השם.
 אתה לא צריך שהחליל
 ינגן בהכרח בבית כנסת
 או בקדושה כלשהי
 כדי שזה יהיה עבודת
 השם. עצם זה שאתה
 מתעסק באמנות מתוך
 התכוונות לעבודת ה',
 היא עבודת השם שלך"

ברעיון הרוחני שאני עושה את ההשתדלות, והבורא ידאג שמישהו יקנה את המוצר. "ואכן, יצרתי קשר עם מורה לחלילי בארוק. היא נדהמה לגלות אדם בחזות חרדית מתעסק בדברים כאלה, ועזרה לי למכור את החלילים. אט"אט נוצר ביקוש והתחלתי לקבל הזמנות מכל העולם".

בשנים האחרונות רווחת תופעת הרטרו, החזרה לשורשים ולאופנת העבר. "זה גם קרה לחלילי בארוק", אומר אריאל בנימה של התרגשות. "שנים רבות לאחר שנעלמו, העולם גילה את הייחודיות שלהם והם חזרו לקדמת הבימה. עכשיו כל יצרן הופך למבוקש. אני רואה בזה מהלך ניסי, לא נתפס, שהחלילים שלי נמצאים בחנות הגדולה בעולם לחלילים במנהטן flute centre of New York. 'קודש הקודשים' של עולם החלילים, יחד עם תוצרים של עוד עשרה מומחים עולמיים".

התהליך מורכב וממושך, ומחייב דיוק מרבי ועבודה קפדנית. תחילתו בבחירת עץ מתאים, יצירת גליל ראשוני, קדיחה של החריטה הפנימית ועיצוב החריטה בדיוק של עשירית המילימטר. גם קדיחת החורים מחייבת דייקנות מוחלטת. איטום נקודות החיבור של חלקי החליל נעשה בעזרת חוט תפירה שנמשח בכמה סוגים של שעווה. ייצור של גוף חליל אחד אורך כשלושה ימים. התהליך כולו אורך כחודש ימים.

בשלב הבא אריאל יוצר את מפתח החליל בבית יציקה קטן שברשותו, מכסף או מפליז, וחבורו לחליל בקפיץ - ייצור עצמי כמובן. חור הנשיפה, שהוא המשימה האחרונה של היצרן הפדנטי, נחשב למשימה המאתגרת והמורכבת מכולן. כאשר החור מושלם החליל עובר שימון, שמגן על העץ וגם מעניק את הצליל הייחודי. זהו שמן

החליל האבוד. חליל בארוק שייצר האמן אריאל לואיס

"אני רואה שליחות בייצור החלילים". אריאל לואיס מנסה את אחד הכלים שיוצר

שמיושן עליידי אריאל במשך שבע שנים. כשהחליל מוכן, אריאל מייצר לו קופסת עץ מיוחדת עם ציור מרהיב לפי בקשת הלקוח, כגון פורטרטים מדויקים בשיטה של המאה ה-16. לקוחותיו הם מארה"ב, אירופה ואסיה.

מטבע הדברים, מחירים של החלילים תואם את ערכם. מחירו של חליל נאוסט עם מפתח כסף או חליל פלאנקה עם מפתח פליז עומד על 2500 דולרים. חליל רוטנברג עם טבעות כסף יעלה 5500 דולרים.

שליחות חיים

• מה העיסוק באמנות עושה לך?

"האמנות מביאה חירות לנפש האדם. אבא שלי למד ציור אצל צייר חב"די, רב הנדל ליברמן ז"ל, ותמיד התרגש לספר על העידוד שקיבל מהרבי מליובאוויטש לעיסוק באמנות, והברכה להמשיך ולפתח את התחום. בתוך מסלול החיים המורכב שעברתי, כתלמיד ישיבה שספג את הדרך הליטאית הרואה באמנות 'ביטול תורה', אני רואה במקום שבו אני מממש את האומנות שלי שליחות, וכמו 'מים קרים על נפש עייפה'.

• שליחות? איזו שליחות יש בייצור חלילים?

"אבא תמיד אמר שכל דבר שאדם עושה זו שליחות. אם משהו יכול לייצר חלילים ומייצר חלילים - שם השליחות שלו נמצאת. כך אבא הבין מהברכות שקיבל מהרבי. אני זוכר מילדותי שתמיד אבא אמר: תעשו אמנות וזו 'עבודת השם'. אתה לא צריך שהחליל ינגן בהכרח בבית כנסת או בקדושה כלשהי כדי שזה יהיה עבודת השם. עצם זה שאתה מתעסק באמנות מתוך התכוונות לעבודת ה', היא עבודת השם שלך. את זה קיבלתי ועם זה אני הולך. אבל בסופו של דבר גם בזה אני רואה שליחות כפשוטו".

תפרט יותר על השליחות הזו.

"ביום יום, כשאני מקבל הזמנות מאנשים מכל העולם, אני מייצר להם חליל, הם מקבלים את המוצר והקשר שלנו מסתיים. אני לא מוסיף מילה מעבר לעניין המקצועי. אבל יום אחד פנו אליי מהעיתון כלכליסט לראיון שהתפרסם על שלושה ימים, כולל צילומים, עם צוות של שלושה אנשים הכולל אדם שמגדיר עצמו אתאיסט ועוד שני אנשים שאינם בהגדרה של שומרי תורה ומצוות, והם ישבו ועשו עליי כתבה שהכותרת שלה היא 'החליל שינגן בבית המקדש'.

"לא ניסיתי לשכנע. כל מה שעשיתי היה להיות אני. דיברתי באופן מקצועי על החליל ועל האמונה, והם מעצמם הוציאו ממני את המילים 'בית המקדש'. דווקא בגלל שאני הייתי אני ושידרתי טבעיות הם הגיעו למסקנה הזו לבד. אם הייתי מזכיר את בית המקדש מעצמי לא בטוח בכלל שהם היו

כלום ודווקא כך זה משפיע על אנשים. קיבלתי לאחרונה בקשה לראיון בעיתון אנגלי מפורסם (British Flute Association). כתבה כזו בוודאי תביא לי פרנסה, בסופו של דבר הלקוחות הגדולים שלי מגיעים מהעולם הגדול, ואני מתפלל שהכתבה הזו גם תהפוך לקדושה, אבל בטוח שזה לא יקרה אם אני מעצמי אנסה לדחוף את זה לכיוון כזה. זה צריך לבוא מהם".

להחזיר את הצליל

במקביל לעיסוק במשרה מלאה בייצור חלילי הבארוק, אריאל לא זנח את כיוון האמנות המקורי שלו - ציור. הוא ממשיך כל העת לצייר. גם את האפיק הזה הוא מנסה לתעל לקדושה ולשליחות ככל הניתן.

• מסר לקוראים?

"בחליל יש יותר מניצוץ של קדושה. החליל הוא הרוחני בכלים שהיו בבית המקדש. הצליל שלו הלך לאיבוד עם החורבן. למצוא את הצליל הקדוש הזה ולהחזיר אותו לעם ישראל זה כמו להחזיר את הכתר של המלך שאבד. זו השליחות שלי.

"כל אדם קיבל במתנה מהקדוש ברוך הוא כישרונות והוא צריך לנצל אותם לקדושה. בניצול הזה אנחנו מבררים את ניצוצות הקדושה שמפוזרים בכל מיני מקומות בעולם, ואנחנו נבחרנו להיות אלה שמזהים אותם ובוררים אותם מתוך החולין". ■

"בחליל יש יותר מניצוץ של קדושה. החליל הוא הכלי הרוחני ביותר שהיה בבית המקדש. הצליל שלו הלך לאיבוד עם החורבן. למצוא את הצליל הקדוש הזה ולהחזיר אותו לעם ישראל זה כמו להחזיר את הכתר של המלך שאבד"

אוהבים את הכיוון. אני מרגיש שעבודת ה' שלי נמצאת במקום שאני לא צריך להגיד

לצום במקום העבודה

מלוא תשומת-הלב שלך (אם הדבר מתאפשר לך בצום). כך תוכל לשכוח מנוכחות האוכל סביבך. בכל מקרה, תוכל לבחור לנצל את היום הזה לחופש, שבו תוכל לשהות בביתך, להעביר את הצום בשלווה וללמוד על משמעותו. בהצלחה!

איך אפשר לצום בצורה נומלית במקום עבודה לא דתי?

זו הזדמנות לחזק את הבחירה המושכלת על-פני האינסטינקטים של הרעב.

נמצאת סביבך תמיד, גם אם אתה שומר שבת כהלכתה וחלק מהסובבים שלך לא שומרים. גם לו היית איש ספורט המקפיד על תזונה ספציפית כאשר סביבך נמצאות קונדיטוריות אינסוף. המהות של חיים עם בחירה היא לא להתאים את העולם לסביבה שלך, אלא לבחור אחרת מתוך ידיעת הערך של הבחירה.

הסחת הדעת

עצה נוספת היא להסחית את הדעת מהאוכל, על-ידי התמקדות בפרוייקט שדורש את

שלום, שמי עידן. הייטקיסט בחברה גדולה. לאור ההתמודדות שלי עם יום צום עשרה בטבת בסביבה שלצערי לא שומרת תורה ומצוות, רציתי לשאול כיצד עלי לנהוג בתענית אסתר בחודש הבא?

שלום, עידן.

אין ספק, שמגיעת המזון מהגוף היא משימה לא פשוטה לבני אנוש. כולנו יודעים שהחלק החשוב ביותר בפירמידת הצרכים של האדם הוא תזונת הגוף, על מנת לחיות. אבל אנחנו, כבני אנוש, ניחנו ביכולת להתגבר על הצרכים הפיזיים שלנו אם עומדת מאחוריהם בחירה שמגיעה מעולמות הרוח, או מציווי של כוח עליון. כך אנשים מסוגלים לעשות מעשים שקשים מאוד מבחינה פיזית תמורת משהו שהוא בעל ערך עבורם. למשל, עבור כסף, או כיבוש יעד שקבעו לעצמם וכך הלאה.

כאשר אתה עושה מעשה מתוך בחירה עמוקה ולא מתוך הכרח, תהיה מוכן לשלם את המחיר של חוסר הנוחות הכרוך בו. לכן, כדי להתמודד עם צום כאשר מקום העבודה לא מתחשב בכך, ומנכיח את האוכל כמו ביום רגיל, אני מציע לך כמה ימים לפני הצום ללמוד ולהעמיק בערכו של היום ובערך הצום עצמו. מה קרה ביום הזה? מדוע צריך לזכור אותו ממש באמצעות הגוף באופן פיזי? מה אוכל ללמוד מהיום הזה ולהנחיל לחברים סביבי ולילדים שלי? כך תחזק את הערך של הבחירה בצום, של הבחירה בהתעלות הרוח על פני צרכי הגוף היום יומיים.

ניצחון הרוח

זכור, שהעובדה שכולם שונים ממך -

אלפים החזירו אהבה לשליחי חב"ד

4500 שליחי חב"ד וידידיהם התכנסו ביום רביעי י"ח בטבת לערב הצדעה מרגש בגני התערוכה בתל-אביב, שאורגן על-ידי צעירי חב"ד ועמד בסימן ה'יציאה לשליחות' • המעמד העלה על נס את התרומה לקהילה של בתי-חב"ד ממבואות החרמן ועד אילת • צמרת הממשלה, ח"כים מכל הקשת הפוליטית, עשרות ראשי רשויות מקומיות ובכירים מעולם העסקים נטלו חלק באירוע • דבריו של אלון גולדשטיין, מבכירי עולם התקשורת הישראלי, הותירו רושם עז על המשתתפים • אנו שמחים להגיש לקריאה את סיפורו המרתק ויוצא הדופן

תמונות: יניב לוי

”

שלום לכם. שמי אלון גולדשטיין, בעלה של קרן ואבא לעלמא, נועה ועומר. "אני סמנכ"ל התוכן של 'ידיעות אחרונות' - גוף התקשורת הגדול בישראל. זה תפקיד שמביא עמו הרבה אחריות. יש לנו יכולת להשפיע ברמה היומיומית על מיליוני ישראלים, קוראים, צופים, גולשים. על התרבות, הערכים והביטחון האישי שלהם, וגם על תפיסת היהדות שלהם, ומה הם חושבים וחשים כלפי המסורת.

"גדלתי ברמת השרון למשפחה עם תודעת שואה עמוקה מאוד. סבי וסבתי, זכרם לברכה, היו ניצולי שואה. הם שרדו את השואה בגבורה שעד היום קשה לי לתפוס, הגיעו לארץ ישראל והקימו משפחה גדולה לתפארת.

"גדלתי על הברכיים שלהם, וגם ספגתי את הסיפורים שהשפיעו עליי עמוקות, עד היום כמובן. אני זוכר את עצמי עוד בתור ילד מעלעל באלבום 'עמוד האש' שליווה את הסדרה הטלוויזיונית 'עמוד האש', סופג את התמונות וממש מתקשה להבין ולתפוס מה שאני רואה.

"אני זוכר יום אחד ספציפי, שסבא שלי קורא לי לחדר ומספר לי שעוד לפני שהוא התחתן עם סבתי הוא היה נשוי והייתה להם ילדה ששניהם לא שרדו - דבר שלא הכרתי, וגם רבים מקרוביי. ואני זוכר את ההלם שהיכה בי בתור ילד. אני זוכר את סבי וסבתי מוציאים את קופסאות התמונות הישנות, המתפוררות כמעט, ומספרים בדמעות לפעמים על הקרובים שנספו ושלא זכו להגיע איתם לארץ ישראל.

"אני מאמין שהחובה שלי, שלנו, כלפי הנספים, הדורות הקודמים וגם הבאים, כלפי הילדים שלנו ועוד הרבה קדימה - היא לספר את הסיפורים האלה. להעביר את המסורת על מה שהיה שם, ועל מה שעלול עוד לקרות, גם אם האוזניים נאטמות ואם חס ושלום אף אחד לא ירצה לשמוע - גם אז אנחנו צריכים לספר."

אלון גולדשטיין וידידו הרב מוני אנדר, מנהל אגף דוברות חב"ד. צילום: מאיר לביא

משפחה אחת גדולה

בשנת תשס"ה (2005) יצאו הרב מוני אנדר ומשפחתו לשליחות בתקשורת הישראלית, וכיום הוא עומד בראש אגף דוברות חב"ד. מאז ההכרות ביניהם, אלון עבר ככרת דרך אמונית ארוכה: "כילד, כנער וכגבר צעיר, אלוקים לא נכח. לא בבית שלי", סיפר אלון, "וגם לא במחשבות ובנשמה שלי. אני זוכר בבירור יום אחד שיצאתי מחבר, הייתי בן שבע או שמונה, באתי לחצות את הכביש ומשום מה הטרידה אותי השאלה האם אלוקים קיים. מיד אמרתי לעצמי, לא יכול להיות שהוא קיים בעולם שבו התקיימה השואה. פחות או יותר, מאותו רגע זאת הייתה התשובה מבחינתי".

הרב אנדר: "הייתי אז יחסית בתחילת השליחות. את אלון הכרתי תקופה קצרה קודם לכן, ופתאום שמעתי שבתו התינוקת, בת פחות משנה, עוברת ניתוח לא פשוט בכלל, ניתוח ראש מאיים. הרגשתי אחריות אישית שלי גם כשליח של הרבי וגם כחבר להיות שם כשזה קורה. אני לא יכול לעזור, אני לא יכול להשתמש בכישורים רפואיים שאין לי, אבל אני יכול להיות שם כדי לחבק, כדי להתפלל, כדי להזכיר שיש מישהו מעלינו שידאג שבעזרת השם הכול יהיה בסדר".

הקשר בין השניים הלך והתהדק. "כעבור שנים, כשהכרתי את מוני, דסי ואת כל משפחתם היקרה, הבנתי באמת מה הכוונה להיות שליח של הרבי, מה התפקיד שלו. לא להשאיר יהודים בודדים בעולם. להגיע לכל יהודי. אם זה בגשמיות, ואם זה אל תוך ליבו פנימה. אם בשמחה ואם במצוקה. אם בארץ ואם בעולם. הרבי, באמצעות המפעל הבלתי נתפס שלו נתן לי, אלון הקטן, ביטחון שאין כמותו לאף אחד בהיסטוריה: אני יודע שבכל מקום, בכל זמן, בכל סיטואציה רק אצטרך להרים יד, או לשאת תפילה, ואחד השליחים יתייצב, יחבק, ידליק אור קטן, ויעזור לי לעבור את הסערה".

"אני תמיד אומר למוני: הרבי הוא לא רק מנהיג יהודי שאין כמותו, הוא אחד האנשים החכמים בהיסטוריה כולה. הוא ראה אחורה וקדימה, לעומק ולצדדים, הבין בדיוק מהי חשיכה ומהי בדידות ומה המחיר שהעם היהודי עוד עלול להמשיך ולשלם לאחר המפץ הגדול של השואה. וכך הבין הרבי כי עליו להפוך את העם שלנו למשפחה אחת גדולה. בלי לפשפש בציציות, אם יורשה לי".

המעגל נסגר

"יצא לי להסתובב קצת בעולם ובמסגרת עבודתי, לסקר אסונות ושמחות בעולם. בעיניי ראיתי: תגיע לתאילנד - יש לך משפחה. תיסע ליוון - יש לך משפחה. תיתקע באמצע הלילה במצפה רמון? יש לך משפחה. דלת כבדה תיסגר על ילדך הקטן, בלוס אנג'לס הרחוקה, ותעמוד חסר אונים וחרד מול היד המדממת? שליח חב"ד ילווה אותך וידאג לכל מחסורך. ערב סוכות ונתקעת בלי אתרוג לסוכה של חמיך? השליח ברעננה ידאג לך חמש דקות לפני החג.

"אלה לא הרהורי לב פרטיים שלי. ברוב מערכות התקשורת יודעים: אם קורה משהו חס וחלילה לישראלים בחו"ל, קודם כל מרימים טלפון למוני. השליחים של חב"ד מהירים יותר, יעילים יותר וודאי שמסבירי פנים יותר מכל גוף אחר. זה היה חזונו של הרבי: חזון אופטימי בזמן שהעולם כולו, והיהודים בפרט עוד עסק בליקוק הפצעים, בבכי על המתים, הרבי לדעתי כבר ראה מעבר לזה. הוא כבר עסק בשיקום.

"לך, מוני, אני רוצה להגיד תודה רבה. תודה על שהכרת לי ולמשפחתי את הרבי ואת הטקסטים שלו. תודה שהכרת לי את מפעל השליחות. תודה שהדלקת בתוכי את האור. ולכם, שלוחי חב"ד, אני רוצה לומר תודה! אני יודע על ההקרבה הבלתי פוסקת שלכם. לכולנו ילדים ומשפחה, כולנו מתמודדים עם קשיים ואתגרים, אבל כל אחד מכם שם את טובתו האישית בצד. הוא יוצא מידי יום לחפש איך לעזור ליהודי אחר, ותמיד להיות לצידו.

"ואני רוצה להגיד לידידים שנמצאים פה אתכם: זכיתם. אין השקעה טובה ובטוחה יותר מקשר עם השליח או השליחה הפרטית שלכם!

"הייתי רוצה לסיים בחוויה אישית שחוויתי לאחרונה. לאחרונה ביקרתי באושוויץ במסגרת העבודה. כבר כמה שנים שאני משתדל להניח תפילין מדי יום. ואולי כל השנים הללו היו הכנה לנסיעה הזאת. כך מצאתי את עצמי חוזר למקום שבו סבי השאיר את רוב משפחתו, ושבו נצרבה נשמתו עד ליומו האחרון. חזרתי למקום שבו ניסו הנאצים להשמיד אותנו, להשמיד את כל מה שמסמל את העם היהודי. חזרתי לשם, חל, חזק בגופי וברוחי, וסגרת מעגל: הנחת תפילין באושוויץ".

אלון מולדשטיין מספר על הרגע הלא דתי המוביל לצד תמונתו מינה תפילין במחנה ההשמדה אושוויץ

ידיד חם לבית חב"ד, סימון אלפסי, ראש העיר יקנעם

הרב יוסף יצחק אהרונב, יו"ר צעירי חב"ד, שעומד מאחורי האירוע. צילום: מאיר לביא

מפגש מרומם. השלוחים' ואנשי קהילות בתי חב"ד מכל הארץ

מאכלות
 חן שחוליה, שנית רביה כהני שאן ואריצ'ה

**והחודש:
 ד"ר חנה קטן,
 רופאת נשים,
 מרצה וסופרת**

משפחה גדולה

ד"ר חנה קטן, כמומחית נודעת בתום הפוריות ובעלת ניסיון רב, כיצד את רואה את נושא הילודה בדור שלנו?

ראשית, אני מאוד שמחה שלא נולדת בדור הזה, שהוא דור שמאוד מודע לעצמו. זו הסיבה שאנו רואים עיכובים בנושא של מציאת זוגיות. כל דבר נראה גדול ואנו רוצים להזדהות ולהרגיש אותו עד הסוף, עם כל הנשמה.

כמו כל דבר בעולם יש כאן גם צד שלילי: העיכוב מסנדל אותנו ולא מאפשר לזוז. אם הייתי חושבת לעצמי האם זה דבר נורמלי ללדת כל כך הרבה ילדים, לא לישון בלילה ולהתרוצץ בין תורנויות בבתי הרפואה ובמקביל להיות בהיריון או להניק כאשר בעלי לומד תורה - אם הייתי חושבת על כך הרבה, יכול להיות שהייתי יולדת פחות ילדים, והייתי מפסידה בגדול.

כלומר, יש את מה שנקרא "שומר פתיים ה'" - הקב"ה עוזר לנו להיות במצב של פתי, כדי שבסופו של יום נגיע לדברים שאנחנו באמת רוצים.

אני רוצה להתחיל דווקא מהנושא הבריאותי. הספרות הרפואית בדעה נחרצת שאישה וולדנית היא 'בעייתית' מבחינה בריאותית. הבעיה היא, שהמחקרים שנעשים

מתבצעים על אוכלוסיות שהילודה בהן אינה מבחירה, כמו סעודיה וביאפורה, אבל בארץ ובכלל בעם היהודי, קיימת אוכלוסייה גדולה ומיוחדת שילדת הרבה ילדים מתוך בחירה.

האם אישה 'וולדנית' באמת פחות בריאה?

למעשה, ישראל נמצאת במקום הראשון מבין מדינות המערב מבחינת כמות הילודה. גם בקרב ציבור שאינו שומר מצוות, לא נדיר לראות משפחות בעלות ארבעה וחמישה ילדים. הרצון למשפחה גדולה הוא עניין סגולי ומיוחד שהולך ומתרחב. פה מדובר באוכלוסייה שמבחינת סוציו-אקונומית היא ברמה גבוהה, והיא בוחרת ללדת משפחות

גדולות. המעקב הרפואי מיטבי ואנו רואים תוצאות שונות לגמרי.

מחקר שערכתי בדק האם ה'וולדנות' גורמת לאישה להיות פחות בריאה. לכאורה התשובה חיובית. אולם המחקרים מצאו שבבתי רפואה כמו שערי צדק ולניאדו, בהם יולדות נשים בעלות משפחות גדולות, לא נוצרו סיבוכים בריאותיים בהריונות ולאחריהם. כאשר מתעוררות בעיות בריאותיות, הן קשורות לגיל הילדת ולא ל'וולדנות', כאשר עצם הילודה אינה מסכנת את האישה.

היינו חושבים שכאשר יולדים הרבה ילדים, סביר שמבחינה סטטיסטית אחת הלידות תהיה קיסרית, לדוגמה. אך מסתבר שלא. אצל נשים וולדניות יש פחות ניתוחים, סביב

לדבר על החזון, על קריאת כיוון, ולנסות לבדוק לעומק דברים, וגם אם יש חשש, הדברים לא תמיד כמו שהם נראים.

נשים רבות אומרות לי שהשעות 16:00 - 18:00 הן הקשות ביותר עבורן. הן צודקות. בשונה מהעבר, נשים כיום עובדות ומגיעות לבית מותשות. גם ההתמודדות עם הילדים של היום יותר מורכבת, ונדרשים כלים שפעם לא היה בהם צורך, ואכן התמונה יותר מורכבת ומאתגרת. אך כל זה לא מוריד מהערך העצום והשמחה של מי שכן זוכה ורוצה שתהיה לה משפחה גדולה.

אני רוצה לספר מניסיוני האישי. כרופאה צעירה עבדתי שעות ארוכות בעבודה התובענית. מכורח המציאות ולא מתוך

בחירה, לקחנו עזרה בבית במשך שנים רבות. וזה דבר שאני בהחלט ממליצה לכל אחת שמעוניינת במשפחה גדולה ומתקשה לתפקד בעומס הגדול של החיים. כדי לממן את המטפלת לקחנו משכנתא, ואני לא מצטערת על גרוש אחד שהוצאנו על זה.

זה ממש לא פינוק. כך אימא יכולה להגיע בשעות הקשות של אחר-צהריים, להתיישב על הספה עם כוס קפה ולשוחח עם הילדים בנחת, ואת ארוחת הצהריים והכביסות שנערמות תעשה מישהי אחרת. כל היום

שלך ייראה אחרת. אם זה גורם לך לחייך ולשמוח ונותן לך כוח זה חשוב מאוד. בזה אני לא מתקמצנת.

אני תמיד אומרת שהכסף לעזרה בבית חשוב יותר ממשכנתא לדירה. אלו הנכסים הנייחים והניידים שלנו לדורי דורות! את לווה רגעים של נחת מהעתיד שיבוא בעזרת ה' כאשר הילדים כבר גדולים. החלק הפיזי של גידול הילדים הוא מרוכז מאוד, וזה עובר חיש מהר, ואם הקוראות רוצות טיפ ממני: תורידי מעלייך את החלק הטכני, והחיים ייראו אחרת, ולטובה.

אני בטוחה שהדברים יסייעו לכולנו.

12% ב'שערי צדק', ואילו באיכילוב, שם ממוצע הילדים למשפחה עומד על שתיים, ממוצע הניתוחים עומד על 30%-40%. המסקנה חוזרת על עצמה גם מבחינת מצבו הרפואי של העובר, כאשר הסיכון עולה רק ביחס לגילה המבוגר של הילדת.

מניסיונך, איזו עצה את יכולה לחלוק לאמא עם משפחה גדולה?

אני באופן אישי מאמינה שזה דבר שצריך לשאוף ולהתפלל אליו. נכון שיש נשים שההריונות לא באים להם בקלות, והן עוברות התמודדויות גדולות, וכמובן כל מקרה הוא לגופו, אבל בהחלט אפשר

רגע אחד במחלקת יולדות

סלמון בחרדל ודבש

בשישי האחרון הזמנו את כל משפחתו של בעלי לחגוג בר מצווה לזוג התאומים איתמר ויהונתן, אחיינים של בעלי, הנכדים בראשונים לחמים שלי. מזל טוב כפול! אחד המתכונים האהובים עליהם ביותר זו המנה הזו, שהיא קלילה, טעימה ופשוטה ממש להכנה.

אז שוב מזל טוב, והנה לכם מנה לשבת או לאמצע שבוע, טעימה וב-5 דקות הכנה!

הוראות הכנה

- מתחילים עם חימום תנור ל-200 מעלות.
- פורסים נתח של דג סלמון ברוחב של אצבע וחצי.
- שוטפים היטב ומניחים בצד (מי שרגילה יכולה למלוח את הדג או להשרות במים ומעט לימון - זה הזמן).
- בקערה עמוקה מכינים את הרוטב:
- 3/4 כוס רוטב סויה בסגנון סיני של אוסם (זה משנה איזה רוטב סויה בגלל המתקנות).
- כף גדולה חרדל.
- מיין מחצי לימון גדול.
- כפית שום כתוש.
- כף גדולה של דבש (אפשר גם סילאן).
- 3 כפות מים.
- מערבבים היטב את הרוטב (אני ממליצה פשוט לטחון את הרוטב במטחן מוט ככה כל הטעמים נפתחים ומתערבבים היטב אחד בשני וללא גושים).
- אפשר לתקן טעמים אם מעדיפים יותר מתוק/מלוח/או חמוץ.
- מעבירים את הסלמון לקערה, שופכים מעליו את הרוטב ומשרים לפחות שעה במקרר, שהדג יספוג היטב את הטעמים.
- לאחר מכן מסדרים היטב בתבנית, מפזרים למעלה שברי פיסטוק/שומשום/שקדים או מה שאוהבים ושולחים לתנור ל-20-30 דקות מבלי לכסות את התבנית.
- לבריאות!

- (תיקון לגבי המתכון מהחודש שעבר: מקציפים את הסוכר עם החלבונים ואז תוך כדי מוסיפים חלמונים. הושמטה המילה חלבונים).

חורף תשע"ה (2015) וההתרגשות בשיאה, עוד רגע נזכה להיות הורים בפעם הראשונה בחיינו. לאחר צפייה מרובה, ההתרגשות אפילו כפולה ומכופלת!

מחליטה להקדים את חופשת הלידה, ומסרבת בנימוס לקחת אירועים עד לאחר הלידה - זה הזמן שלי להתכונן, רוחנית ופיזית לאירוע המשמעותי ביותר בחיי.

זה הזמן שבו השותפות עם הבורא מקבלת משנה תוקף, והנה עוד רגע יגיעו חיים חדשים לעולם - נשמה שהופקדה להיות מטופלת על ידינו - וואו איזו עוצמה.

באותם ימים אני מבלה את רוב זמני בקריאת תהילים, שהכול יעבור בשלום ובבריאות. לא מפסיקה להתפעם מהחסד העצום שזכיתי לו - לשאת חיים חדשים בקרבי.

בשבוע הראשון של החודש התשיעי נכנס בעלי היקר הביתה בהתרגשות ואומר לי: "יש לי הרגשה שאת תלדי בי' שבט!". "מה פתאום י' שבט, זה בעוד שבועיים - אני רוצה ללדת היום!".

הוא מחייך ואומר לי שוב - "נראה לי שאת תלדי בי' שבט. אני מחייכת ושואלת, "מאיפה זה בא לך, למה דווקא י' שבט?".

ואז הוא מספר: "היום כשיצאתי מהכולל פנה אליי חסיד חשוב, הרב שלום דוביבער גורליק (ז"ל) ושאל אותי אם אני נשוי, ואם יש לי ילדים. עניתי לו שברוך השם אני נשוי ועדיין אין לי ילדים... הם בדרך.

הוא החזיק בספר תהילים ואמר לי: "בוא תגיד איזה פרק תהילים מהספר הזה - זה ספר

חושבת וטוענת

קטי גל

הרגשה מיוחדת פה. אני אומרת לך, משהו מוזר! אני מרגישה שהרבי נוכח בחדר. התחושה העוצמתית הזאת עוטפת אותי בביטחון, השמש שוקעת ואיתה הלחץ והחרדה מכך שהתהליך התארך מעבר למצופה. ברוך השם, עם בוא הלילה חלה התקדמות משמעותית. בשעה 2:40, יום שישי לפנות בוקר, בתאריך י' בחודש שבט, מגיחה לעולם בתנו בכורתנו. בשנייה שהיא יוצאת אני שומעת את המיילדת צורחת - תקראו לרופאה. אני רואה את פניה החיוורת של אחותי, שלא מצליחה להוציא הגה מהפה.

"מה קרה!?", אני שואלת בדאגה, ואחותי עדיין שותקת ומחזיקה לי את היד. "הכול יהיה בסדר בעזרת ה', אל תדאגי", היא ממלמלת. הכול קרה מהר ובשניות. אני מתחילה להגיד מיד 'שיר למעלות' לא מבינה אפילו מה קורה, ועוד לפני שאני מסיימת את הפרק אני שומעת את הבת שלי צורחת את נשימותיה הראשונות בעולם. זה היה נשמע כמו הצליל הכי קסום ושמימי ששמעתי מעודי. תודה לה! המיילדת צעקה שוב: הכול בסדר, אין צורך ברופאה. מזל טוב, יש לכם בת!

זכיתי

רגע לפני שאני יוצאת מחדר לידה - המיילדת מחזיקה לי את היד ואומרת לי בלחש: "קרה לכם נס גדול היום, פשוט נס!". בדיעבד הסתבר שהתינוקת שלי הייתה במצוקה. אם חלילה היה עיכוב נוסף, זה היה יכול להיות סרט אחר לגמרי. אבל הרגשתי משהו מאוד חזק באותו חדר לידה. אני יודעת שכוחות גדולים מאוד היו איתי בחדר הזה. תודה לה' יתברך על כל הטוב והחסד.

אין לתאר את עוצמת ההתרגשות מהלידה, מלחבוק חיים חדשים, ועל אחת כמה וכמה בתאריך כל כך מיוחד ועוצמתי. זכינו להביא חיים לעולם ולהפוך להורים ביום כל כך משמעותי, ועליידי כך לקשר את עצמינו עוד יותר לרבי ולשליחות. השנה בעזרת ה' ימלאו לשיינא חנה שלנו 8 שנים. היא נולדה בשנת השמיטה ותזכה בשנה הזאת - תשפ"ג - הלא היא שנת ה'הקלה', לחגוג את יום הולדתה בחצר הרבי בניירז'ורק.

רבי זה ראשי התיבות של 'ראש בני ישראל'. הראש מרגיש כל חלק בגוף, ושום חלק אינו שולי. כל החלקים חשובים ונחוצים, שהרי אפילו אם ציפורן אחת ברגל נפגעת כל הגוף מרגיש את הכאב.

באותם רגעים דרמטיים בחדר הלידה ידעתי בוודאות שאני לא לבד. נוכחותו של הרבי הייתה מורגשת בין כתלי החדר בהשגחה פרטית מופלאה. כי הראש לעולם לא עוזב את שאר החלקים!

כשעמדתי לכתוב את הטור הזה בעלי אמר לי בדאגה: "לא נראה לי שכדאי שתספרי את זה שאמרתי לך שאני יודע מתי תלדי, שלא יחשבו בטעות שאני איזה 'מקובל'... זו סתם הייתה הרגשה מיוחדת, בזכות המפגש עם הרב גורליק. בזכותו אולי זכיתי לאיזה נבואה קטנה, אבל עד שזה לא קרה באמת - אני בעצמי לא הייתי בטוח שאת באמת תלדי בי' שבט".

אז לא נותר לי אלא להודות לבורא על חסדי שמים עצומים, ועל האמון שנתן בנו להיות שותפים ליצירה המופלאה.

יהי רצון שנזכה, כל החלקים בעם ישראל להיות מחוברים אחד לשני, ובגאולה שתבוא במהרה ועליה נאמר "לא ידח ממנו נדח" - כולנו ניגאל, אמן ואמן.

שלכן, קטי

תהילים שהרבי קרא בו בתאריך י' בשבט. לקחתי את הספר בהתרגשות וקראתי פרק. הרב גורליק בירך אותי והמשכתי לדרכי. "זהו, זה מה שקרה היום - פתאום חשבתי על זה שיתכן מאוד שאת תלדי בי' שבט...".

בוחרים תאריך

"תקשיב", אמרתי לו, "אני יודעת שזה תאריך מאוד מיוחד - יום הילולת הרבי הריי"צ (רבי יוסף יצחק שניאורסון) היום שבו הרבי (רבי מנחם מענדל) קיבל על עצמו את נשיאות חב"ד, זה בהחלט תאריך מדהים ללדת בו - אבל באמת שכבר כבד לי. אני סובלת מצרבות נוראיות ואני פשוט רוצה כבר ללדת, היום, מחר, אתמול! רק ללדת כבר!".

בעלי חיך ואמר: "בעזרת השם, את תלדי מתי שהשם יחליט שהגיע הזמן, העיקר שיהיה מתוך בריאות ושמחה". יום רביעי, אור לט' שבט - אני מעירה את בעלי ב-3:00 לפנות בוקר. "ערד, אני חושבת שמהו קורה בוא נסע לבית הרפואה". רגע לפני היציאה אני בודקת שהדולר של הרבי שקיבלתי בהשאלה ללידה נמצא אצלי בתיק ואנחנו יוצאים לדרך. עמדת לרגע בכניסה לבית שלנו וחשבתי לעצמי - וואו, זהו, בפעם הבא שנחזור לכאן זה כבר לא נהיה רק שנינו.

עוד לפני שאנחנו נכנסים לאוטו בעלי מבחין בדמעות שהגיעו להן בהפתעה: "מה קרה? על מה הדמעות?". "אני לא מאמינה שחיכיתי עד עכשיו ובסוף אני אלד בט' ולא בי' שבט", אני עונה.

"את תלדי מתי שהשם יחליט, זוכרת?! הכול ב'השגחה פרטית', והעיקר שהכול יהיה מתוך בריאות ושמחה", הוא אומר. הגענו לבית הרפואה. שם התברר שעוד אין סימנים ברורים ללידה, אך מאחר ואני כבר בשבוע ה-40 להריון עליי להיכנס לחדר לידה, בתקווה שתהיה התפתחות משמעותית יותר. חמישי בבוקר, ט' בשבט, אני נכנסת לחדר לידה בלוויית אחותי היקרה. בעלי יושב בחוץ לאחר ביקור במקווה ותפילת שחרית, שקוע כל כולו באמירת תהילים.

הכול יהיה בסדר...

השעות נוקפות ושום דבר לא קורה, אין התפתחות משמעותית. המיילדות מחליפות משמרת, כבר עוד רגע תפילת מנחה, והתחושה היא ששום דבר לא הולך לקרות היום.

מתחילה להרגיש עייפות גדולה, אבל האדרנלין משתולל ואני לא מצליחה לעצום עין. בעלי שנכנס לבדוק מה שלומי נראה רגוע ומחויך למדי.

"נו", הוא אומר לי, "אני כבר אחרי תפילת מנחה, השמש עוד רגע שוקעת, אולי בכל זאת את תזכי ללדת בי' שבט...".

מרוב עייפות, לאחר שעות רבות ללא שינה, אני מחליטה להוציא את הכרטיס של שיר למעלות עם תמונה של הרבי ותולה אותו על עמוד האינפוזיה.

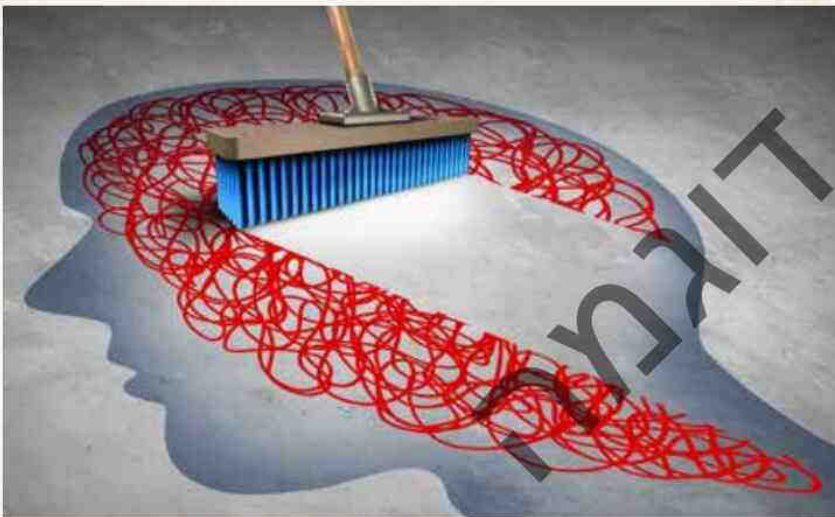
לא ככה דמינתי את הרגע הזה.

אני מתבוננת על התמונה הקטנה של הרבי וחוזרת על פרק התהילים "שיר למעלות אשא עיניי" שוב ושוב ושוב. מעירה את אחותי שמנמנת לידי על הכורסא בחדר הלידה ואומרת לה - יש

מאחורי החומות

**על הדחויים והשקופים, אלו שלאף אחד לא
אכפת כשנופל להם הילקוט בחצר בית הספר**

פחקר גדול שנעשה לפני כמה שנים גילה שכ-20 אחוז מהילדים חווים תחושת דחייה. אני יכולה לומר כמעט בוודאות שהאחוזים מאז רק עלו. הזמן הרב שילדים ונוער מבליים בקבוצות של רשתות חברתיות רק מגביר את הקושי, הדחייה והנידוי.

אנחנו מדברים על שני סוגי ילדים: דחויים ושקופים. הילדים הדחויים חווים הצקות וסופגים האשמות, ואילו השקופים חווים התעלמות. אם לילד אהוד נפל הילקוט בחצר בית הספר ותכולתו התפזרה, חברים יעצרו ויעזרו לו, ואילו לילד שקוף איש לא יעזור. הוא חי בחוויה שהוא לא חסר לאף אחד ושאינו בו שום צורך.

שייכות היא תחושה הכרחית לכל אדם באשר הוא. אדם חש שייכות כאשר יש בו צורך והוא תורם לחברה, לקהילה ולמשפחה שהוא חי בהן.

בתחושה של דחייה או התעלמות חייבים לטפל. לדעתי הטיפול צריך להיות מערכתי ולא רק ממוקד בילד עצמו, שלא יוכל לבדו לשבור את החומה שנבנתה סביבו במשפחה או בחברה.

במחשבה, דיבור ופעשה

לנפש שלושה 'לבושים': מחשבה, דיבור ומעשה. הביטוי 'נבואה שמגשימה את עצמה' נכון גם במקרה של דחייה. בלבוש המחשבה של הנפש שלנו אנו חושבים שיצחקו לנו, שלא יזמינו אותנו או שיזלזלו בנו וידברו אלינו לא יפה. המחשבות הללו נזרעות בדיבור שלנו: "לא נורא אם אין מקום, אני לא מוכרחה לבוא", "יש לי משהו אחר לעשות". אנו אומרים את זה בגלל המחשבה של "הם בטח לא רוצים אותי", והדיבור נובע מהמחשבה. עולם המחשבה מייצר את

ושיתוף מהחברה היא מחשבה שלילית, שיוצרת את הדחייה אצל הסביבה ומאשרת לה לפעול כמו שהיא פועלת.

אל תאשימו, תטפלו

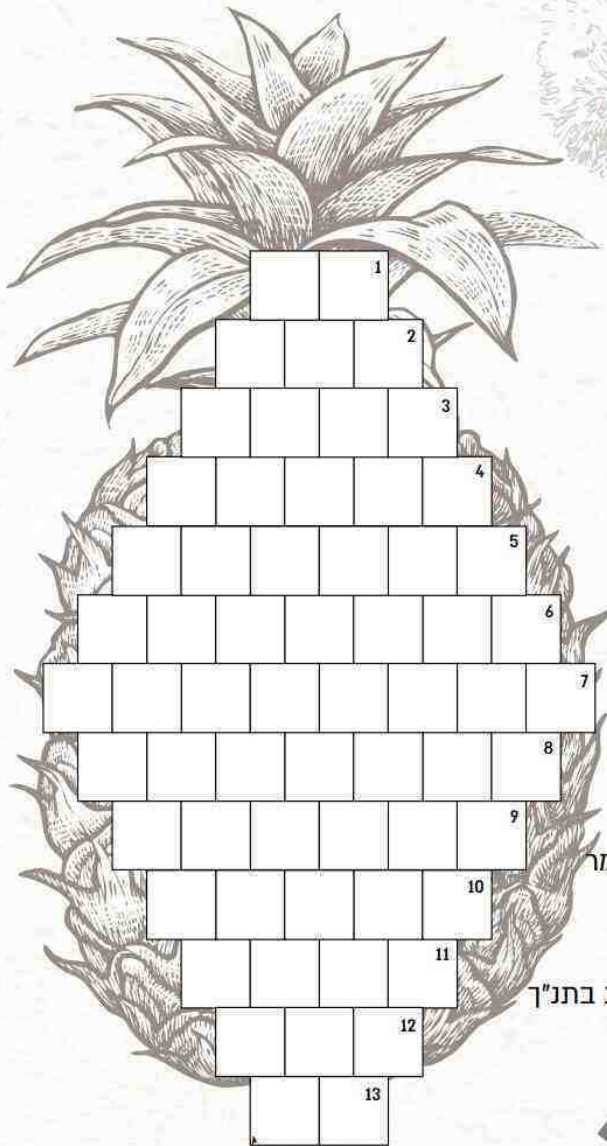
לא פעם, מי שסובל מדחייה או התעלמות, מלא האשמה כלפי מי שהתחיל את זה: "זה בגלל אחי, הוא לקח לי את המקום וגרם שיצחקו עליי", או "הכול בגלל אימא שלא ראתה אותי"... זה לא נכון. כי מי שאנחנו מאשימים רק שיקף משהו שאנחנו חושבים ומרגישים בפנים. ברגע שנפסיק לחשוב שהם מבטאים משהו שברור לכולם, נפסיק להזין אותם ואת הדחייה או ההתעלמות שלהם. זה לא מיתר את העבודה שצריכה להיעשות סביב הנושא. יש צורך בטיפול, שיחה והפעלות שמעודדות השתלבות חברתית. "ואהבת לרעך כמוך", היא מצווה שמחייבת תשומת לב לכל יהודי באשר הוא. •

הדיבור ומוליד גם את המעשה, ולכן אם אנו חושבים שאנו לא נחוצים ושלא רוצים בנו, זה יוצר בעיה, שאפשר לטפל בה דרך המחשבה.

בכל מערכת שהיא, משפחתית, קהילתית וכן הלאה, הצבעוניות היא תרומה ולא מכשול. יש ילד איטי וילד מהיר, ילד דברן וילד שתקן, ילד מדען וילד אומן. זה יוצר את היופי והיצירתיות של התמונה כולה.

לא פעם הילד (או המבוגר) משרת את האנשים שדוחים אותו או מתעלמים ממנו ונותן להם את היכולת לעשות לו את זה. כשאנחנו חושבים שהדחייה היא מצב קבוע ושאי אפשר להיחלץ ממנו, שהוא אכן משקף את מי שאנחנו, אנחנו מחזקים אצל הסביבה הלא משתפת את הדחייה או ההתעלמות ובעצם נותנים אישור למעשה.

הסובבים לא חשים שהם עושים משהו רע כי יש הסכמה לכך מצד האדם הדחוי. המחשבה שאנו לא ראויים לאהבה, הערכה

1. אילן במה אברכך

בפארק השכונתי 20 עצים.

- מספר עצי הברוש גדול פי 2 ממספר עצי האורן
  - מספר עצי האיזדרכת גדול ב2 ממספר עצי הברוש
  - מספר עצי האורן נמוך מ4
  - מספר עצי האלון גדול פי 2 ממספר עצי הברוש
- כמה עצים מכל סוג יש בחורשה?

3. מהקל אל הכבד

1. צאצא
2. קש
3. בית קטן
4. מרכיב באוכל המוסיף לו טעם וריח
5. חסרת מקוריות
6. חוץ ממני
7. שם המאמר שאמר הרבי ביום קבלת הנשיאות
8. מרכז העמק
9. מ4 הנשים היפות בתנ"ך
10. טענה
11. אריה
12. זכר הכבשים
13. מילת שלילה

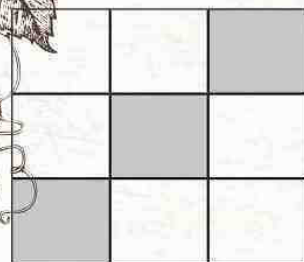
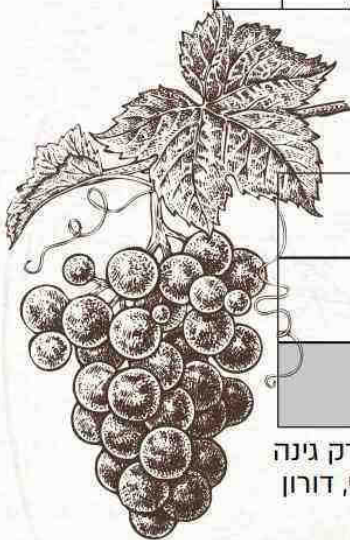
2. אילן אילן

בט"ו בשבט שתלו בחורשת בית הספר 50 עצים בשורה ישרה. מרחק הנטיעה בין עץ לעץ הוא מטר.

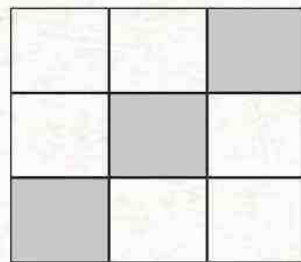
מה יהיה המרחק בין העץ הראשון בשורה לעץ האחרון?

4. שבעת המינים

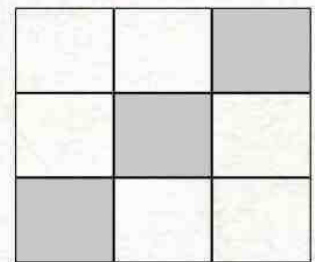
בכל ריבוע קסם לפניכם מסתתר פרי משבעת המינים

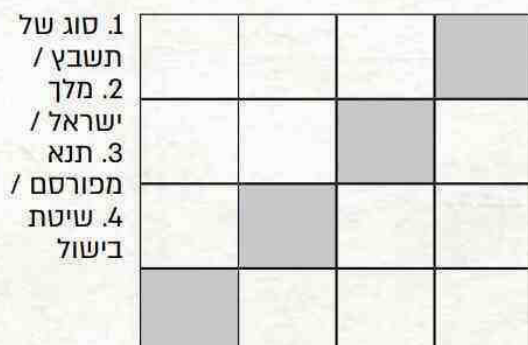
1. חומר בסיסי / 2 ירק גינה
הדומה לצנון / 3. שי, דורון

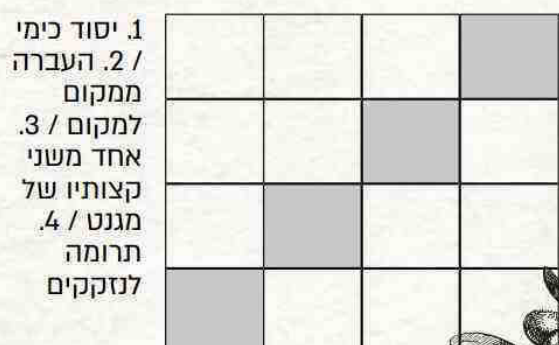
1. קש / 2 משטח מוגבה / 3.
ערוץ מים

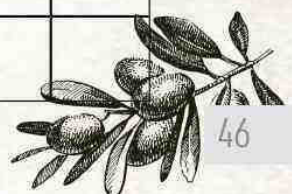
1. כיס שרירי בוושט של עופות /
2 גורל / 3. כלי אחסון לדיו

1. סוג של תשבץ /
2. מלך ישראל /
3. תנא מפורסם /
4. שיטת בישול

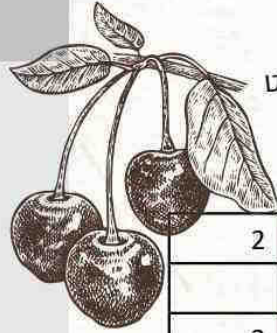
1. יסוד כימי /
2. העברה ממקום למקום /
3. אחד משני קצותיו של מגנט /
4. תרומה לנזקים

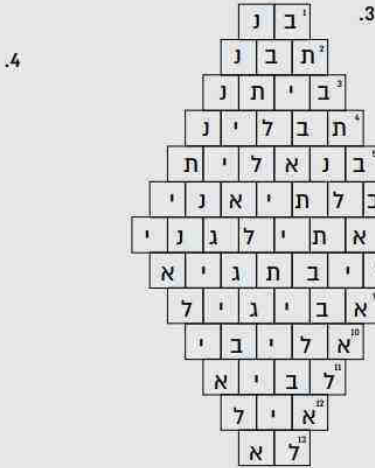
פתרונות

5. תשבץ

פתרו את התשבץ וגלו במשבצות המודגשות משפט המסתתר בראשי התיבות של חודש שבט

1. 2 עצי אורן, 4 עצי ברוש, 6 עצי איזדרכת ו-8 עצי אלון
2. 49 מטר

4.

ז	פ	ק
פ	י	ס
ק	ס	ת
ת	ב	נ
ב	מ	ה
נ	ה	ר
ג	ל	מ
ל	פ	ת
מ	ת	נ

ח	נ	ק	נ
נ	י	ו	ד
ק	ו	ט	ב
נ	ד	ב	ה

ת	ש	ח	צ
ש	א	ו	ל
ח	ו	נ	י
צ	ל	י	ה

5.

ע	ש	ו	ר
ו	נ	ג	ב
ר	ש	נ	ב
א	ש	מ	נ
ה	ש	ע	ר
ל	ג	ב	ר
ב	נ	ש	ע
פ	ח	ו	ל
ו	ד	ר	ע
ש	נ	ו	ל
ו	ב	ת	ח
ש	ק	ט	ע
י	ח	ו	ר
י	כ	ב	ד
י	מ	ו	ש
י	מ	ת	ג

1		2
4		3
5		6
8		7
9		10
12		11
13		14
16		15
17		18
20		19
21		22
24		23
25		26
28		27
29		30
		31

1. נבל
2. מלך הבשן
3. עובד גינה
4. בן הנכד
5. מלך העופות
6. האיבר העליון
7. מיץ הזית
8. ערוץ מים
9. שאון
10. גשם קפוא
11. תרנגול
12. חצי החצי
13. פליטת בעירה
14. יוצר כלי מתכות
15. מצוי בשפת הים
16. בית הבליעה
17. עיר בדרום
18. חומר העשרה לאדמה
19. מכשיר אריגה
20. משטח חלק
21. בעלה של הבת
22. אמצעי לחימה
23. טקסט קצר
24. יישוב גדול
25. תנועת אוויר
26. גג הפה
27. שמשקלו רב
28. הפרדת גרעיני התבואה מהקש
29. צמח תבלין
30. נוזל שקוף
31. פותח או סוגר מעגל חשמלי

y.w. graphicdesign

גמא

תמונות הרבי מארכיון jem בהדפסה אישית

מבחר עצום של תמונות באיכות מרבית

ניתן גם לאתר רגע אישי עם הרבי בחלוקת דולרים וכיו"ב

בהדפסה על זכוכית אקרילית, קנבס והדפס אומנות

ניתן להשיג ב jem ישראל 📞 03-3083554